

Stopou osudů

spisovatelek Kdyňska

Hany Štěpánkové

Miloslavy Ledvinové

Václavy Janděčkové

Miroslav Vejlupek (Čerchovský)

Obsah

Patero odstavců předmluvních str. 2

Hana Štěpánková, fenomén kulturního regionalismu

Kdyňska a Domažlicka str. 4

Ačkoli velmi chtěl, přece ji nezlomil.

Život. Miloslavu Ledvinovou str. 35

Znak co by vzkaz – literatura jako ozva

aneb Dílo napsané v dikci pamětlivých genů

Václavy Janděčkové str. 63

Patero odstavců předmluvních

Sborníkem Stopou osudů se pokoušíme postihnout evoluční trend umělého písemnictví ve výseči prostoru ohraničeném Chocomyšlí – Hradištěm – Zahořany - Koutem na Šumavě –Všeruby – Pocinovicemi – Libkovem - Chocomyšlí. Třebaže nejde o teritorium bůhvíjak rozlehlé, desetiletí zde dala vzniknout tradici, která ostatně podnítila autora sborníku, aby se jí zabýval. Jde o fenomén literatury ženského živlu a fenomén autentického zobrazení sociálního spění právě ve vyznačeném teritoriu.

Jakoby to bylo osudové předznamenání, Hana Štěpánková se narodila v Maškojc mlýně ležícím nadohled obce Loučimi, místem to věčného odpočinku básníků Rudolfa Mayera a Augustina P. Kaplického (pseud. Jaromíra Choda). Vytvořila literárně-virtuální svět obepnutý celými staletími rodu (mlynářů) a **kmene** (Chodů). Její – uměleckou formou předané – kolerující informace mají hodnotu historickou.

V roce 1950, kdy Hana Štěpánková zemřela, bylo Miloslavě Ledvinové třináct let. Po velmi dlouhých letech na indexu vstoupila do literatury až v pozdějším věku. Vzdor tomuto handicapu stačila popsat do detailu a s dokonalou znalostí tématu (prožité doby) takzvané združstevňování a kolektivizaci vesnice. Již ne kmen, ale celá **sociální třída** (sedláků a statkářů), politikou kolektivizace postižená ekonomicky i existenciálně, je spisovatelkou implementována do krásné literatury věrohodně a objektivně. Tato část autorčiny tvorby má znatelný filozofický přesah.

Václava Jandečková reprezentuje již třetí z po sobě jdoucích generací spisovatelek Kdyňska. Třebas autorkou literatury faktu, nikoli žánrů beletristických, koncipuje příběhy za původního, neepigonského využití faksimile jako chronologického pokračování psaného textu. Vybrala si dobu finální části čtyřicátých let a začátku let padesátých a v ní téma převaděčství. V moderní historii literatury faktu je Jandečková první českou spisovatelkou, která pronikla do detailního zákulisí protizákonného podniku Státní bezpečnosti, nazvaného Akce „Kámen“ a realizovaného na jihozápadním Všerubsku. Jandečková disponuje mimořádným talentem na vyhledávání pramenů

objevných informací a třebaže bez větších zkušeností v literárním tvoření (do literatury vstoupila v roce 2013 a nikdy před tím knižně nepublikovala, jen jednou v denním tisku), od první chvíle je pro ni typické naprosto objektivní, nezaujaté a nečernobílé vyobrazení kladných i záporných postav. Mladé dílo mladé spisovatelky je prosto aureol.

Pakliže jsme u dvou spisovatelek předchozích poukázali na zájem reflektovat obraz a osudy nejprve kmene, potom společenské třídy, Václava Janděčková už pokročila k vylíčení mezních situací **národa**.

Miroslav Vejlupek

18. srpna 2015

Hana Štěpánková,

fenomén kulturního regionalismu

Kdyňska a Domažlicka

„Regionalismus je využití energií, bystrosti a ctízádnosti obyvatel jednotlivých krajů na prospěch celého národa a někdy i k opravě špatných vlivů velikých středisek, jestliže se z těchto středisek šíří na venek nivelisace, schopná setřít kraje osobitost, anebo jdou-li odtud vlivy přímo podlamující mravní sílu venkova. Na chorobné příznaky světoobčanských velikých měst má nápravně působit neporušené zdraví, mravní i národní, venkovských krajů a kmenů. Úkol je jistě krásný a lze k němu pracovat různými cestami. Jedna taková cesta jest přispívati k poznání rodného kraje. Paní Hana Štěpánková jako by chtěla volat odevšad lidi do toho koutu Pošumaví. Jde o Kdyňsko, jež je jako přede hrou k vlastní Šumavě, předhořím, jaké je tu zvláště vhodné k rozsáhlým vyhlídkám do kraje a dále, až k vysokým hradbám pomezí vlasti, k Šumavě a Českému lesu.“ František Žákavec: z úvodu ke knize Hany Štěpánkové **„Zkazky lidu na Kdyňsku a Domažlicku“** (1931).

I.

Mlýn času u Loučimi. Maškův mlýn...

„A přece, vzpomenu-li domova, šumí mně vždycky stoleté lípy a i ta dutá, které již není, jako do taktu myšlenek. Kdykoli jdu domů, jdu navštívit tatínkův hrob a potom spěchám domů po cestičce, která byla ze všech cestiček ta nejmilejší. V létě mně zpívají skřivánci na cestu, v zimě to chrupe pod nohama a vždycky si zpívám. Úzká je pěšinka od Loučima k Maškům a přece tak milá a drahá. Běží podél trati, která je ohraničena vysokým náspem a když ráno svítí slunce od východu, viděti na protějším břehu dlouhý stín. Jak nás bavil a jak jsme se těšili ze všeho, co jsme viděli na druhé straně!

Na stínu jsme byli velcí, měli jsme dlouhé ruce, nohy a ten můj cůpek s pentličkou byl tak dlouhý, když jsem jej natáhla, abych viděla jeho stín. Když mrzlo, přáli jsme si s bratrem, aby nám někdo postavil chodbu z domova až do školy a než jsme ta svá přání vypověděli, byli jsme ve škole. Tou milou pěšinkou chodili jsme na půlnoční, tudy nás maminka vodila jako družičky ve svých svatebních šustivých šatech oblečena, tu na té cestičce mizel mně vysokým obilím schovaný i můj znejmilejší, když se se mnou rozloučil, tou pěšinkou šli jsme pak společně před svatbou k zповědi, tam u cesty hledali jsme tolie do svatebních věnečků a na té úzké pěšince se s námi tatínek rozloučil, když jsme odcházeli po svatbě do světa - - -.“ Hana Štěpánková, z doslovu ke knize „Ke kořenům“ (1931).

____(1)____

Maškovým mlýnem protéká říčka Anděllice pramenící nad Dobříkovem a v prostoru mezi krajinným místem Stříbrný mlýn a vískou Nové Pocinovice stýkající se s Chodskou Úhlavou. Vody obou říček se vpíjí do Úhlavy.

Někteří říkají tyrkysové stuze Andělka. Ať tak či onak, s něžností pojmenovaná vine se maškovskomlýnskou lokalitou neobyčejně malebnou, sličnou přímo. Lokalita je to jakoby diskrétní...

Už i proto se nepinožme v pikantnostech milostných avantýr, kterých tu nemohlo být za ta staletí málo, a řekněme si, na co se Andělka upamatovala. Píše se rok 1677 a vdova po Jakubu Maškovi, Anna se jmenuje, prodává pod Loučímí a mlýn - prodává Jiřímu Švábovi ze Lhoty za 250 zlatých. Jen stěží se dopočítáme, málo-li to, nebo dost, ostatně jít ve stopě **Hany Štěpánkové** je záležitost duchovní a my sotva můžeme nevzpomenout, že v onom sedmasedmdesátém konečně mohla vyjít **Balbínova „Epitome historica Rerum Bohemicarum seu Historia Boleslaviensis“** čili „**Výtah z dějin českých aneb historie boleslavská**“. Po církevní cenzuře by bylo dílo vydáno již v devětašedesátém, ovšem po intervenci purkrabího **Ignáce Bořity z Martinic** byl tisk zastaven a rukopis – ten znovu cenzurován.

Proč my o tom všem?

„**Výtah z dějin českých**“ napsal zapálený vlastenec a demokrat mimo jiné volající po volitelnosti českého trůnu. **Hana Štěpánková** se přímé, nejdemokratičtější volby prezidenta nikdy nedočkala.

Dějiny rodné země postihl **Bohuslav Balbín**, kněz a historik, od samého počátku křesťanství do roku 1526.

Také český rod **Šedlbauerů** měl své dějiny sahající až do třináctého století. **Šedlbauerové**, takřčené Králováci, nerobotovali, měli na svých gruntech svobodnou honbu, rybníctví, ba sami si volili rychtáře. Statky **Šedlbauerů** byly zapsány v zemských deskách – **Šedlbauerové** tedy patřili k nižší šlechtě: poddání jenom králi.

A propos, Maškova mlýna se ujal první **Šedlbauer** Léta Páně 1750. Když vyškovský nakladatel **František Obzina** vydal **Haně Štěpánkové** v roce 1931 knížečku memoárů „**Ke kořenům**“, rodina **Šedlbauerů** ve mlýně pod Loučímí dosud hospodařila.

I ve století dvacátém prvním se traduje jméno Maškův mlýn. Obývá jej a hospodaří v něm **Augustin Pech** s rodinou, a všichni velmi dbale schraňují písemnosti o předchozích obyvatelích mlýna. Jsou to vzácnosti.

(2)

Dvacátý srpen roku 1890 nebyl dnem jako ty předchozí: do početného hloučku dětí mlynáře **Augustina Šedlbauera** přibyla Anička. Rozkošná bytůstka má osudem předepsáno napohled jho, ve skutečnosti vznešenou práci intelektuální a práci uměleckou, která učiní její život plodným a šťastným.

Hodna přejícnosti osudu, Anička už jako jedenáctiletá píše deník, jehož stránky zaplňuje odposlechnutými lidovými zkazkami a vlastními postřehy z denní pulsace krajového života.

V dorosteneckém věku napíše úvahu **Sen**. Zamane si v ní, že nejméně pracovat bude pro rodný kraj a pro lidi, kteří jej dělají takovým, jakým je: rázovitým, poetickým, pamětlivým.

Snu zůstane věrna provždy. Desítky let. –

Ať smýšlíme o času a osudu s namýšlenou si duchaplností, marnost nad marnost, mýlíme se vždycky. Vždyť i předurčenost je pojmem pouze v lidské řeči. Pojmenovat ji cele, v celém jejím obsahu, nám není možno. Nezáleží jí na nás. Je jen sama pro sebe...

- Stejněho roku, kdy do eposu Maškův mlýn přibyla sloka Aniččina, v Praze se narodil propagátor planetárního jazyka **Rudolf Hromada**. Pět let po něm spatřil světlo světa, zatím jen poběžovického, kosmopolita a další významný esperantista **Vuk Echtner**. Ti dva spolu prožili roky podnětné spolupráce. A právě **Echtner** to byl, kdo v šestadvacátém napsal velevýznamný dopis **Haně Štěpánkové**. Šestadvacátým rokem se tak začaly jejich hojně korespondenční kontakty. (Posmrtný prospěch duchovní z nich měl *chodský král Jindřich Šimon Baar*.)

Dostaneme se k pracovním a nakonec i velmi přátelským vztahům **Vuka Echnera** a manželů **Štěpánkových** v třetí části naší reflexe života a tvorby spisovatelky **Štěpánkové**.

(3)

Kvalifikací byla **Hana Štěpánková** pedagožkou, když svůj intelekt rozvíjela ve školních zařízeních v Bystřici a Českých Budějovicích. Základní školu vychodila ve Kdyni, kde později i vyučovala. Místem jejího pedagogického působení ovšem byl i Dlažov ležící v sousedství Janovic nad Úhlavou.

Autoři medailonů a biografí **Hany Štěpánkové** s oblibou připomínají, že příští autorita regionalistického hnutí Kdyňska a Domažlicka byla před svatbou domácí učitelkou pozdější známé taneční umělkyně.

Do stavu manželského vstoupila **Hana Štěpánková** v roce 1917. Sama z devíti dětí (dva sourozenci ale zemřeli), manželu **Jaroslavu Štěpánkovi** dala syna Miroslava (*1915) a dceru Jaroslavu (*1920). Vidíme ji jako jemnou, citově bohatou, vyrovnanou ženu vyrostlou v harmonickém rodinném prostředí a v idylickém prostředí přírodním. V úvodu do knihy „**Ke kořenům**“: Z kroniky rodu (1931) autorka napsala mimo jiné: „*Je to jen malý obrázek „Z kroniky rodu“, ale věrný a pravdivý, zachycený proto, aby byl památkou a svědkem života v starých mlýnech na samotě, kde radost jednoho člena rodiny byla radostí všech a zármutek, třeba nejmenšího pastevce, zármutkem celé rodiny.*“

Knihám **Hany Štěpánkové** samozřejmě předcházela tvorba časopisecká. Tu jako tematicky přínosnou a netuctovou uveřejňovala **Kdyňská Stráž**, **Posel od Čerchova**, **Chodsko**, **Domažlické noviny** a **Klatovské listy**, vedle nich též **Plzeňský kraj**. Spisovatelku už kdyňskou

znali i čtenáři *Časopisu přátel starožitností*, *Evy*, *Lidového deníku*, *Mládí*, *Národní politiky* či *Národohospodářského věstníku*. Neodmítly ji *Rozhledy po literatuře*, *Rozpravy Aventina*, *Venkov*, *Zvěstování*, *Ženský obzor* ani krajanská *Svornost*.

Albert Pražák napsal do *Posla od Čerchova* ze 17. srpna 1940 u příležitosti spisovatelčiných padesátin medailon *Paní Hana Štěpánková*, v němž uvedl, že oslavenkyně „je krajinná novinářka příkladná, produševňuje plochý povrch novin takovýmto důmyslným, estetisujícím a ethisujícím viděním“. Laciný kompliment to nebyl.

II.

Spisovatelka, etnografka, editorka.

K počínům Hany Štěpánkové

„Podobna Boženě Němcové chodila Hana Štěpánková široko daleko po chodských dědinách a chalupách a všady donášela zájem, poučení a úsměv. Jiskrným černým okem, vlajícím havraním vlasem, přívětivým úsměvem, kyticí lučních květů v ruce připomínala opravdu paní komisarku Němcovou, jak tudy putovala po vsích o několik desetiletí dříve.“ Albert Pražák: *Smrt Hany Štěpánkové* (1950).

____(1)____

Nemůžeme vyloučit, že leckomu se budou zdát čtyři knížky (pochtivě řečeno knížečky) **Hanou Štěpánkovou** napsané, poněkud málo. Nicméně přihlížíme ke značné produktivitě publicistické, a neúnavné horlivosti kulturně-organizátorské i k aktivitám osvětovým.

Hana Štěpánková nepsala beletrii. Soudíme, že tvorba pro ni byla formou autoreflexe, vyjádřením obrazu soukromého duchovního světa. Je to svět vzácně celistvý a vyznačující konkrétní a celoživotní hodnoty **Hanou Štěpánkovou** vyznávané. Jsou jimi manželství a rodina, cílevědomá podnikavost zejména v rámci *Baarovy společnosti*, láska k dějinám (především kulturním) i k přítomnosti domovského regionu a neodmyslitelně též společenský život uprostřed uměleckých individualit. Umělecko-intelektuální bytové seance v Komenského ulici ve Kdyni patřily po mnoho let ke kulturnímu životu města. Dcera manželů Štěpánkových Jaroslava vzpomněla v útlém strojopisném memoárovém spisku „**Moji rodiče Jaroslav a Hana Štěpánková, roz. Šedlbauerová**“ návštěv takových zjevů v české meziválečné kultuře, jako byly a dodnes jsou připomínáni hudební skladatel a dirigent **Otakar Jeremiáš** (1892 – 1960), pozdější šéf opery Národního divadla, skladatel a sběratel chodských lidových písní **Jindřich Jindřich**, pozdější národní umělec, písničkář **Karel Hašler**, a také umělci výtvarní: **akad. mal. Josef Hodek**, vyučující kreslení na plzeňských středních školách, a ještě dříve působící na postu okresního starosty v Blovicích, a což mohli nepřijít domažlický **akad. mal. František Michl**, krajinář **Alois Kalvoda**, doživší v Běhařově

u Klatov, velice ceněný **ak. mal. Alois Moravec, ak. mal. Václav Malý, Cyril Bouda, Josef Lada** či **ak. mal. Jaromír Hlavsa**?

Mnoho věděl univerzitní profesor **František Žákavec** a mnoho vyprávěli profesor **Josef Skupa** z Divadla Spejbla a Hurvínka a vyhlášený loutkař **Matěj Kopecký**.

Paní domu v Komenského ulici hostila i spisovatele a básníky, jakými byli **František Teplý, Karel Václav Rais, František Weisl, Bohumil Zahradník-Brodský, Antonín Klášterský, Jan Vrba, Karel Kálal** nebo **Frank Wenig**.

(2)

Třebas ne mnoho literárně produktivní, znalci písemnictví českého Jihozápadu dobře vědí, kdo **Hana Štěpánková**. Debutovala vlastně dvakrát: bylo to v jednatřicátém. „**Zkazky lidu na Kdyňsku a Domažlicku**“ vyšly nákladem „Noviny“ tiskařských a vydavatelských podniků v Praze. Úvodním slovem je opatřil univ. profesor **František Žákavec**, kdyňský rodák, zatímco ilustrace přidal **Václav Malý**.

Do své knížečky **Štěpánková** nasbírala jednatřicet pověstí. V šestadvaceti případech je vyprávěly ženy. Nejvíce z nich **Anna Mužíková** z Lipkova (7 – *Vo svatým Prokopu bjářovským; Svržený andělé; Vo veselce pod zemí; Divý žínky; Kerak Lipkovský dostáli přezdívku konící; Vohnivýj muž a Přásky*) a po ní **M. Pivoňková** z Pašešnice (5 – *Proč nechodí dřevaři z Pašešnicí na svatýho Jozefa dělat dříví; Čertovo kámen; Houdek v Zelenkově; Pytláci; Vo Zdanovcovi*). Krom těchto spisovatelce vyprávěli **F. Faul** z Pocinovic (*Rychtář se šnůrkama a Zlatá jáma*), **A. Kozinová** ze Stráže (také *Vo Zdanovcovi*), **A. Ludvíková** z Domažlic (*Kerak napřed čarovali*), **M. Pejsarová** z Tlumačova (opět *Vo Zdanovcovi*), **M. Hrušková** ze Kdyně (*Vo hadu na Škarmaně*) a jiní.

Vypravěči **Hany Štěpánkové** hovořili chodským nářečím s místními odlišnostmi, takže debutující **Štěpánková** musela bulačinu jednoho druhého ujednotit. Šlo o vstřícný krok směrem ke čtenářům; a vyplatil se.

My si teď osvěžíme v paměti něco myšlenek z úvodního slova profesora **Františka Žákavce**: „*A je to nejen zábavné, nýbrž i poučné, naslouchati těm starým přežitkům a vylupovati z nich třpytná zrnka té dávné víry, té zapadlé pravdy. Kde pohanský člověk viděl svá přírodní božstva, jež uctíval a jimž obětoval, zbyli z nich namnoze dosud v představách lidu ve vodách hastrmani, v lesích mužíčkové, v horách škalníci, v polích divoženky. Křesťanství, jež v lidu postupem staletí vždy více zatlačovalo nebo přebarvovalo pohanské přežitky, učinilo z nich „svržené anděly“, jak je nazývá jedna ze zkazek této knihy,*“ napsal spisovatelce přátelsky nakloněný **František Žákavec**.

Jako příklad ústně převáženého lidového slovesného umění a tedy duchovního dědictví kmene uvádíme pověst *Rychtář se šnůrkama*.

Pocinovický rychtář Závěský chtěl mít dobré oko u vrchnosti, *pání to dycky dobře humí, když chtějí někoho voblafnout, ha tak pořád: „Rychtáři sem, rychtáři tám, haž najednou bulo hnedle půl lesů začachrováno za pár krejcarů, který strčil rychtář sám do kabzy.“* Vesničané s tím samozřejmě nebyli spokojeni a milého rychtáře prokleli. *„Za trest se mušil po smrti toulat po lesích ha strašit. Lidi se ho báli ha říkali mu rychtář se šnůrkama. Nosil zaživa takuvyj kabát samou parádu ze šňůrek.“*

Ale když postavili v Pocinovicích kostel, přišel do vsi také farář. Ten se v noci vypravil s lidmi do lesa a zaklel rychtáře na padesát let do vrchu Kravaře u Kdyně. A zaklel ho pan farář tuze dobře, protože i po padesáti letech dal *rychtář se šnůrkama pokoj*. *„Hale zašantročený lesy vobec Pocinojce nemá eště hani dnes.“*

(3)

„Pro ten svůj milý a krásný domov, pro staré tradice uchované v rodu, pro to, že rod Šedlbauerů sahá až do třináctého století, pro to, že pochází z králováckého rodu a i pro to, že tatínek opravdu měl mnoho z té nebojácné odvážné i hrdé krve, napsala jsem svou malou knížečku Ke kořenům“, zakončila rodačka z Maškojc mlýna svoji druhou publikaci, memoárovou a poeticky laděnou reminiscenci (1931). Průvodce dějinami rodu **Šedlbauerů** tentokrát vydal vyškovský **František Obzina**. Můžeme si tedy povšimnout, že Štěpánkovou nevytěsnila konkurence z centra země k okrajovým či rovnou outsiderským nakladatelským příštípkařům. Naopak k napsání malého drahokamu ji víceméně dostrkali (v některých případech k němu dopomohli) **Jindřich Šimon Baar**, profesor **Jan František Hruška**, profesor dějin filozofie **Jan Blahoslav Kozák** (1988 – 1974), k historickému poznání rodu **Šedlbauerů** dopomohli dr. **František Roubík** a sudetoněmecký spisovatel a badatel **Josef Blau** (1872 – 1960), překládající české pohádky i moderní díla českých spisovatelů, například Baarova „**Jana Cimburu**“.

Blau byl zetěm hudebního skladatele a sběratele lidových písní **Jindřicha Jindřicha**.

Něžněji dodnes působí ta okolnost, že v každé generaci **Šedlbauerů** předávalo se křestní jméno Augustin. S přihlédnutím k rodové tradici autorka napsala finální slova ke své knize (jsou ovšem slovy vstupními) ve Kdyni právě v den sv. Augustina (1931). A věnovala literární paměť **Šedlbauerů** muži, který ji vnímat generační sounáležitost naučil, otcí.

Podobně soukromý tisk „**Cestou poznané pravdy**“ diktovaly spisovatelce city. Manželství **Hany a Jaroslava Štěpánkových** patřilo k těm velmi vydařeným, myšleno harmonickým, a k tomu i pro společnost nadmíru přínosným. Regionalista **Jan Prokop Holý** připomenul v *Domažlickém deníku* ze dne 21. února 2005 (*Spisovatelka H. Štěpánková věrně střežila*

Baarův odkaz), že „s manželem JUDr. Jaroslavem Štěpánkem učinila ze Kdyně středisko kulturního života, národopisného bádání a publicistiky nejen celého širokého Chodska, ale také Pošumaví.“

Bibliofilie „**Cestou poznané pravdy**“ byla dárkem manželky Hany a dětí Miroslava a Jaroslavy JUDr. **Jaroslavu Štěpánkovi** k jeho abrahámovinám (1935).

(4)

Po nápaditém dárku životnímu partnerovi podílela se Hana Štěpánková s tehdy již zemřelým němcologem **Josefem Lelekem** (1860 – 1930) na šestadvacetistránkovém literárním místopisu „**Božena Němcová v Novém Bydžově**“ (Národní souručenství v Novém Bydžově, 1940. Soukromý tisk u příležitosti Výstavy krásné knihy dne 4. února 1940).

Hana Štěpánková je v místopisu zastoupena esejem *Ze Kdyně do Bydžova a za Boženou Němcovou*. Místopis vyšel k uctění 120. výročí narození **Boženy Němcové**. V případě autorského vkladu **Štěpánkové** vlastně jde o přetištěný text z *Hlasů od Cidliny* uveřejněný dva dny před Štědrým dnem roku 1938.

Mějme na paměti, že to byla právě **Božena Němcová**, která patřila po **Jindřichu Šimonu Baarovi** k osobnostem české literatury **Hanou Štěpánkovou** nejvíce uctívaných. Ostatně není žádnou náhodou, že v námi zmíněném eseji stojí: „*Musíte pročíst Baarovu Paní komisarku, abyste zvěděli, jak tu žila, jaké lásky se těšila mezi venkovským lidem, čím jí byly naše hory a jak rozuměla každému jejich dechu.*“

Třebas je soukromý tisk „**Božena Němcová v Novém Bydžově**“ skrovný počtem stránek, spisovatelce **Haně Štěpánkové** se dostalo uznání už tím, že publikovala ve společnosti významného jičínského rodáka – odborného učitele, kulturního pracovníka a spisovatele. Stejně jako pojilo přátelství **Hanu Štěpánkovou** s **Jindřichem Šimonem Baarem**, **Josefa Lelka** si vážil **Karel Václav Rais**, další literární autorita.

Tomu, za jakého znalce biografie a bibliografie **Boženy Němcové**, byl považován **Josef Lelek**, nasvědčují jím publikované drobné tisky i studie i mnohostránková rešerše. **Josef Lelek** na dané téma napsal a vydal vlastním nákladem nebo nákladem kulturních subjektů tituly „**Poslední léta Boženy Němcové a pobyt její v Litomyšli**“ (1914, 31 s.); „**Příspěvky k životopisu Boženy Němcové**“ (1917, 68 s.); „**Poslední přátelství Boženy Němcové**“ (1918, 16 s.); „**Božena Němcová: babička, rodiče a sourozenci: Dora a Manka**“ (1920, k 100. výročí narození B. N., 263 s.); „**K románu Božena Němcová a Jan Helcelet**“ (1921, 55 s.). Krom této bibliografie se Lelek podílel spoluautorsky na třístránkovém drobném tisku „**Babiččino údolí**“ (1922, úvod perem **Václava Vladivoje**

Tomka). A ještě pět let po **Lelkově** smrti vyšly kolektivní „**Paměti města České Skalice**“ s příspěvky **Jana Krtičky**, **Josefa Smetany** a **Josefa Lelka** (1935, 3 s.).

Nicméně ani **Hana Štěpánková** nemohla spisovatelku **Němcovou** při svém tvoření jen tak minout. Němcová jí byla příkladem, stejně jako idolem **Jindřicha Šimona Baara**. „*Na paměť stého výročí příchodu Boženy Němcové na Chodsko a dvacátého výročí smrti J. Š. Baara*“ napsala **Hana Štěpánková** vpravdě idylický až romantický příběh, v němž jde o fiktivní setkání *chodského krále* a jeho (především) literárních postav – setkání s **Boženou Němcovou**, knězem modernistou **Jakubem Fastrem**, lokalistou **Václavem Sládečkem**, takto básnickým knězem, sedláky **Králem** a **Psutkou**... Tito se bok po boku setkali v slovesném obrázku „**Setkání**“, vydaném v roce 1946: **Haně Štěpánkové** zbývaly čtyři roky života.

„**Setkání**“ považujeme – už i vzhledem k poetickému stylu – spíše za báseň v próze. Za nejliterárnější a neokoukané dílko v celé spisovatelčině tvorbě. **Štěpánková** je uvodila slovy: „*Tyto vzpomínky na J. Š. Baara a na jeho slavnou chodskou trilogii vyvolaly ve mně hned v prvních dnech naší nové Svobody, kdy hrnula se k nám branou všerubskou a klenčskou osvobozující armáda americká, touhu, abych v jubilejním letošním roce dala sejít se Baarovi s Boženou Němcovou u sv. Anny na Tanaberku, kde žil a působil obrozenecký básník Václav Sládeček, a kam skutečně často docházela i Božena Němcová.*“

A na jiném místě také: „*Kdo měl příležitost nahlédnouti do duševní dílny Baarovy, poznal, jak Baar žil se svými postavami, o nichž psal.*“

Hana Štěpánková uvedla čtenáře do nenapodobitelného plenéru Všerubského průsmyku, kde v palimpsestu krajiny leží Brůdek. Genius loci tady nepokazilo ani jedenáct uplynulých století, a tak je to bitva u Brůdku, v níž se kníže **Břetislav I.** nepolekal římsko-německého krále **Jindřicha III. Černého** a s hanbou poslal jeho vojsko, odkud přišlo. (V srpnu tisícího čtyřicátého roku to bylo.) A nedaleko Hájek a Studánky! A „*Tanaberk, nesoucí na svém temeni nádherný poutnický kostel sv. Anny, k němuž se tiskne fara se školou a poutnickou hospodou.*“

Shůry je dobře vidět „*opelichaný kostelík svatého Václava.* „*Já tě opravím, přikryji, všecko udělám, ale nedej zahynouti nám ni budoucím, ty postav na nohy zmučenou matku vlast, vrať jí její slávu, chraň a žehnej vlastencům našim a hlavně paní Boženě, kterou Pán Bůh poslal do tohoto ztraceného kouta, aby ho probudila, vzkřísila a zachránila,*“ prosí tak často lokalista **Václav Sládeček**.“

Na jiném místě našeho uvažování o přínosu **Hany Štěpánkové** do uměleckého a vůbec kulturního života jihozápadních Čech jsme poukázali na spisovatelčinu jemnocit a kultivovanost duchovní. Právě citovost, místy pravdaže už přehnaná, vedla nad rukopisem příštího „**Setkání**“ autorčinu ruku a bylo to ke škodě uměleckého textu: přestylizovanost několika pasáží totiž sráží jeho hodnotu. Příkladem úryvek ze strany jedenácté: „*Její osud přivedl ji do Domažlic a na Chodsko, cítí, jak kořeny její bytosti vrůstají zde tak hluboko,*

jakoby to byl její domov a ssají z té hloubky životadárnou sílu pro její duševní tvorbu. Jako teď po jaře růžový keř prudce raší, vyháňají nové mlázi, nalévají pupeny, rozvíjí se v list i květ, tak právě i ona nabírá zde dechu k nejprudšímu vzletu, nové podněty k práci rodí se jí takřka samy v zasněné hlavě a skrytý žár, tajemná touha, kterou nemůže v ní ukojit ani muž, ani děti, ani společnost, ozývá se v ní každý den mocněji.“

Čtenář seznal, že řeč byla o - dnes populárně a už vžitě – řečené „první moderní ženě v národu“, **Boženě Němcové**. Ve stejné tónině zaznívá jiná kontraproduktivní óda na idol generací. Je ze strany desáté a jedenácté.

„A paní Božena pojednou cítí, jak pukají ocelové obruče na její hrudi, povoluje ocelový krunýř lidských ohledů i řečí, chvála i hana lidská propadá se do propasti a ona rozpíná svou náruč jako pták křídla k volnému letu, objímá v té chvíli a tiskne k rozbolněnému srdci nejen muže a děti, ale celý svůj národ.“

To další kýčovitá pasáž pořad ze strany desáté působí div ne úlevně. Či ne?

„Lokalista Sládeček zapomněl rázem na svou osamocenost, byl šťasten, že i jeho tichá fara hostí nejvzácnější květy kraje a zapomněl všedních starostí a nadšeně ukládal každé slovo, které slyšel, hluboko do svého srdce.“

V knížečce „**Setkání**“ (nu opět nešťastná desátá strana!) nám přímo zatrnulo nad frází div ne předjímající nástup socialistického realismu: „*Cítili i nedostatky povahy lidu, ale lnuli k němu a usilovali o jeho lepší budoucnost.*“

Hana Štěpánková s nemenší expresivitou napsala i text **Jindřich Š. Baar a děti**, datovaný do roku 1939 a využitý nakladatelstvím **Vyšehrad** v roce 1950). Šlo o předmluvu ke knize „**Hanýžka a Martínek**“.

III.

Na Olympu regionální kultury.

Manželé Jaroslav a Hana Štěpánkovi

„Její dům stal se opravdu bohatou a živou encyklopedií o tomto kraji, ba někdy i malou koncertní a výstavní síň jeho umění.“ Albert Pražák: *Smrt Hany Štěpánkové* (1950).

____(1)____

V roce 1917, kdy propukla v carském Rusku revoluce, provdala se sedmadvacetiletá **Hana Šedlbauerová** za dvaatřicetiletého pelhřimovského rodáka **Jaroslava Štěpánka**, advokáta ve Kdyni, kterého dcera **Jaroslava** ve strojopisném memoárovém textu představila těmito slovy...*„Můj tatínek JUDr. Jaroslav Štěpánek nar. 25. 7. 1985 v Pelhřimově, syn kováře, pocházel z velmi četné rodiny, kde bylo 12 dětí. Děti umíraly malé. ... Jako malý chlapec se věnoval vedle učení ve škole i hudbě. ... Jeho maminka strádala na klavír a po celý život se starala, aby její Jaroušek byl šťastný. V Pelhřimově tatínek vystudoval gymnasium, učil se na klavír, housle, cello, violu i varhany. Po maturitě vstoupil na právnickou fakultu Karlovy university v Praze, kde kromě práv studoval i absolvoval varhanní školu skladatele Arnošta Julia Černého. Rovněž chodil na filosofické přednášky Jaroslava Vrchlického i T. G. Masaryka na universitě...“*

Svou vlastní kancelář si otevřel ve Kdyni v restauraci u Černého orla, kde jsem se také narodila. Byl velmi činný, byl předsedou Okresního osvětového sboru a zpěváckého spolku Jindřich Jindřich...“

Čtenář nejspíš nebude pochybovat o **Štěpánkových** předpokladech k uměleckému kutání mezi vlastními stoupenci a obdivovateli.

Z těch dvou se stal intelektuální mini trust, jaký neměl ve městě ozdobeném přívlastkem *chodská nevěsta* obdoby. Ale revoluce v Rusku z roku 1917 měla – jakkoli se to zdá podivné, ba scestné – dopad na **Hanin** život reálný a nakonec i posmrtný. Idea komunismu a sociální spravedlnosti pronikla po druhé světové válce do několika evropských zemí a

v Československu proběhla rozhodující fáze takřikajíc třídního boje v únorových dnech roku osmačtyřicátého. Ale **Hana** s novým politickým trendem nikterak nesouzněla, stejně jako ne manžel **Jaroslav**. Za pouhé dva roky po *vítězství dělnické třídy* **Hana Štěpánková** náhle zemřela, teprv šedesátiletá.

Po její smrti vyvinul spolek *Psohlavec* značné úsilí, aby uctil památku spisovatelky, editorky, etnografky a vůbec spolutvořitelky kulturně-spoločenského dění ve Kdyni a v širokém okolí odhalením pamětní desky na domě v Komenského ulici č. p. 73, od roku 1924 manželů **Štěpánkových** domově.

Záměr spolku *Psohlavec* se nevydařil: komunističtí hodnostáři o něm nechtěli sotva jen slyšet. *Psohlavec* tedy umístil pamětní desku na náhrobní kámen nezapomenutelné ženy.

(2)

Napsali jsme již, že **Jaroslav Štěpánek** patřil v širokém kulturním a geografickém prostoru k osobnostem z nejvýraznějších a nejuznávanějších a že *párty* umělců a vědců v bytě **Štěpánkových** konaných byly pro Kdyni společenskou událostí. **Štěpánkových** dcera **Jaroslava** k tomu poznamenala: „*Musili bychom prolistovat všechny „klevetníčky“, do nichž Štěpánkovi hosté zapisovali své okamžité nápady, chvály a rozvernosti a malíři vtipnými kresbami glosovali svou spokojenost nebo ostrovtip, abychom mohli posoudit, kolik nejrůznějších návštěv prošlo jejich domovem.*“ Nenadsazujeme, máme zato, tvrzením že přátelská setkání a ozvy na ně posunuly manželskou dvojici organizátorů kulturního života Jihozápadu až do kulturního kontextu všenárodního.

(**Jaroslava Märzová** ze Kdyně, vnučka **Hany Štěpánkové**, ví, že v domě, který **Štěpánkovi** pořídili v dražbě ve čtyřiaadvacátém, žije už čtvrtá generace rodu.)

Jaroslav Štěpánek, advokát povoláním, založil *Kdyňskou regionální knižnici*, a v kdyňském *Osvětovém sboru* stál u zrodu pestré série přednášek, pro niž získal celou řadu fundovaných znalců. Výrazné individuality za **Štěpánkem** zkrátka šly, vždyť nebyl jiný.

Aby toho nebylo málo. Manžel spisovatelky Štěpánkové založil také *Knihovnu Okresního sboru osvětového* ve Kdyni a řídil i vydával periodikum *Z minulosti kdyňského kraje*. Přispíval do celé řady časopisů. Vlastním nákladem vydal první čtyři díly „*Chodského zpěvníku*“ Jindřicha Jindřicha.

(3)

Ano, velevýznamnou roli v životě manželského páru sehrálo poznání a spřátelení se s *chodským králem* **Jindřichem Šimonem Baarem**. Oni ve Kdyni – on v rodném Klenčí pod

Čerchovem. Manželé jezdili za **Baarem** jednou v měsíci, on ne tak často k nim, zato vícekrát psal. Přátelství to vyústilo do naprosté vzájemné důvěry – ne jen tak ledasjaké. Nejmenovaný zdroj z přelomu třicátých a čtyřicátých let uvedl, že **Štěpánkových** návštěv v Klenčí přibylo, když **Štěpánek** objevil v archivu Ministerstva vnitra dosud neznámé indicie o procesu s **Janem Sladkým Kozinou**.

Dovolíme si něco nadsázky. Totiž: virtuální přátelské pouto *chodského krále* k *chodské nevěstě* (Kdyni) se zpevnilo po spisovatelově skonu v roce 1925. To se dr. **Štěpánek** stává vykonavatelem spisovatelovy poslední vůle. **Baar** v ní svěčuje svou literární pozůstalost a úplné vydání všech svých prací důvěrnému příteli ze Kdyně. Víc pocta, nebo nadlidský úkol? Toto se stalo pro manžele **Štěpánkovi** nevídaným impulsem k další práci a **Hana Štěpánková** dostala příležitost uplatnit se jako redaktorka a editorka.

Ale nezakrývejme si. Což právě **Baar** neinspiroval **Hanu Štěpánkovou** k pokusům v žánru povídky? Ona vytvořila například prózičky *Přesazená jablň, Rodiče a děti, Pokažená Hanýžčina první pout k Dobré vodě, Návrat*.

* * *

Štěpánkovi dělali maximum pro to, aby slibu vydat všechna literární díla **Jindřichu Š. Baarovi** daném, dostáli. Nedlouho po spisovatelově smrti vložili do národní bibliografie první prózy. V roce 1927 vyšla v úpravě Hany Štěpánkové půvabná kniha „**Hanýžka a Martínek**“, kde *chodský král* evokuje dětství svých rodičů. Naopak kniha povídek „**Mžíkové obrázky**“ zrcadlí dětství samého spisovatele. Ovšem - všechnu poezii rodinného života, soudí Štěpánková, vyzpíval Baar v „**Paní komisarce**“.

Rodačka z *Maškojc mlýna* upravila k vydání ovšemže četná **Baarova** díla. K některým dokonce napsala předmluvu či doslov, někdy i s manželem **Jaroslavem**, ještě více jich zredigovala a starala se o další pořádkání **Baarova** díla vůbec. O **Baarovi** psala, přednášela, a velmi citlivě uspořádala jeho „**Vzpomínky Štědrého večera**“ (1928). Tato bibliofilie, vyzdobená ilustrátorem **Richardem Laudou**, je o to vzácnější, že vyšla pouze jedinkrát, třebaže skýtá nevšední vhled do **Baarova** nejintimnějšího a nejduchovnějšího života. Ostatně, **Hana Štěpánková** k tomu: „*Uplynulo několik málo let a Baar odevzdává nám svou literární pozůstalost s deníky a v nich i zápisky o tom, jak prožíval Štědré večery. Podáváme je tuto veřejnosti jako jednu z upřímných zповědí Baarových k letošním vánocům i jako památku k uctění šedesáti jeho, jež připadají na den 7. února 1929.*“

Také autor pojednání o tolik zasloužilé **Haně Štěpánkové** podává dvě **Baarovy** reminiscence vánoční. Čtenář se dovtipí proč právě ty. Tu první si napsal **Jindřich Šimon Baar** do svého deníku v Ořechu dne 24. prosince 1895: „... *Jest sedm hodin a sedím sám ve svém pokoji. Josef přiložil, přál dobrou noc a odešel*“.

Samozřejmě to bylo v Komenského č. p. 73, kde vzkličily myšlenky na zbudování *Baarova pomníku* na Výhledech a na založení *Baarovy společnosti pro poznání Chodska a jeho zvelebení* se sídlem v Domažlicích. Měli nápady – museli si je odpracovat: jakožto organizátoři.

V letech 1933 – 1936 se Chodskem přehnala duchovní smršť „Henryk“. Nebyla to smršť pustošící. Právě naopak – tvořila. V tomto tak bouřném období stáli u všeho právě **Jaroslav Štěpánek** a jemu sekundující životní partnerka **Hana**.

A my zase – jako už podvkráté v naší práci - užaseme nad fabulačním talentem historie: O třiatřicátém už byl po celé Evropě slyšitelný humbuk fanatika, světovládou posedlého **Adolfa Hitlera**. Pět let nato před ním **Šalounův** bronzový **Baar**, intelektuální symbol chodského kmene, „prchá“ z Výhledů na nádvoří Chodského muzea. Tu přežije druhou světovou válku. Nedůstojně pod hromadou šrotu ležící – ale zato šťastnějšího osudu: vždyť až se v sedmačtyřicátém vrátí na *Baarovy Výhledy*, **Hitlera** přežije – dnes zatím – o tři generace.

A tak se pozdríme u silnice z Klenčí do hraničních Nemanic, na Výhledech se pozdríme toho léta třiatřicátého.

Od 25. května, a to byl položen základní kámen podstavce, přepravily ověčené vozy na (záhy posvátné) Výhledy čtyřicet žulových kvádrů s vytesanými jmény těch obcí a měst, kde čtenářstvo uctívalo **Baara** nejvíce. Český národ tím symbolicky a v masovém měřítku jako by potvrdil, že Chodsko, které se ve dvacátém století cele otevřelo vnějším vlivům, obohatilo jeho kulturní kontext v hloubce i rozsahu. Tomu ostatně odpovídala též samotná slavnost odhalení **Šalounova** bronzového díla, **Jindřicha Šimona Baara** v životní velikosti.

„V předvečer slavnosti,“ čteme v kronice Postřekova, „hrána byla v Domažlicích v sokolovně *Paní komisarka, zdramatizovaná podle Baarovy trilogie o Chodsku Zdeňkem Tučkem*“. Dále se z téhož pramene dovídáme, že slavnost na Výhledech (již ovšem předcházela dopolední program v Klenčí, kde promluvil domažlický literární historik dr. **Miroslav Halík**), byla zahájena **Jindřichovými** fanfárami Na stráži, že z **Jindřichovy** tvorby zazněly sbory Čerchovu a Bulačina, samozřejmě na **Baarova** slova. Sochu odhalili za zvuků státní hymny, přičemž „část programu byla vysílána také rozhlasem“. Jako hlavní řečník vystoupil univerzitní profesor **Miloslav Hýsek**.

Ani s odstupem více než osmi desetiletí nepochybujeme o tom, že **Baarův** „návrát“ na jím milované Výhledy byl aktem celonárodního významu.

Podobně smýšlel kronikář obce Babylon, který napsal, že odhalení Baarova pomníku 5. 7. 1933 „se stalo výrazem úcty nejen Chodska, ale i celého národa tomuto význačnému spisovateli chodskému“.

(**Baar** zkrátka byl právem považován za uměleckého mluvčího Chodska. A nejen to. Už za svého života, jak uvádějí některé dobové prameny, patřil spolu s **Jiráskem** a **Raisem** do trojice nejčtenějších autorů, zejména na českém venkově.)

Český venkov se na svého spisovatele rozpomněl také 1. května 1938, kdy *Baarova společnost* zahájila v Ořechu „Baarovu výstavu“. Další už napsaly dějinné události a ne nezajímavě.

Bezprostředně před zábořem Chodska v osmatřicátém roce byl domažlický stavitel **Alois Procházka** pověřen záchranou **Baarovy** sochy. V **Procházkově** písemné pozůstalosti stojí: „*Mlhavé a deštivé jitro 22. listopadu 1938 zastihlo mne s dělníky a četou vojínů na Výhledech ... Snad při práci na Baarově památníku zaplakal si každý z nás. Za necelou hodinu ležel kovový Baar u našich nohou. Na naši práci mělo zájem celé okolí. Přišlo se na nás podívat žactvo některých škol domažlických, mnoho občanů z Klenčí, sousedních obcí, města, ba přišlo i dost občanů z daleka rozloučiti se s Výhledy a Baarem ...*“

Naopak část poválečného příběhu bronzového **Baara** popsal Domažličan **Josef Tykal** v rukopisné práci „**Odbojem na Chodsku**“. „*Muzeum bylo rychle upraveno. Socha J. Š. Baara postavena na nohy (přes okupaci ležela přikryta haraburdím) a okolí upraveno tak, že návštěvníci první poválečné pouti mohli pokládat květiny k nohám slavného spisovatele.*“

Obětavost, a hlavně odvaha, s jakou byla socha zachráněna (podstavec Němci skutečně zničili) svědčily nejen o kulturním cítění obyvatel kraje, ale také o stále trvající kontinuitě chodského povědomí.

Repríza odhalení kovového díla profesora **Ladislava Šalouna** se konala dne 5. července 1947. Významotvorný čas vtiskl opakovaného aktu novou symboliku – symboliku míru, symboliku vítězství života nad smrtí. Vždyť v podstavci nechyběl kámen Lidic, vždyť aktu odhalení byli přítomni zástupci osvobozeneckých armád. A zase šlo o událost celonárodního, ba celostátního významu: Též druhé odhalení **Baarova** pomníku se přece konalo pod záštitou vlády Československé republiky. Ta vyslala na slavnost dokonce tři ministry.

Na Výhledech se v Baarově „přítomnosti“ dodnes koná každoroční folklorní slavnost. Letos to bylo po pětadesáté bez manželů Štěpánkových. Význam a rozsah jejich iniciativ ve prospěch druhého **Baarova** „života“ nemá v kulturních dějinách Podčeskolesí obdoby.

Přáním **Jindřicha Šimona Baara** tedy bylo, aby vykonavatelé poslední vůle, manželé **Štěpánkovi**, dbali o vydání jeho sebraných literárních spisů literárních. **Štěpánkovi** se svému poslání nezpronevěřili. Dosáhnout úplného cíle jim ovšem zabránilo zrušení soukromých nakladatelství na sklonku čtyřicátých let.

Již jsme připomenuli, že ještě devadesátá léta respektovala citlivou úpravu knihy „**Hanýžka a Martínek**“, výboru z **Baarovy** Chodské trilogie, autorem původně nazvané trilogie „**Paní komisarka**“. Knihu „**Hanýžka a Martínek**“ doporučilo Ministerstvo školství za četbu pro žáky základních škol.

V jiném případě se **Jaroslav a Hana Štěpánkových** podělili o kvalifikovanou redakci „**Osmatřicátníků**“.

K výše zmíněnému vzniku **Baarovy společnosti** na domažlickém a kdyňském Jihozápadu uvádíme ne právě nepodstatný detail. U zrodu **Společnosti** stálo čtrnáct zakládajících členů, kteří zvolili předsedou **Jaroslava Štěpánka**.

Rádi bychom doufali, že jsme čtenáře přesvědčili o tom, že z nepřízně manželových chlebovárců nedobrovolná „běženkyně“ **Božena Němcová**, svým zjevem a intelektem přece

výjimečná žena, za pouhé tři roky života v Domažlicích a ve Všerubech prožitých (1845 – 1848) zanechala na Chodsku stopy, v nichž s vděčnou vzpomínkou fiktivně kráčely generace. Generace spisovatelů a regionalistů především.

Duchovní patronkou lidského odkazu **Boženy Němcové** (podobně jako odkazu **Baarova**) byla - vedle klenečského rodáka - samozřejmě **Hana Štěpánková**. V literární rovině evokovala **Němcové** pobyt ve Všerubech zejména fiktivním setkáním **Jindřicha Š. Baara** s několika jeho románovými postavami („**Setkání**“, 1946) a ještě předtím v bibliofilii „**Božena Němcová v Novém Bydžově**“ (1940), kam přispěla esejem *Ze Kdyně do Bydžova a za Boženou Němcovou*.

Hana Štěpánková nevynechala jedinou příležitost k vyznání úcty a obdivu k ženě schopné vytvořit na svou dobu moderní prózu a k tomu ještě sebrat a převyprávět lidové pověsti a pohádky. Mezi rokem úmrtí **Boženy Němcové** (1862) a rokem narození **Hany Štěpánkové** (1890) leží bezmála tři desetiletí, ale rodačka z Maškova mlýna dokázala vzdor všemu psát o literární předchůdkyni s cituplností sobě vlastní. Už v předmluvě k **Baarovým „Vzpomínkám Štědrého večera“** se neubránila senzitivním reminiscencím: „*Dokud jsem neznala Barových „vánočních zpovědí“, vzpomínala jsem o každém Štědrém večeru Boženy Němcové, která bývala tak často o tomto „štědrém“ dni plna strachu, čím podělí, čím nasytí své děti...“*

Tudíž: Jaké vlastně byly Štědré večery toho druhého? Do hloubky milujícího sestřenici z Protivína. Výtečného gymnazisty pomýšlejícího na studium filozofie. Po nátlaku umanuté matky a zadluženého otce skončivšího v semináři. **Jindřicha Šimona Baara** vzdorujícího nebezpečí schizofrenie a tedy přistoupivšího na víru a poslání kněze. **Jindřicha Šimona Baara** po celý čas služby Bohu brojícího proti celibátu.

Nuže tedy, pojďme za ním do Ořechu, kde také působil. 24. prosince L. P. 1895, šestadvacetiletý, vyzpovídal se svému deníku. „*Mé dětství klepá, klepá... Vzpomínám na domov.*“ (Ta podobnost s citovými reflexemi **Hany Štěpánkové!** Zejména v nitrech umělců přebývá dětství po celé žití.) „*V rohu na stole býval stromek – společný. Pro sestru i pro mne. Jablka, ořechy a suché švestky houपालy se na něm – a nahoře, kde jinde třpytívá se anděl, trčel naditý na špičce preclík – pletenec, jež matka při houskách upekla. Potom se dal stromek za okno, matka prostřela na stůl režnou prostírku a přinesla každému kus černé calty z domácí pšenice a hrneček kávy. Poté přišly vařené švestky a hrušky a bylo po večeri. Otec vzal stůl, přitáhl jej ke kamnům, do kamen dal nějaký starý pařez, který tam tutlal, ze sudnu vytáhl hrnec, poklopil jej, postavil naň se zdi lampu a ze stolu ze „šuplátka“ vytáhl knihu, kterou si na „svátky“ vypůjčil buď v Besedě, nebo na faře, a já četl. Posledně to byl – pamatuji se dobře – Šmilovského „Martin Oliva“. Pomalu trousili se „hyjtáci“. Z Klenčí i z vesnic, z Dílů, z Postřekova, přestalo se číst a vypravovalo se – až zvonili. A tak se dalo po celý můj věk až do dvaceti tří let, co jsem knězem. Jsem o Štědrém večeru sám. Zvykám tomu, ale nezvyknu. Tak ta samota tíží, víc než po celý rok. Nejhorší večer. Ani číst, ani psát, ani*

pracovat, ani spát, nic nechceš – protože jsi sám. Toužíš, voláš po někom druhém, dva – aspoň dva, máš plné oči, plné srdce, chceš vyprávět a poslouchat, komu? Holým zdem?... Kdyby člověk celý rok stačil sám sobě, dovedl se zaměstnat, o dnešním dni je „samotnému“ úzko a smutno – až k pláči...“

Hana Štěpánková s oblibou připomínala vzájemné porozumění všerubského lékaře a regionálního historiografa **Jiřího Leopolda Weisla** a **Boženy Němcové**. *Intelektuální známost* těch dvou prošla vývojem. Ne, nebudeme oprašovat nikoli jen platonické avantýry přitažlivé spisovatelky, ostatně v souvislosti s **Weislem** je to bezpředmětné. Historickou skutečností zůstane, že literát **Weisl** na dosud mladičkou a přitom lidem, zvláště venkovským, již obdivovanou a – řekněme – milovanou, neskutečně žárlil.

A přece si nakonec padli do oka. Dosud nedávno vyšlá hvězda na českém literárním nebi a vedle ní stálice na kulturním nebi (napříště) sudetoněmeckém našly stejný jazyk politický.

Jiří Leopold Weisl byl mužem tak silného citu, že pro milovanou ženu se vzdal židovské víry. Pokřtěnému historiografovi a literárnímu autorovi **Weislovi** hrabata **Stadionové** už nebránili v přístupu do rodových archivů. Tak byl objeven *Chodenprocess* a když o něm historiograf časopisecky publikoval, jeho text zaujal **Aloise Jiráska**. Není tedy zcela pravdivou jen ta verze vzniku „**Psohlavců**“, že **Aloise Jiráska** zaujalo výhradně vyprávění trhanovského rodáka, lékaře a spisovatele **Josefa Thomayera**.

Kam až jsme se to dostali s **Hanou Štěpánkovou** a od **Boženy Němcové**?!

Duchovní klima kdyňsko-domažlické enklávy je celek a ten vlíná do kulturního klimatu národního. Národní do středoevropského... Soudíme, že právě bezhraniční, jen geografickou lokalitou specifikované klima kulturní předznamenalo zrození člověka globalizovaného kontinentálního světa a jeho society dávno před tím, než civilizace doplnily své slovníky.

(5)

Manželé **Jaroslav a Hana Štěpánkovi**, **Jindřich Šimon Baar**, **Božena Němcová**... **Vuk Echtner**...

Vuka Echtnera jsme zmínili již v části I našeho pojednání. Bezděčné to nebylo. Podle jedněch poběžovický, dle jiných postřekovský rodák **Vuk Echtner** (*10. 7. 1905) byl z lidí těch nejmodernějších názorů na lidskou společnost a těch nejušlechtlejších skutků. Těšil se úctě vzdělaných kruhů jako lingvista, redaktor esperantských časopisů i stoupenec kosmopolitního nazření světa.

Muž, který překládal světovou literaturu do esperanta a z esperanta do písma Braillova, z vlastní iniciativy písemně kontaktoval **Jaroslava Štěpánka** - odpověděla mu **Hana**. Psal se tehdy rok 1926. Spisovatelka **Vuku Echtnerovi** odepsala způsobem také sobě typickým: *„Velectěný pane! Muž je velmi zaměstnán a snad k dopisu by se brzy nedostal, píše tedy sama. Půjčuji Vám ze své knihovny „Chodskem“ od Duffka a „Skřivánka“ Baarova, první vydání. Prosím však snažně o vrácení, protože bych asi sotva tytéž knihy dostala v prodeji a jsou mně*

obě milé. „Chodskem“ mně zakoupil tatínek jako studentce a Baarův „Skřivánek“ byla jedna z prvních Baarových knih v mé knihovně.

Ovšem, že dá muž svolení k překladu povídky „Bílý vrabec“. Je dobře, když se Baar čte i v jiných jazycích, ač myslím, že ryze chodské práce v jiném jazyku ztrácejí na kráse („Paní komisarka“). O to se asi také nikdo nepokusí, aby trilogii tuto překládal. „Poslední soud“ se překládá nyní do němčiny.

Baar se mnoho čte. Čtou prostí i velmi sčetlí lidé a každý najde vždycky krásu a cenu v každé knize. Mám sama radost z toho, že vyjde chodské číslo v esperantštině. Snad dostaneme také jeden výtisk? Mnoho zdaru Vaší práci přeje se srdečným pozdravem Hana Štěpánková. Kdyně 23. XI. 26.“

Tak se začala příští plodná spolupráce dvou, respektive tří vnitřně bohatých lidí. (Vždyť byl **Echtnerovi** teprv dvacet jeden rok, říkáte? Vězte, že jako sedmnáctiletý už vyučoval esperantu v Klárově institutu pro nevidomé! S takovými cítil po celý život.)

Deset let poté, znovu **Hana Štěpánková**: „Velectěný, milý příteli! ... Máte zásluhu o rozšíření Baarova díla do severských zemí. Děkujeme Vám. Baarova společnost utěšeně kvete. Muž by měl rád do roka 1000 členů. Zatím je nás 150, z nich 14 zakládajících. Kdyně 20. 10. 36.“

Vuk Echtner již měsíc před **Štěpánkovou** (v Praze dne 17. října 1936): „Vzácní přátelé!... Dnes přináším kromě těchto srdečných díky svou přihlášku do Baarovy společnosti, a zároveň prosbu, abyste opět dovolili uveřejniti esperantský a anglický překlad úryvku z Baarova Jana Cimbury.“

Centrem **Echtnerových** kulturních a osvětových aktivit byla Praha, samozřejmě. **Echtner** se tam jevil být ambasadorem Chodska. Skutečně byl regionalistou nového typu, bez zveličení moderního.

Podobně jako **Hana Štěpánková-Šedlbauerová** z devíti a **Jaroslav Štěpánek** z dvanácti, i **Vuk Echtner** pocházel z rodiny o mnoha dětech – třinácti. Podobně jako jedenáctiletá **Hana** už zapisovala lidové zkazky, gymnazista **Jaroslav** se učil hře na několik hudebních nástrojů (na klavír, na housle, cello, violu i varhany). Po maturitě byl přijat na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a souběžně absolvoval i varhanní školu skladatele **Arnošta Julia Černého**. Esperantista samouk v sedmnácti vyučoval nevidomé.

Shodně od mládí velmi nadaní lidé, jimž nechyběla cílevědomost. - - -

Jméno **Jindřich Šimon Baar** jakoby bylo heslem jednoho druhého pro vstup do srdcí přátelsky si nakloněných.

Je příznačné, že s pevnějším přátelstvím k manželům **Štěpánkovým** pocíťovaným násobily se z roku na rok překladatelské výsledky **Vuka Echtnera**. Tak třeba rok 1935 byl rokem dobrých zpráv. **Echtner** spisovatelce sděluje, že „Československé číslo“ onoho esperantského měsíčníku, ve kterém byla vytištěna Baarova povídka „Syn“, mělo takový ohlas, že příslušné vydavatelství se rozhodlo vydat celý sborník o 500 stránkách ukázek z čs. písemnictví. **Echtner** si je jist, že v něm musí být ukázka tvorby Baarovy, a proto **Štěpánkovi** žádá o souhlas s uveřejněním povídek „Sýkorka“ a „Kravárek“ K tomu účelu povídky již přeložil.“

Vůbec po celý pětatřicátý rok byl **Echtner** tím nejlepším poslem potěšujícího avíza. Štěpánkovi potěšil i zprávou, že **Baarovu** prózu „**Syn**“ v *esperantském rouše* četli až v Japonsku, i zprávou že na **Vukův** popud přeložila esperantského „**Syna**“ do angličtiny **Agnes Ev. Baxterová** z Orpingtonu a do finštiny zas spisovatelka **Aini Setäläová**. I v tomto případě prosí **Echtner** o souhlas s časopiseckým publikováním a coby skutečný profesionál ujišťuje, že než se tak stane, „*budou oba překlady přísně revidovány a bedlivě porovnány s původní povídkou, tak aby byly rovnocenné s překladem podle originálu a nevzdalovaly se od něj dvojím převodem*“.

Stejně pak představuje svého německého přítele, který „*je spolehlivý a je schopný splnit úkol, který jsem mu navrhl: šířit Baarovo dílo mezi Němci*“.

Dopis spisovatelce **Štěpánkové** napsaný v Praze dne 12. února 1935 **Vuk Echtner** (+16. 2. 1994 v Domažlicích) zakončil tím nejuprůměrnějším způsobem, též osvětlujícím, jak kvalitní lidé se kolem **Štěpánkových** sdružovali.

(6)

Na nikdy nerozloučeném partnerství **Jaroslava a Hany Štěpánkových** i dnes, s odstupem dlouhých desetiletí imponuje společná víra v nadčasovost chodských kulturních tradic. Manželé obětovali tomuto přesvědčení značnou část svých životů a ke stejnému dovedli inspirovat druhé. Ani výchovu svých dvou dětí neodbyli. Například spisovatelka **Miloslava Ledvinová**, bytost ponurého osudu, napsala autorovi sborníku „**Stopou osudů**“ dopis (21. prosince 2014), v němž dala poznat **Jaroslavu**, dceru manželů **Štěpánkových**. Mimo jiné napsala: „*V době, kdy jsem nemohla studovat, mně nabídla, že mne bude zdarma učit angličtinu a němčinu. Byly to nádherné hodiny vyplněné hovory týkajícími se problémů celé společnosti. Nezapomenutelná paní profesorka učila na gymnáziu v Domažlicích angličtinu do té doby, než se přestala líbit soudruhům a musela gymnázium opustit.*“

Rodiče dceru vedli – vedle studia jazyků - též k hudebnímu vzdělání a **Jaroslava** jako dospělá hrála třináct let na varhany v kdyňském kostele. (Místní politické veličiny s hvězdou na klopách to nikdy neodpustili ani **Jaroslavě**, ani jejím rodičům.)

Ostatně jakou byla **Hana Štěpánková** matkou, napoví její dopis **Vuku Echtnerovi** psaný ve Kdyni 23. ledna 1939.

„*Vážený příteli! Byla bych odpověděla hned, jsem však od Vánoc v jednom kole. Budou Baarovy osmdesátiny a tak píše články, psala jsem pro Národopisný věstník studii Rok na Chodsku a řadu jiných článků a všechno v poslední době. (...) Žijeme jaksí v stálém strachu před zítřkem, co zase přinese, skoro se mazlíme s každým šťastným okamžikem, vynoří-li se na obzoru, aby honem neuprchl. Je mně líto dětí, do čeho asi rostou a zejména s 18ti letou dcerkou cítím dvojnásob. Dosud nepoznala nic jiného – jen přísnou povinnost, učení a v poslední době strach, co přijde. Byla v Anglii, chystala se do Holandska, ráda by do Francie nebo Jugoslavie, studuje soukromě řeči – už má něm. a angl. zkoušku, chystá se*

z franc. - - Syn studuje práva a když se podívám do dálky, vidím jen mlhu pro jejich budoucnost.“

Dílem je citovaný dopis de facto náhledem do spisovatelčina politického myšlení.

„Dostali jsme řadu krásných dopisů v nejsmutnější době pro nás, víme, že celý národ volá po vrácení Chodska a věříme tu, že spravedlnost přijde. Žádný strom nedoroste do nebe! Kam až došel Napoleon?

Potřebovala bych i pro sebe kus nenadálé radosti, abych osvěžila pro delší čas. Přemáhám se, pracuji, v práci je mně nejlépe!

A snad i proto nepíší dopisů, protože všechny vyznívají v smutném tónu!

Děkuji Vám za přátelská slova, děkuji i za Vaše přátelství. Mívám každý týden v Poslu od Čerch. kurzivku – posledně o přátelství – je tak vzácné – i dnes, kdy by ho mělo být tolik!

Srdečně vzpomíná Hana Štěpánková.“

(7)

Dvacátého druhého února roku padesátého století dvacátého Lidová demokracie (bs) přinesla oznámení nikým neočekávané.

„Půl roku před svými šedesátinami odchází neúnavně činná, organizačně nenahraditelná a pro chodskou věc nadšená spisovatelka, zanechavší dílo, jež se věrohodností podání, jemností a opravdovostí, soustavným zřetelem k lidovým tvůrčím hodnotám stane z trvalých přínosů chodského lidoznalectví.“

Tak jako po všechna společná desetiletí pracovali spolu, spolu zajedno smýšleli, tak spolu opustili svět, který milovali a který jim oplácel stejně. 1950, řekli jsme. Ona dvacátého února po zástavě srdce. On – zabila ho plicní embolie. Osmnáctého listopadu to bylo.

Nemůžeme přehlédnout, že kdyňský advokát JUDr. Jaroslav Štěpánek neměl výrazných sociálních předsudků. V regionálním písemnictví se dodnes přechovává řada implicitních svědectví o tom. Kupříkladu Jaroslav Blahník píše do sborníku „**Kdyňsko**“ (1941), že „v kulturní práci mezi zemědělskou mládeží přispěl valnou měrou obětavý regionální průkopník Dr. Jaroslav Štěpánek s chotí Hanou, kteří se úspěšně přičiňují o ožívání chodských a národních písniček, lidových zvyků a krojů.“

Naopak **Hana Štěpánková** v dopise **Vuku Echtnerovi** ze dne 27. února 1936 věřila adresátovi natolik, že mu dala nahlédnout do tajemství niterné existence až diskrétně: „Vždycky bylo mým přáním hodně umět a hodně vědět. Doma jsem vídala, jak si naši vážili lidí moudrých a jak ctili každého rozumného člověka. Měla jsem to štěstí, že mne dali rodiče

brzy z domova a protože jsem měla v sobě takovou zvědavou mlynářskou krev, našla jsem mnohé na cestách školních zahrad, co mne zajímalo a poutalo. Když jsem potom po maturitě brzy poznala svého muže, obzory se ještě rozšířily. To je vlastně naše největší štěstí, že se doplňujeme a že se těšíme z práce, kterou vykoná ať už ten či onen.“

A později: „*Nám je také dobře mezi knihami a u psacího stolu. Zdá se mně, že duševní práce přidává tělu svěžesti a udržuje celý organismus při síle...“*

Kulturně-společenské podniky **Hanou a Jaroslavem Štěpánkovými** uspořádané měly působnost někdy okresní až kraje, jindy svým významem přesáhly do daleka. Z hlediska historického už do druhého století.

Fotopříloha

AA1: Hana Štěpánková (uprostřed) hostovala s kolektivem zpívajícím chodské písně v mnoha českých městech. **AA2:** Pozoruhodný advokát a svědomitý vykonavatel poslední vůle spisovatele Jindřicha Šimona Baara, JUDr. Jaroslav Štěpánek. **AA3:** Manželé Štěpánkovi ve společné knihovně ve Kdyni, Komenského 73. **AA4:** Hana Štěpánková ve své pracovně. **AA5:** Manželé Štěpánkovi s dětmi Jaroslavou a Miroslavem. **AA6:** Výrazná kulturní osobnost českého Jihozápadu zemřela předčasně ve věku nedožitých šedesáti let. **AA7 – AA8:** Jaroslav a Hana Štěpánkovi zemřeli v jediném roce. **AA9:** Matka Šedlbauerová, matka Hany Štěpánkové, zemřela osmašedesátiletá v roce 1934. **AA10:** Mlynářský rod Šedlbauerů si získal velkou úctu. **AA11:** Hrobka rodiny Šedlbauerů na hřbitově v Loučimi. **AA12:** Každý prvorozený syn v rodinách Šedlbauerových byl pokřtěn na Augustina. **AA13 – 14:** V této chalupě se narodila příští spisovatelka, editorka a etnografka. **AA14:** Čelní pohled na rodnou chalupu mimořádné regionalistky. **AA15:** Pamětní deska Hany Štěpánkové na náhrobku na hřbitově ve Kdyni. **AA16:** V tomto kdyňském domě, Komenského 73, žila manželská dvojice regionalistů Štěpánkových s rodinou. **AA17:** Hrob Hany Štěpánkové na hřbitově ve Kdyni.

Obrázek AA1

Obrázek A42

Obrázek AA3

Obrázek AA4

Obrázek AA5

* 20. VIII. 1890

† 20. II. 1950

Obrázek AA6

†

V nezměrném bolu oznamuji všem přátelům a známým, že dne 20. února 1950 o 8. hodině večerní vydechla svou slachetnou duši nade vše milovaný a nezapomenutelná manželka, předohrá a starostlivá maminka, tchyně, babička, sestra, švagrová a teta, pani

Hana Štěpánková,
spisovatelka a chof advoškata ve Kdyni.

Opustila nás neočekávaně a náhle v 59 roce věku svého.

Tělesná schránka drahé zesulého bude ve čtvrtek 23. února 1950 o půl 4. hodině odpolední v domu smutku vykropena a na místním hřbitově u sv. Mikuláše do rodinné hrobky k věčnému spánku uložena.

Zádušní mše sv. za drahou zesulou sloužena bude v pátek dne 24. února 1950 o 7. hodině ranní v chrámu Páně sv. Mikuláše ve Kdyni.

KDYNĚ, 21. února 1950.

Jméнем rodiny, rodu, příbuzenstva a přátel:
JUDr. Jaroslav Štěpánek,
manžel.

Tiskárna Al. Procházka ve Kdyni

✝

V nezměrném bolu oznamujeme všem přátelům a známým, že dne 18. listopadu 1950 o 6. hodině večerní vydechla svou slachetnou duši nade vše milovaný a nezapomenutelný tatiček, předohrá a starostlivý tchán, dědeček, bratr, švagr a strýc, pan

JUDr. Jaroslav Štěpánek,
advokát ve Kdyni.

Opustil nás neočekávaně a náhle v 65. roce věku svého.

Tělesná schránka drahého zesulého bude ve čtvrtek 23. listopadu t. r. o 3. hodině odpolední v domu smutku vykropena a na místním hřbitově u sv. Mikuláše do rodinné hrobky k věčnému spánku uložena.

Zádušní mše svatá za drahého zesulého sloužena bude v pátek 24. listopadu t. r. o 7. hodině ranní v chrámu Páně sv. Mikuláše ve Kdyni.

KDYNĚ, 20. listopadu 1950.

Jméнем veskerého příbuzenstva:
JUDr. Miroslav Štěpánek,
Jaroslava Štěpánková,
dět.

Způsobitelská úřadovna n. p. prozvoznice Kdyni

Obrázek AA7 – AA8

Podáváme všem přátelům a známým truchlivou zprávu o úmrtí naší drahé maminky, babičky a tchyně, pani

Marie Šedlbauerové, roz. Markové,
vdovy po mlynářu u Matějků ve Lhotě.

Zamřela tiska, započtařena sv. svátostmi umírajících, ve čtvrtek dne 8. února 1934 o 6. hodině ranní ve věku 68 let.

Pohřbena bude v neděli dne 11. února 1934 o 10. hodině dopolední z domu smutku do rodinného hrobu v Loučimí.

Ve Lhotě, dne 8. února 1934.

<p>Augustia Šedlbauer, Antonin Šedlbauer, Hana Štěpánková, Marie Kokošlová, Anažka Marvalová, Štěpánka Kokošlová, Bětuška Šedlbauerová, dět.</p>	<p>Rozárka Šedlbauerová, Jožka Šedlbauerová, JUDr. Jaroslav Štěpánek, Karel Kokoš, Tomáš Marval, Václav Kokoš, manželé a sestry.</p>
---	--

Tiskárna Křesťanská, Kdyni

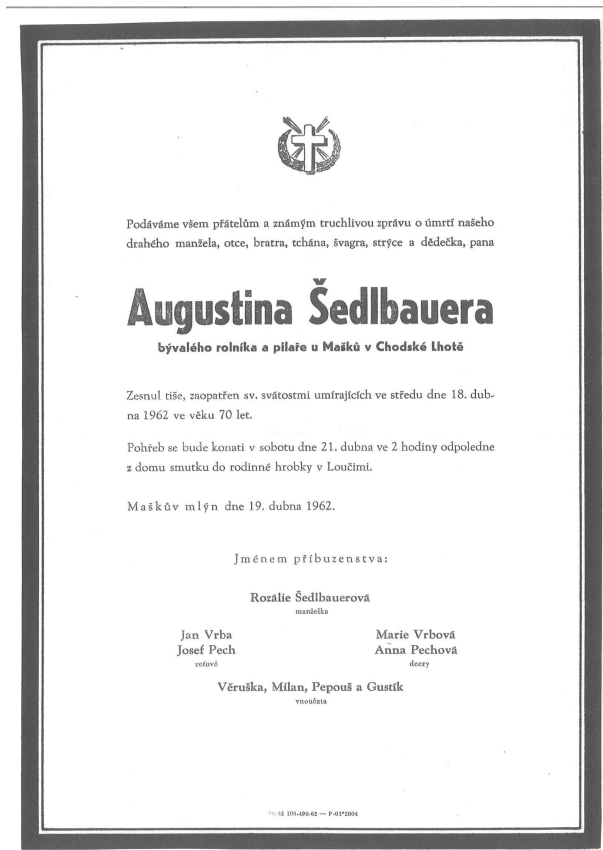
Obrázek AA9

Obrázek AA10

Obrázek AA11

Obrázek AA12

Obrázek AA13 – 14

Obrázek AA14

Obrázek AA15

Obrázek AA16

Obrázek AA17

Ačkoli velmi chtěl, přece ji nezlomil.

Život. Miloslavu Ledvinovou

I.

„...o tom, jak bylo zacházeno s rukopisy, které byly sebrány hned při domovní prohlídce krátce po mém zatčení 5. června 1980. Na konci vyšetřování jsem se zeptala, co bude s mými rukopisy. Bylo mně sděleno, že je nahází do pytle a hodí do sklepa. Když je myši sežerou, bude prý jim to jedno. Pan Bořivoj Rath neohroženě žádal správu Státní bezpečnosti, aby mu po skončení vyšetřování rukopisy vydali. Po mnoha žádostech mu bylo vyhověno a rukopisy se všemi poznámkami si mohl vyzvednout. Když jsem se vrátila z vězení, vše mně v pořádku předal. Mohla jsem hned na rukopisech pracovat. Pan Bořivoj Rath má největší zásluhu na tom, že jsem mohla několik knih po roce 1989 vydat.“
Z dopisu **Miloslavy Ledvinové** autorovi sborníku. V Plzni 8. 11. 2014.

____(1)____

Nemáme iluze, že by geometrickým vyjádřením člověkovu života měla být přímka, a jen infantilní může takto nazříť maratonský běh společenský. To nás napadne, když z Úlíkovské hory shlížíme do údolí, v němž leží Oprechtice, rodná víska **Miloslavy Ledvinové**.

S literaturou posledních dvaceti let neobeznámený čtenář nejspíš neví, kdo je **Miloslava Ledvinová**. Takový ona má úděl, tvůrkyně z plzeňského literárního kruhu. Povoláný znalec tamní literatury **Viktor Viktora** o ní napsal: *„Miloslava Ledvinová píše pro náročného čtenáře. Její knihy jsou spíše zповěd' a hledání. Je velká škoda, že stále je známa spíše v našem regionu a širší čtenářské publikum ji ještě neobjevilo.“* S tím můžeme jen souhlasit. Spokojit se ne. Hlubší, nerutinní analýzu slovesně-uměleckého sdělení literární věda **Miloslavě Ledvinové** dosud dluží.

Ledvinová se narodila v rodině dobře si stojícího hospodáře dvacátého čtvrtého listopadového dne toho roku, kdy v Lánech zemřel první prezident republiky. O tom děvčátko Miluše samozřejmě nic nevědělo: jejího osudu se zmocní dějinná přítomnost republiky poválečné a takřečené pounorové. Když je Miluši třináct, v dramatu kolektivizace zemědělství se zvoucím zradí maminku zdraví ducha. Když je Miluši čtrnáct, tatínka, který vstup do zemědělského družstva nepodepsal, odsoudí prý za „sduřování proti republice“ na dva roky do vězení. Stráví je v jáchymovských uranových dolech.

Tak se začal odvíjet proklatě bouřný, půl čtvrtého desetiletí se táhnoucí příběh nešťastné lidské bytosti. Příběh člověka vnější silou společensky degradovaného a lidskoprávně znevolněného.

Předně se Miluši zkomplikovala cesta ke vzdělání. Na střední školu nesměla. Vyučila se tedy elektromechaničkou a po peripetiích na Večerní škole pro pracující přece nastoupila do denního studia Jedenáctileté střední školy v Plzni. Nastoupila - nedostudovala. „Našel si ji“ školní inspektor, kdysi ředitel osmiletky ve Kdyni, a ten když se zakouzl, už nepustil: Miloslava byla vyloučena ze studia rok před maturitní zkouškou. S cejchem potomka třídního nepřítele nehodna vzdělání a nároku na nejprostší soucítění (jakous takous naději na vyrovnání se s osudovými peripetiemi přece skýtající), smí jen tam, kde je na ni dobře vidět a odkud ona sama nevidí takřka nikam: do rostlinné výroby a na traktor oprechtického Jednotného zemědělského družstva. To se psal letopočet 1954. (Hoře bytní. Je to ovšem hrdé a tvrdošijné hoře. Nikdy se vnitřně nepoddá, nikdy nesmíří a - neodpustí. I vzdoru se odváží, za ten je však vždycky neslitovně ztrestáno.)

Ta žena po desetiletí duševně živoří na samé periferii společnosti s jen velmi zřídkaými a pouze krátkodobými příležitostmi uniknout. Jako v osmašedesátém. **Miloslava Ledvinová** se seznámí s plzeňským literárně společenským prostředím, časopisecky publikuje několik drobnějších textů, dostane povolení k cestě do Států a – když se koncem roku vrátí, soukolí nepřízně opět pracuje na zmaru její plnohodnotné existence. Pracuje následujících jednadvacet let – více jak třetinu Miluščina produktivního života.

Do roku 1969 působí Ledvinová jako dělnice v Jednotném zemědělském družstvu Oprechtice, v sedmdesátých letech opět jako dělnice v plzeňských Dílnách pro opravu vozidel a v letech osmdesátých jako dělnice ve Škodě Plzeň.

V roce 1980 byla indexová spisovatelka za (diskutabilní) pobuřování a poškozování zájmu republiky v cizině odsouzena a vězněna 15 měsíců. V té době začala tvořit soustavně. Píše prózu. V roce 2001 obdržela za knihu „**Kateřina**“ čestné uznání v soutěži o Cenu Bohumila Polana, v roce 2009 pak získala hlavní cenu za prózu „**Víření**“.

____(2)____

Takto zkoušená bytost nemohla v literatuře rozšířit partituru optimistických tónů. Ona to venkoncem ani nezkusila. Blížila se jí šedesátka, když knižním debutem „**Bratři**“ (1995) dosáhla k takzvané velké literatuře. V polistopadovém politicko-společenském klimatu už jí pravidelně vycházejí neoddechová literární díla (po „**Bratrech**“ kupříkladu prózy „**Otec a syn**“, 1977, a „**Kateřina**“, 2000). Vděčí za to Středisku západočeských spisovatelů a Magistrátu města Plzeň. Ví to.

Velmi bychom zjednodušovali, kdybychom v literárních textech **Miloslavy Ledvinové** spatřovali všehovšudy otisk truchlivých osudů té sociální složky venkova, která kolektivizací lidsky strádala a utrpěla dokonce i ve své generační posloupnosti. Uvědomujeme si, že tato linie sice je po celý první poločas publikačního úsilí **Miloslavy Ledvinové** linií nejvysledovatelnější, nicméně není jedinou a dokonce ani ústřední ne.

- - - Přehouplo se sedmé desetiletí bytí, když obrazení kdyňského periferního venkova padesátých let završilo „**Víření**“ (2008) a Miloslava Ledvinová si odnesla Plzeňskými považovanou Cenu Bohumila Polana. Jedno z mála společenských uznání, které se jí kdy dostalo - když uvyklá spíše stihomamu zavlíých. Když smířena s odříkáním. („*V začátcích svého literárního pokusnictví jsem psala, jen když jsem sehnala papír.*“) Není možné nestát vedle spisovatelky Ledvinové v pokoře před životem, který je silný tak, že troskám navzdory přerodí se v architekta inteligentního existování. Na straně „Dal“ autorské rozvahy má oprechtická rodačka Miloslava Ledvinová, do Plzně natrvalo přesídlivší v osmdesátém třetím, osm knih próz. Nedopsala ještě. Kritik Bohumil Jirásek o Ledvinové míní, že „*sepětí s přírodou na Kdyňsku, s domovem i se společenským bičováním v ní prohlubovaly vážnost, pokoru a mlčení*“. Pokory a mlčení jsme si nepovšimli. Mínil-li kritik, že spisovatelčiny příběhy vstupují do bezčasí a nadčasovosti, čímž se stávají i podobenstvím a realita splývá s mýtem, netvrdíme, že za maratonského běhu společenského to není možné. Je. A měli jsme to štěstí, že nám literární tvůrkyně Miloslava Ledvinová pomohla pochopit atmosféru svého nitra: „*Hlavním motivem každé mé prózy je hledání lásky. Moji hrdinové ji nenajdou. Odcházejí ze života, aniž by lásku poznali.*“

Fenoménem vším fikčním světem procházejícím je citový svět spisovatelčinych postav a z tohoto světa láska najmě. Ta ovšem s přemnohými otazníky: jde o lásku *in toto* obtížně obrazenou - neb lásku hranol. Proto je nám již na počátku naší úvahy třeba ozřejmit si, čím v tomto textu láska bude a co my budeme pod tím pojmem vlastně rozumět. Ať zvolíme kterýkoli úhel pohledu, buď jak buď láskou rozumíme sám život a životem lásku samu. Máme co do činění se synonymií, kterou opíráme o tu optimističtější kosmologickou tezi antropického smyslu vesmíru.

Myslitelka Miloslava Ledvinová přesouvá z věrohodného obrazu společenského, na pozadí několika časových údobí vytvořeného, až do pater nadčasovosti ten nejznejpokojivější existenciální problém - *citové nezaopatření tvůrců dějů*, a tedy jejich osamělost, neštěstí, emoční vyprázdněnost, potažmo zplanění života vůbec. Z citového (ne)zaopatření tvůrců dějů si prozaička všimá ovšemže intimních vztahů, ale zdaleka nejen těch, lásku přece nazírajíc co sám rozmáchlý život.

Ostatně vystoupejme s Miloslavou Ledvinovou do hor za Šimonem, toužícím po vlastním hospodářství. Projděme se životním příběhem sveřepé rolnice Kateřiny a doprovodme mladičkou samaritánku Lidku Levorovou od odmítnutého, třebaže movitého nápadníka. Kristýna Hanigová o naši společnost stojí nevelmi, připoutána k dávným reáliím a k tomu času, kde táta s mámou, starší bratři a chvíli jen hedvábné dětství.

Hranoly lásky, tak podivuhodně roubené příbuzností veškerých příběhů bytostí lidských, mají nejprve smrtonostný účinek, a to ve spisovatelčině prvotině, povídce „**Bratři**“ (1995), tak v novele „**Kateřina**“ (2000), třetí knize Miloslavy Ledvinové.

Rey a Šimon jsou bratři nevládní. Bylo to už dříve: ze statku, kam přišli za prací, rozčarovaný Šimon utekl, Reye... Reye ponechav osudu. Ovšem čas poodešel a Šimon si zamiloval krásný

sen: bude mít vlastní hospodářství a bude mít vlastního koně...!...! Jak mu Rey chybí! Jak mnoho potřebuje sílu toho houževnatého těla!

Není to hned, ale Šimon bratra najde – v ústavu pro choromyslné. Dementní pyroman přikývne na všechno. Půjdu s tebou do hor, Šimone.

Ti dva skrovně obydlí nevábno rataj, a co na tom, že rataj, stejně jim je dobrá jenom na vyspání a k osušení šatstva. Všim jim je půda kolem -, a tu musejí zorat, jakžtakž sešlapat a ovšemže osít. Půda si vezme veškerou sílu jejich živočišnosti, oni umdlévají, Šimon dokonce na celé dny, ale přemoci ladem ležící půdu, toť jeho modlitbou.

Zrno chválabohu vzklíčilo! A to už dozrál čas k Šimonově cestě do města. On má v záložně něco peněz a zbytek je u Marie, s níž před časem žil a k níž si peníze uschoval. Do hor se vrátí s vlastním koněm!

Jenomže...? Jenomže hranol života se pohne do protisměru. Vždyť mravní nuzota zkřivila Marii až do podlosti: Šimona vykáže od výběhu těch zdivočelých, jichž láska měřena dobrým bydlem ve jsoucím okamžiku. Křesťanská láska nepřítomna, Šimonův sen mrtev. Nebude koně dnes a nebude koně nikdy.

Co s hranolem, v kterém pro snění nevybylo místo? Marii, tu zahřívá láska ke zcizeným penězům - pyromana Reye plameny jím zapáleného seníku. Kdo by se divil, že Šimon balancuje na hraně nepřičetnosti? Snění ho odstrčilo a život mu vyschl.

Šimon zastřelil Reye - zastřelí také Marii. - - -

- - - I Kateřina má zbraň. I Kateřině vysychá život. Živote lásko, po takových břitech hran jsem bosa přeběhla! Zemřeli mi všichni: manžel - - dítě - -, Bert, který „*nebyl mužem, ale já potřebovala jeho sílu*“.

Mužem je Jan Sélest. Přichází na samotu daleko za vsí, kde už všichni v družstvu, a tato smyslná ne mladá a ne stará ženská neudělá byť jen jediný vstřícný krok, a že nevstoupí (!) a nevstoupí (!). Ne a ne...! Není to póza. Tak proč jí Sélest neřekne, co by bylo s ní a co s jejím domovem!? Samorostlá umíněná podivínka ani netuší, co sveřepý odpor. Je neústupná přirozeně - jako je přirozeně živočišná. Také je vzdorovitá - jako je náruživá. Do osamění osudovostí vmanipulovaná, volá sama k sobě: „*Kateřina je z rodu hloupých žen, kterým stačí přítomnost muže, aby se nasytily!*“ Proto volí Sélest cizoložství. Nasytím to tělo a s tělem se poddá i nátura!

Žena nevědoucí, kdo její rodiče, kteří ji ani nepokřtili, pouze jednou pohne hranolem od koitu k citu: „*Chtěla, aby ji pohladil, vzala jeho ruku do své, ale muž tomu nevěnoval pozornost.*“ Pohladit nepatří k Sélestovým politickým úkolům, k přesvědčovacím způsobům teprv ne.

Jako Šimon patřil půdě a půda k němu, vždyť i takovou je láska, byl by život Kateřinin jen zdáním, nebýt pod lesem příbytek na spadnutí a půda, která jen málo rozdává. Považme, nitro

Kateřinino! Plíží se jím strach – žena nuzuje, nedostává se jí peněz: odhodlána prodat tažná zvířata, spěchá do úřadu Seléstova: Dejte povolení k prodeji...

On nedá.

Ona neprodá.

Ovšem ani tentokrát neustoupí. Ze Sélesta její rukojmí: neboť nevstoupí-li do družstva i ona, on nesplnil svůj úkol a nemůže z vesnice odejít. Ale Kateřina nechce rukojmí. Zastřelí toho, za kterým hrůzná moc. Pomátlá, zakopnuvší o život, daruje pak svobodu zvířatům k neprodání - a svůj vlastní život podpálí.

(3)

Miloslava Ledvinová dosud vydala osm knih a v nich devět literárních textů. Z hlediska ideového shledáváme ve spisovatelčině díle dvě tvůrčí období, z kterých to první jsme vymezili slovy *vzdor jako etikum a životní styl*. Rey a Kateřina jsou neotřesitelně vzdorné individuality – sice bez intelektuálního vybavení, zato ovšem přirostlí k tomu nejpůvodnějšímu v historii uvědomělého člověka: k půdě, která – obdělávána – činí lidskou bytost vytrvalejší a vzdorovitější, ale také svobodomyšlnější a eticky vyprofilovanější.

A tak právě v této fázi našeho uvažování chybí shrnutí: Které shodné motivy se v obou popsaných prózách objevují?

Domov. + Půda. + Bytostný srůst. + Psychický teror. + Vzдор (neslitovnému osudu, nepříznivému počasí, nepříznivému politickému počasí). + Ničivý živel. + Msta. + Smrt.

Těmito nejvýraznějšími motivy v dílech svého prvního tvůrčího období Miloslava Ledvinová vyznačila společenské meze poválečného pošumavského Jihozápadu. A dále – vyznačila mantinely člověčiny: od „*co všechno člověk dokáže*“ do „*čeho všeho je člověk schopen*“.

Autorčin první – říkáme - poločas literárního tvoření ovšem pokračuje vprostřed času mezi „*Bratry*“ (1995) a „*Kateřinou*“ (2000) selskou kronikou „*Otec a syn*“ (1997): do té spisovatelka poprvé (a pak už několikrát) transponovala celou pospolitou rodinu, rodinu Levorových. Podobně próza „*Víření*“ (2008) je beletrizovanou psychologickou studií pospolitosti dobře si stojící rodiny statkáře Haniga.

Vstupním slovem do naší úvahy jsme mimo jiné předeslali, že láskou myslíme sám život a životem samu lásku. Kteréhosi lednového rána roku padesátého řekne sedlák Jiří Levora otci: „*Táto, pojedu do Plzně, Miluše asi zemřela, mně se o tom zdálo.*“ Levorova manželka pobývá v plzeňské nemocnici ochořelá tuberkulózou. Když dorazí Jiří na místo, řeknou mu - že Miluše zemřela.

(1952). Statkář Jiří Hanig nevstoupil do družstva. Naaranžují mu na statek zbraně a obviní ho ze spojení s nepřátelskými rozvědkami. „Napaří“ mu tři roky v Jáchymově. Když ho tam dozorcí stlučou tak, že zemře, manželka přijde o rozum. Zemře záhy.

Ledvinová takto uvedla čtenáře do tématu vzájemného bytostného srůstu v rolnických rodinách. Ale nejen toho. Myslíme na ryzí intenzivní vztah k domovu, k hospodářským zvířatům a k půdě, z generace na generaci předávané. Myslíme na to, že muselo být duševní vraždou zbylých členů rodiny Hanigových, když byli z rodné vsi vyšší politickou a justiční mocí vystěhováni, potažmo hrůzně vykořeneční ze svých podstat. („... jeho svět je statek, koně, půda, nikdo ho k tomu nenutil, on už se takový narodil“ - narátorka o Jiřím Hanigovi. Kterak by nebyl jednotejný i životní styl ostatních Hanigů?) Próza tedy v umělecké rovině reflektuje zločin spáchaný na rodině v době združstevňování venkova. Zločin je to dalekosáhlý, přesahující v důsledcích jednogenerační dimenzi.

Nejkrutěji se akt zvuile podepsal na životních pocitech a citovém exodu hlavní postavy „**Víření**“, Kristýně, která je Hanigovým posledním potomkem. Ten nejradikálnější přelom v ní skutečně je psychického rázu. K jeho definování nejlépe charakteristika protagonistky: „*Možná že je trochu odměřená,*“ spisovatelka o Kristýně Hanigové, „*ale vždycky zasazená do půdy, se kterou nedokázala srůst*“. Protagonistka o sobě: „... když já ale nikde dlouho nevydržím“. Ale léta se přeženou a dvakrát vdaná a dvakrát rozvedená Kristýna Hanigová je hnána vnitřním nepokojem zpět do Polné. Zamýšlí rodnou usedlost rekonstruovat. Léta, která se přehnalá, však otupila hrany života: Kristýna onemocní smrtelnou chorobou. Do množiny znaků majících fabulační význam přibyl spisovatelce Ledvinové efekt **času rozřešitele**.

Na dvoře Levorových je to rozřešitel mající sílu orkánu. Proti Jiřímu Levorovi synovi a Levorovi otci stejného křestního jména jako by se spřáhl svět. Mladí vesničané je přestanou zdravit. Syn Jiří otci Jiřímu: „... to pořád jenom člověk slyší, pryč se sedláky, uřežeme jim hlavy, představte si, že to křičel i starej Bouda pod kovárnu a chodí o dvou holích a nemůže se ani hnout.“ ON, tajemník v koženém kabátě, k Levorovi seniorovi: „Jen se neboj, my tě naučíme mluvit.“ Další muž: „Já jsem z okresu, pane Levora, jsem ze zemědělského odboru a mohu vám říci, že už nemáte žádnou šanci. Buďto podepíšete družstvo, nebo vám to sedláctví znechutíme tak, že za námi ještě rád přijdete. Ted' se na vesnici rodí něco nového, úplně neznámého, ale máme zkušenosti ze Sovětského svazu a ty se tady uplatní, rozumíte, my je dokonale uplatníme!“ Otec Levora: „Žádný družstvo vám podepisovat nebudu a večer na schůzi taky nepřijdu.“ Kožený kabát: „Dostaneš takový dodávky, že se prohneš, a když je nesplníš, tak pudeš, rozumíš, tam už si s tebou poradí.“ Lenora syn: „Tajemník někdy vyhrává celé dopoledne. Mezi tím jmenuje několikrát týdně všechny hospodáře, kolik mají dodat obilí, masa a mléka. Všichni jsou neplnič.“

Ani Levorovi nejsou schopni cíleně nadsazené dodávky splnit. Sami nuzují.

ONI zastrašují – vystěhovali ze vsi několik lidí. Levoru mladšího odvedli. Prý nikdy neměl zájem podporovat nové zřízení. Prý dělal všechno pro to, aby pracující lid nemohl vzít moc

do svých rukou. Prý sabotoval - neodváděl dodávky v určeném množství, zatajoval obilí a choval se jako kulak a křeček.

Když smí Levora mladší z jáchymovských dolů zpět domů, je vyzáblý, zdraví chatrného.

Epilog příběhu selské rodiny Levorů svěřila narátorka „*doširoka otevřené a mocné náruči času*“. Otec Levora je příliš sláb a vyčerpanému stáří již nepostačí. Po jeho smrti syn Levora přikývne družstvu – nevidí jiného východiska, a když jediný zdravý muž ve dvoře Jeník spadne z povozu a zůstane provždy nepohyblivým, výraznější a pravdaže nekonečně výraznější bytostí se postupně stává Jiřího dcera Lidka: nejprve si v nemocnici vymíní, aby nemohoucího strýce Jana propustili do domácího opatrování. To pojme jako své poslání.

Vkrátku rodinu opustí i stařenka Marie Levorová, vdova po Jiřím Levorovi seniorovi. Byla „*jako malé dítě*“ a že jejího muže víc není, nebylo jí dáno uvědomit si.

Nešťastný Jáchymov... Jáchymov budiž proklet! U Levorů o třetím pohřbu v jediném roce pochovají chorého, nezuživého Jiřího, Jiřího trosku.

To už dává spisovatelka Ledvinová lidsky vyrůst (arciže ne pouhé) svědkyni nekonečných útrap, Lidce. Ta vstoupila do prózy jako dvanáctileté děvčátko. V jednadvaceti odmítla přízeň zámožného nápadníka – dvůr a zbylí z rodiny jsou na ni přece odkázáni, ona ani chvilkově nesleví svému svědomí. Takový je to bytostný srůst samaritánky s duchovním mikrosvětlem rodu Levorů!

- - - Exkurzem do toho tvůrčího období filozofující spisovatelky, které jsme již pojmenovali co „*vzdor jako etikum a životní styl*“, reflektujeme vycizelovanou konstrukci sémantických znaků, kol níž vytvořeny dílčí skutky, osobité charaktery a sevřené a kompaktní děje. Zrukapitulujme: ***Domov. + Půda. + Bytostný srůst. + Psychický teror. + Vzдор (neslitolnému osudu, nepříznivému počasí, nepříznivému politickému počasí). + Ničivý živel (nejprve oheň, pak živel politicko-společenský). + Msta. + Smrt. + Efekt času rozřešitele.***

Miloslava Ledvinová vstoupila do takřečené velké literatury ve svých osmapadesáti letech – empiricky přebohatá, myslitelsky vyzrálá, s autorsky signifikantní dikcí. Její fikční svět je spolehlivě identifikovatelný, není v něm banalit ani podobnosti s jiným, někým dříve již napsaným.

V prvním tvůrčím období a tematickém okruhu, kdy obrazí dramatické roky podrýzmberské vesnice padesátých let, neupřeme Ledvinové dokonalou znalost a naprostou věrohodnost kresby prostředí. Také charaktery lidí načrtla se zasvěceností narátorky osudem empiricky zvlášť obdařené. Prolínáním časových rovin se dílo domáhá pozornosti, jaké je schopen v první řadě a snad jen intelektuálně vybavený čtenář. Jsme si jisti autorčinou lidskou zainteresovaností na příbězích. Velkým úspěchem spisovatelky je, že dokáže vylíčit prostředí, z něhož vyšla, nezidealizovaně takřka v každém směru pohledu.

Také literární texty napsané Miloslavou Ledvinovou už v novém století žádají od čtenáře značné, ba bezvýhradné soustředění.

(4)

Spisovatelčiny literární hrdinové v knihách z devadesátých let (s jediným odbočením do roku 2008) tedy odžívají své dny, aniž by poznali duchovní lásku. Těm, kteří ji přece jen prožívají, vezme ji osudové neštěstí. V prozaiččině tvůrčím období let 2001 – 2013 tato intence už zcela převládá.

Ve dvacátém prvním století prožijeme v literárně-virtuálním světě Miloslavou Ledvinovou stvořeném jeden jediný den s Magdou Vítkovou, učitelkou na pošumavském maloměstě („**Den bez lásky**“, 2004). - - - Pochopíme a nakonec i budeme schopni vyrovnat se s životním příběhem Čechoameričana Františka Svobody („**Už nikdy nevstoupíš**“, 2004). - - - Notabene - v nočním vlaku z Moravy do Prahy vyjeví Hanka Horáková, časného rána ještě vězenkyně, peripetie svého dospívání a své první, tak nepochopitelné naivní lásky („**Noční jízda**“, 2010). - - - A Jiří, klopýtnuvší, tápající student, a takřka utajená, před smrtí kličkující malířka seniorka Sylvie – další dvojice prožívající lásku platonickou a vpravdě duchovní („**Oblázky od řeky Lune**“, 2011). - - - Stockholmský kreslič Peter Lundberg má namířeno do Států a tam („**Peter Lundberg**“, 2013) - - -

Samozřejmě jsme pro lásku zvolili průměr hranol a samozřejmě jsme zcela jednostejně nazřeli sám život. A neměli jsme? „*Madlo, nenech mě spálit, já bych chtěla přijít do hrobu vedle své matky a udělej mně pohřeb v kostele...*“ *Nesplnila jsem přání své matky na smrtelné posteli... Nejsem ve straně a ještě k tomu, kdybych udělala své matce pohřeb v kostele, víš, co by to znamenalo? Určitě bych nemohla učit... Pokaždé, když chci dělat něco na zahrádce, země mi připomíná otevřený hrob, někdy je to až nesnesitelné, pořád před jejími slovy utíkám... I kdybych byla matce vyplnila její přání a vyhodili mě ze školství, mohla jsem si najít jiné místo, ale co děti? Ty by se nikdy nedostaly do školy. Máma byla učitelka a vyhodili ji, protože šla do kostela. Děti za nic nemohou. Tak bych jim zkazila celou životní dráhu, to je přece neomluvitelné.* Dva vnitřní konflikty čtyřicetileté učitelky Magdy Vítkové, matky dvou dětí, manželky tolerantního muže Jana a milenky kolegy učitele Bořivoje. Magdu ani nenapadne, aby rozbila manželství, ale je unavena – úspěšným, leč mdle ubíhajícím životem. Unavena stereotypem patnácti let nevzrušivého, kýčovitě ubíhajícího partnerství v domku na stráni nad Kdyní, odkud odchází do lesa na schůzku s Bořkem a odkud s ním chodí do chalupy na Pláních. Tam vyrostla její máma. Ve chvílích s Bořkem se Hanka vždycky odloupla od ubíjející všednosti, náročné učitelské řehole, a utekla chiméře ji pronásledující od chvíle, kdy matka zemřela. *Otec zemřel v době, kdy už jsem učila ve Kdyni. Zúčastnila jsem se pohřbu jenom v obřadní síni. Do kostela jsem nešla.* Bez Bořka by kletba schizofrenní husákovsky „znormalizované“ společnosti Magdu docela zmučila.

Ovšem Magdin milostný poměr právě dnes skončil – Bořek odchází ze Kdyně učit zpět do Prahy. Nikoli jen proto připadá ženě tento den z první poloviny osmdesátých let jakoby neduživým. Takovými jsou víceméně všechny její dny. I dnes manžel radí, aby navštívila psychiatra. I pro jeho neustálý zájem a pobídky se jí Jenda vzdaluje i tělesně. Ke všemu na dnešek sezval přátele na večírek. Ona by tak chtěla být sama!... Naneštěstí nemůže.

Znormalizované měšťáctví si udělalo pohodlí v jejím domě. Ejhle, měšťáckové vědí o ní a o Bořkovi! A Magdina zlomyslná sokyně si neodpustí: „...*měl tam v Praze nějaké delikty, a tak ho přemístili za trest do Kdyně. Nikdo mu nic nedokázal.*“ Ale Magda, ta se s Bořkovým odjezdem ještě nevyrovnala, a teď taková odpornost! – hostitelka nehostitelka, odejde z domu. Rozrušená, pobíhá v nezkultivovaném terénu, šaty potrhané, naboso, skončí svůj zmatený útek na hromadě šterku. Manžel ji hledá, popojíždí autem, volá... Neozve se mu. Už nikdy se Janovi neozve. Pomátla se totiž. Hluboká noc ji skryla. Je to noc z dvacátého na jednadvacátý srpen.

Toho jsme si povšimli: Po Kateřině, Reyovi, po vdově Hanigové je Magda spisovatelčina čtvrtá lidská bytost, kterou život-hranol připravil o zdravý rozum. Po „**Kateřině**“, po „**Otci a synovi**“ a vedle „**Víření**“ je „**Noc bez lásky**“ spisovatelčinou čtvrtou prózou, která má - politický podtext.

Když pospíšíme z let osmdesátých o deset roků vpřed, upoutá nás František Svoboda („**Už nikdy nevstoupíš**“, 2004). Sedmnáctiletý dobrodruh uteče v devětačtyřicátém na Západ. Pět let pobude v Německu, pak si zvolí za domovskou zemi Ameriku. Hnacím motorem jeho dnů, měsíců a roků je počítání peněz. Pracuje v chicagském hostinci nejprve jako výčepník, později jako majitel. Koupil firmu od ženy vyčerpané mnohaletou dřinou od svítání do tmy – vyčerpanou tak, že se zastřelila. - - - „*Cinkání kasy mu bylo tou nejlepší odměnou. Shromazďoval centík po centíku a tržbu každý den pečlivě přepočítával.*“

František Svoboda nakládá s penězi cílevědomě: v Česku má přítele, kterému věří, vždyť také bývalý emigrant, a ten mu úspory zhodnocuje. Další peníze putují do Plání k rodině bratra Josefa: ta mu staví ve dvoře po rodičích srub. František totiž nemá větší touhu než vrátit se do rodné země. A také že se ve dvaadvadesátém vrátí...

Ale tolik desetiletí nepřítomnosti způsobilo své. Josef k bratrovi Františkovi nijak vřelý vztah necítí, naopak vypočítavě kalkuluje s Františkovými financemi. A patologicky žárlí. Nakonec vybourá bratrův srub. Když ho František udeří, Josef se skácí na kamenitý povrch dvora. Je mrtev, a americký státní příslušník Frank si odsedí pět let. Proč to všechno?!...

Proč?

Švagrová Marie nevnímala Františka po způsobu manžela. Mezi těma dvěma se rozvinul vztah vzájemné platonické starostlivosti. Bez fyzického kontaktu. K tomu autorka přidala náčrt Františkova vnitřního portrétu: „*Nikdy v životě nehledal lásku, ale vždycky jen svůj vlastní prospěch. Znovu si opakoval slovo láska. A co to vlastně je?*“ Jinde: „*Proč ještě nikdy v životě nepocítil radost, že bude moci jeden večer, vlastně jen několik hodin, strávit v přítomnosti ženy, již si vážil?*“ Z přítomnosti Marie František tu radost má.

(Miloslava Ledvinová se k takovému duchovnímu vztahu muže a ženy vrátí ještě v próze „**Oblázky od řeky Lune**“ (2011). V té běží o lásku ideál. Spisovatelka líčí vztah mladíka Jiřího, kterého otec pošle do Anglie, aby se vzpamatoval z fiaska při první semestrové zkoušce z matematiky a utřibil, vybral si alternativu příštího studia. Sylvii, s kterou se Jiří v Londýně seznámí, je sice šedesát, ovšem to není na překážku zcela nekonvenčnímu platonickému poměru. Sylvie se k mladíkovi chová jako k synovi i příteli, Jiří si prosadí, že za poskytnuté ubytování zdarma se bude o vážně nemocnou seniorku starat. Sylvie: „*Víš, já jsem celý život čekala na něco zvláštního a v setkání s tebou se naplnil ten čas čekání. Možná, že nebudeš tak úplně rozumět, ale pokusím se ti vše vysvětlit. Známe se krátce, ale od prvního okamžiku jsem věděla, že můj život má nějaký smysl, že jsem pořád čekala na tebe.*“ Jiří, byť

dosud nedospělý, zpožděný adolescent: „*Já jsem asi předtím nikdy nepoznal lásku, až tady u tebe. Můj zájem se nikam nerozvíhá, všechno, co si přeji, je spojeno jenom s tvým klidem, laskavostí, nic víc neumím vyjádřit.*“ Dotkl se její ruky, měla ji položenou na klíně, odevzdaně, bez vzrušení se dívala na rušné parkoviště. (...) „*Myslíš si, že láska k matce má stejnou podstatu jako to, co prožívám ve vztahu k tobě? Věříš tomu, že něžný dotek nemusí mít v sobě smyslnost?*“

Je symptomatickým, že příběh je veden do baladičnosti (Sylvie umírá) a že v obou prózách knihy, kdy láska je nazřena ne jako živočišný pud, ale jako zušlechťující duchovní fenomén, konec jí učiní smrt. - - -

Smrt je tím, co změni život také Hance Horákové, inteligentní, poněkud uzavřené mladé ženě. Ta si právě odpykala tříletý trest ztráty svobody a vrací se nočním vlakem z věznice na Moravě domů, do Plzně. „**Noční jízda**“ (2010), psychologická novela s výraznými autobiografickými prvky, je jízdou Hančiným dětstvím a dospíváním. Z krajiny odtékající za okny vlaku vybuchují zášlehy tristních prožitků a vzpomínek. Rodina spodina, bez zájmu o Hanku. Matka velmi jednoduchá žena. Otec pijan – zemřel, když si Hanka odpykávala trest. Nebyla to jediná smrt, která se protáhla Hančiným nezkušeným, naivním mládím. Ona krásného a nepřístupného Richarda opravdu milovala, vůbec netušila, že jde o pasáka, a když Ríša zamordoval to děvče, neřekla to na něho. (Richardovi psala dopisy i z vězení. Do vězení. Nikdy neodpověděl. Dostal dvanáct let.) Teď už ví, že se zapletla se špatným, nebezpečným člověkem. Už ho nechce vidět. „*Výčítka na doživotí. Odsouzená na doživotí. Takový trest není v trestním zákoně. Odsoudili mě na doživotí tím, že mi dali život.*“

Třicetiletý stockholmský rýsovač Peter Lundberg má také problém. Později o tom...

Počet sémantických znaků, na kterých se rozvíjejí příběhy a stejně tak ideová mementa, Ledvinová s novým stoletím zredukovala. Postačí jich polovina. Autorka již nepotřebuje *půdu, psychický teror, ničivý živel a mstu*. Postačí jí **domov, rozřešitel čas, smrt** a jen zcela výjimečně **bytostný srůst**, nově pak **neláska**. Neláska již jako souvislý problém několikagenerační, rozrůstající se už do rozměrů existenciálně sociálních. Proměny duševních procesů v individuích inteligentního druhu Homo sapiens sapiens, chápeme nad myslitelčíným vzkazem, jsou v podstatě destrukční povahy a jsou dějinně kapitulantké: vždyť kapacita člověkova mozku se nezvětšuje (a tím hůře) už po deset tisíc let.

Skepticismus Miloslavy Ledvinové vyústil v jednoznačné a závažné memento zatím v poslední spisovatelčině próze „**Peter Lundberg**“ (2013). Mladému muži žijícímu v prostředí velkoměsta ztroskotá milenecký vztah. Zahubí jej nespolehlivý cit a požívačnost. Peter hledá jinou partnerku, pořídí si dokonce i tu profesionální (honorovanou), ale žádný z nových vztahů nemá dlouhého trvání, není založen na citové vřelosti, ani na bytostném srůstu. Bydlení s Monikou nazval Peter hnízděním.

Bez dlouhého otálení si do bytu nastěhoval Agnetu. Peter: „*Žili jsme tak nějaký čas.*“ Když spolubydlící po nedlouhém čase zmizela, Peter si pozval do bytu dvě náhodně potkané dívky. Záhy je stíhán policií, nařčen ze sexuálního zneužití. Neprokazatelně, díkybohu.

Je to začarovaný kruh, ten úprk ze samoty. V civilizovaném velkoměstě Stockholmu každý hledá někoho, ale na skutečně plnohodnotný vztah nenarazíš. Peter odletí do Biscayne ve Spojených státech amerických. V jeho soukromí se mihne letmá, naprosto nezávazná známost

- Ono. Ale opravdu na mžik pouhý. Peter si totiž s sebou přivezl ze Stockholmu *něco*. NĚCO nejde odložit či pohodit. Nakonec se potká s Margaretou. Matka jednoho dítěte je sice vdaná, ale v partnerském soužití absentují hodnoty, které činí člověka šťastným. Margarita si myslí, že s Peterem by bylo jinak. Jak ta se zmýlila! Peter Lundberg o hodnotný vztah, v kterém dvě lidské bytosti jsou jedna druhé nadevše, vůbec nestojí. Peter Lundberg totiž není schopen milovat. Toto NĚCO s ním jde všude...

Evolucí vystrčen z pravěku až do věku kosmického, dlouhým skokem vrací se Homo sapiens div ne na samý začátek živočišné pudovosti a duchovní nerozvinutosti, odsouzen za nelásku, odsouzen k nelásce. Není to ledasjaká neláska, je mnohovýznamová, je sociálně dějnotvorná.

II.

„Kdybychom připustili, neboť ne filozofy, že existuje cosi jako absolutno, pak absolutní musí být naše soustředění při četbě próz Miloslavy Ledvinové. Chceme-li ty prózy pochopit.“

N. N.

(1)

Není možné nepovšimnout si v umělecko-literárních textech Miloslavy Ledvinové problému kletby schizofrenie. Schizofrenii české společnosti v časech združstevňování venkova postihla spisovatelka mistrovsky výmluvně v próze „**Víření**“ (2008). Stačilo jí k tomu doslova několik málo řádek rozhovoru obžalovaného hospodáře Jiřího Haniga a jeho advokáta. Spisovatelka vystačila s pěti větami, aby postihla neskutečnou hrůznost.

Hanigův obhájce ex offio: *„Je jenom třeba, abyste svého trestného činu litoval.“* Obžalovaný Jiří Hanig: *„A proč? Nic jsem neudělal, přece víte, že mne zavřeli jen proto, že jsem nechtěl podepsat družstvo.“* *„Takhle nemůžete mluvit.“* *„Ty zbraně mně tam dal Starý.“* *„Dost, dost, jestli se o tom zmíníte u soudu, přestávám přejímat odpovědnost za vaši obhajobu.“*

Ovšem schizofrenní společenská realita s koncem združstevňování nekončí. Právě naopak. Je důsledkem politických poměrů panujících za diktatury jedné politické strany. Zasahuje generace.

V díle spisovatelky Ledvinové je typické, že ve schizofrenních situacích se ocitají, ba i schizofrenní životy žijí ženské hrdinky. Na myslí máme učitelku Magdu Vítkovou („**Den bez lásky**“, 2004), *„doposud pyšně zahleděnou na vlastní úspěchy a rodinu“*, mladičkou vězenkyni Hanku Horákovou („**Noční jízda**“, 2010), která neoznámila přítelem dokonanou vraždu, a také vážně nemocnou seniorku Sylvii, veřejně se neprezenzující malířku („**Oblázky od řeky Lune**“, 2011).

Tematika v tomto místě našeho textu sledovaná nutí opakovat se. Totiž...

Začátek osmdesátých let. Magda Vítková, ještě ne čtyřicetiletá matka dvou školou povinných nadaných dětí, žije s manželem v domku situovaném do stráně na samém okraji pošumavské Kdyně, městečka, které vidí ze zahrádky jako na dlani. Ve Kdyni vyučuje na Základní škole. Spisovatelka ji čtenářskému publiku představuje v den jejího rozloučení s milencem.

Zmínili jsme již výše, že Magdino manželství je bezkonfliktní, je spořádané, a tudíž se vnucuje otázka – proč milenec? Vždyť jeho přítomnost v Magdině soukromí (tu manžel, tam zatajovaný přítel) způsobuje schizofrenní komplikaci (tu předstírání, onde kličkování před zraky veřejnosti, dvojitý intimní život)... Má to Magda vůbec zapotřebí? Sama nám řekne.

Obloukem zájmu a naděje se ke mně přiblížil můj muž, cítím jeho přítomnost za svými zády, chce, abych se otočila, ale to není možné, mohla bych se střetnout s obrazem člověka, který je mi teď, v tuto chvíli, úplně vzdálený, jehož hubené kostnaté ruce za chvíli obejmou má ramena ve vřelém vztahu odpuštění. Přitom by bylo nejvhodnější, abys také odešel jako já, vzal na sebe pocit nejistoty ze vztahu, který nechci ničit, ale který se posunul mezi bytí a jiná soustředění.

Za problém považujeme právě jakousi zdánlivou spořádanost. Je nejen pouze vnějšková, je také veskrze totální: vždyť v rozsahu celospolečenském, vždyť z ideově-politické podstaty diktatury. A společenské klima maloměsta vše korunuje. Zde je lidská bytost zasažena zákeřnou duševní chorobou už v samém vlášení svých kořenů. (*„Život po kapkách nenaplňný, nezralý a přece se může psát rok 1945. Mami, babi, tak to nebylo, dnes se to musí říkat jinak, já chci být učitelkou a každé slovo, které změním podle své úvahy, mě přivede na pokraj záhuby. Budu muset odejít z fakulty.“*)

Ale dejme Magdě Vítkové více času. Ať nám to vypravuje ještě jednou.

„Nesplnila jsem přání své matky na smrtelné posteli. („Madlo, nenech mě spálit, já bych chtěla přijít do hrobu vedle své matky a udělej mně pohřeb v kostele...“) Nejsem ve straně a ještě k tomu kdybych udělala své matce pohřeb v kostele, víš, co by to znamenalo? Určitě bych nemohla učit... Pokaždé, když chci dělat něco na zahrádce, země mi připomíná otevřený hrob, někdy je to až nesnesitelné, pořád před jejími slovy utíkám, ale nejhorší je to, když jsem na chalupě... I kdybych byla matce vyplnila její přání a vyhodili mě ze školství, mohla jsem si najít jiné místo, ale co děti? Ty by se nikdy nedostaly do školy. Máma byla učitelka a vyhodili ji, protože šla do kostela. Děti za nic nemohou. Tak bych jim zkazila celou životní dráhu, to je přece neomluvitelné... Otec zemřel v době, kdy už jsem učila ve Kdyni. Zúčastnila jsem se pohřbu jenom v obřadní síni. Do kostela jsem nešla. To by mohlo znamenat ztrátu místa.“

(Nyní znovu my... Den uléhá. Do bytu manželů Vítkových se scházejí na večírek přátelé a známí. Typická seance maloměšťáků. Na večírku vyjde najevo, že Kdynští o vzájemné náklonnosti Magdy a Bořka Valenta vědí, jen Magdin manžel ne. Naopak Magda se od zlomyslné sokyně dozví, že Valenta „měl tam v Praze nějaké delikty, a tak ho přemístili za trest do Kdyně. Nikdo mu nic nedokázal“. Nato frustrovaná Magda, ještě neschopna vyrovnat se se ztrátou Bořka, z večírku odešla. Utekla z bytu. Je silně rozrušena, jde naboso, má potrhané šaty, až skončí její zmatený úprk na hromadě štěrku. Magda slyší, že Jan ji volá, hledá ji, ale ona se mu neozve. Vždyť se pomátla. Je noc z 20. na 21. srpna.)

V „**Noční jízdě**“ (2010) přivedla spisovatelka do literatury přelomu století inteligentní, vnímavou, poněkud uzavřenou mladou ženu, včera ještě dívku, Hanku Horákovou. Ta si odpykává tříletý nepodmíněný trest za neoznámení zločinu vraždy, spáchané Hančiným milencem Richardem Weizelem.

Čtyřicetiletý Weizel je sice studený, bezcitný pasák s očima šelmy, v očích idealistky však krásný a sympaticky nepřístupný. Hanka nepatřila do jeho party, ale když on uškrtil to děvče, na Policii nešla. Soud vynesl nad Richardem rozsudek dvanácti let. Nad Hankou tři roky.

Vězení? Vězení! Hana se velmi stydí. Stydí se za sebe a stydí se za Richarda, kterému zpočátku ještě posílá dopisy. Vždyť potřebuje čas, aby toho mladíka, do kterého se zbláznila, přestala vidět přes růžová skla. Tři roky takovým časem jsou. (Hanka: „*Richard je nebezpečný blázen!*“)

Hančin zatímní životní příběh je o polovic kratší než příběh Magdin. A má docela jinou kvalitu...

Hanka se narodila svobodné matce, která si vzala partnera, když už bylo dítě na světě. Dceru matka po letech poučila: „*Pořád je lepší vzít si ochlastu, než zůstat sama a mít dítě na krku.*“ Ve škole měla Hanka výborný prospěch. Vzdor tomu ze strany rodičů prázdný zájem. Do školy pozeptat se nepřišli jedinkrát.

Hance nebylo ani patnáct, když matka opustila ji i partnera opilce. („*Odešla s nějakým blbem. Tak jsem jim vždycky říkala. Mám právo na život. Kvůli tobě jsem s ním žila, kvůli tobě jsem chtěla mít domov a zachovat rodinu. Vždycky jsem se smála. Vztekla a bezmocně. Zase jinej blb. Nenáviděla jsem je všechny, kteří se občas u ní objevili v bytě, když táta nebyl doma. Přijde zase tvrděj. Neškodně. Sedne si na židli. Dívám se do jeho opilého úsměvu. Je mu dobře, bez pití a bez cigaret už se neobejde. V životě jsem nevzala cigaretu do úst.*“) Když je Hana ve výkonu trestu, její otec zemře.

Podobně jako v Magdině tak i v Hančině životním klimatu uvízl třaskavý náboj schizofrenní. Ovšem obě ženy jsou nestejnými mentálními typy. Hanka nepodléhá, právě naopak, třebaže: „*Odsouzená na doživotí. Takový trest není v trestním zákoně. Odsoudili mě na doživotí tím, že mi dali život.*“ Hanka nepodléhá, protože jejím programem je zarputilý vzdor: „*Vý jste to nikdy nevěděli, že jsem tajně přísahala, tajně na několika toulkách po okolí Plzně, že se nikdy nepodřídím. Přísahala jsem, že nebudu křičet ani protestovat, ale že budu mlčet.*“

Vypravíme-li se s plzeňským studentem Jiřím – a bude to tentokrát v poměrech polistopadové parlamentní demokracie - do Londýna („**Oblázky od řeky Lune**“, 2011), jako Jiří potkal i my potkáme postarší dámu jménem Sylvie. Ta se narodila v Austrálii ve dvacátém roce minulého století a v rodné Austrálii, na farmě, prožila prvních sedmnáct let života. Roku 1937

se přestěhovala natrvalo do Londýna – přestěhovala se strýcem Jiřím, který se tu stane (až tady?) jejím milencem a později (prvním) manželem.

Love story Sylvie a Jiřího neuplývá za slunečna. Není to ani možné. Stínem je už samotný příbuzenský poměr milenců, ale co hlavního – když říšský kancléř Adolf Hitler zabere takřčené Sudety, strýček Jiří se upamatuje, že má v Praze židovskou manželku a dceru. Odcestoval pro ně, ale rodina je do Anglie údajně nepustila, třebaže jsou ve vážném ohrožení. Jiří se vrátil sám, jeho pražské příbuzenstvo nacisté transportovali do sběrného tábora a odtud do Osvětimi, tábora vyhlazovacího.

Když úřady strýčkovo manželství rozvedli, Sylvie se za strýčka Jiřího provdala. Manžel se stal ve válce nezvěstným a Sylvii po celý život pronásleduje noční můra, že je spoluzodpovědná za smrt manželovy původní židovské rodiny. Už šedesátiletá, svěřila se Sylvie studentu Jiřímu: *„Pochybovala jsem ale o jeho snaze. Určitě neudělal vše, aby je zachránil. Pořád si myslím, že je tady nepotřeboval, byl už zvyklý žít se mnou. To je celá má pře od začátku války.“*

Z prokletí noční můrou se Sylvie potají utíká do ateliéru. Vždyť má diplomy z prestižní malířské školy! Ale nevystavuje – své trauma nevystavuje. Maluje krajiny, a na každém obraze místo podpisu - rudá skvrna! *„To je krev, nikdy nezapomenu na hrůzu násilné smrti milionu dětí, jež musely zemřít, abych já zde mohla žít a malovat.“*

Obětavý plzeňský student Jiří, Sylvii platonicky milující, se postará, aby obrazy jeho přítelkyně byly veřejně vystaveny. Výstava je velmi úspěšná.

Soudíme však, že sebevíce úspěchů nemohlo být ženě lékem. Sklíčené svědomí nepovzbudíš. Traumatizovanou mysl nevyhojíš. Odejdou až s tebou.

____(2)____

V této části pojednání též přidáme něco slov k úvaze.

Literární postavy Miloslavy Ledvinové jsou typy lidí životem zkoušených, životem do srdce zasažených, životem nemocných.

Literární postavy Miloslavy Ledvinové jsou pravdivé, jako jsou pravdivé postavy reálného světa. Vždyť dějiny lidského rodu jsou dějinami nemocí. Nemocí charakterů a nemocí myslí.

Z generace na generaci v různých obdobích potkáváme je stále - a všechny.

Ženu středního věku Kristýnu Hanigovou, vždycky *„zasazenou do půdy, se kterou nedokázala srůst“*.

Neoblomného hospodáře Jiřího Haniga, za nic na světě ochotného zřít se životního stylu svého a svých předků. Haniga doštvaného až k apatii. „*Nic jsem neprovedl a dělejte si, co chcete.*“ (Zavřeli ho do jáchymovských dolů.)

A učitelku Magdu Vítkovou, nezpůsobitou žít v umrtvující atmosféře takřečené „normalizované“ společnosti...

Také reemigranta Františka, který - jsa ve věku přibližných šedesáti let - „*ještě nikdy v životě nepocítil radost, že bude moci jeden večer, vlastně jen několik hodin, strávit v přítomnosti ženy, jíž si vážil.*“

Potkáváme ovšemže i nepříčetně žárlivého rolníka Josefa, vlastního bratra (ze Států se navrátnějšího) zlomyslně nenávidějícího, ale zjiště ho využívajícího...

V čase a prostoru defilují také další... další... a další. Je mezi nimi mladička Hanka Horáková – přísahala si, že nebude křičet, nebude protestovat, bude vzdorovitě mlčet.

Což jsme se ještě nikdy nepotkali se starým pánem Jiřím Levorou, který z pýchy jako první ve vsi koupil synovi Vaškovi brusle – ten se na nich uhnal a odešel v Pánu. („*Když člověku zemře dítě a ještě k tomu syn, pak už se nikdy nemůže bezstarostně smát.*“)

Což známe málo Janů Sélestů, cizoložství si vybravších jako způsob dosažení cíle?

Hle, Kateřina! Tak primitivně živočišná! Tak neoblomně vytrvalá! Kdepak by se bála, že ji přijme zem. To z lidí má strach. („*V každé větě může být i jiná myšlenka, než je ta vyslovená.*“)

Zatvrzelý pracant Rey žije snem. Přes hory a doly jej přenesl. Ale když mu sen vezmou, zavraždí.

Můra je to noční i denní. Žije celá desetiletí. Je to můra v člověku parazitující. Teprve s člověkem i odejde. Ženatý strýček Jiří se milence Sylvii přiznal, že ženat, až když pařáty Hitlerových antisemitů sahají už ku Praze. Milenka Sylvie má za jediné správné, když milenec Jiří odjede do Prahy, aby manželku a dceru přivezl do Londýna. Nepřivezl. Že prý to rodina nechtěla... („*Pochybovala jsem ale o jeho snaze. Určitě neudělal vše, aby je zachránil. Pořád si myslím, že je tady nepotřeboval, byl už zvyklý žít se mnou. To je celá má pře od začátku války.*“)

Může být Sylviiným synem i vnukem. Žádnou ženu nikdy nemiloval tak jako Sylvii. Neúspěšný student Jiří. Ještě nemužný... Chimérou hada na místě nahého dívčího těla onehdy vyděšený...

Etc.

III.

„Umění je zvláštní a krásné tím, že se v něm nedá klamat.“

Josef Čapek

(1)

Prosím, paní Ledvinová, řekněte to od začátku. Narodila jste se kde?

Mým rodištěm jsou Oprechtice na Kdyňsku. Narodila jsem se jako druhé dítě manželům Miloslavě a Jiřímu Ledvinovým v čísle popisném dvacet osm. Mám staršího bratra Jiřího. Maminka, za svobodna Vítková, se narodila v rodině drobného zemědělce v osadě Pláně nedaleko Oprechtic. Bylo to 14. února 1914. Otec pocházel z rodiny většího zemědělce vlastního v Oprechticích čtrnáct hektarů půdy. Narodil se ve stejném popisném čísle jako já, ovšem 7. ledna 1905.

Jak byste s odstupem času posoudila sociální situaci rodiny, v které jste vyrůstala?

Otec byl důsledný na práci, pořád se snažil v hospodářství něco vylepšovat. Byl vojákem a po mobilizaci ho nasadili do bunkru na hranici. Vrátil se velmi nemocný, ale uzdravil se. V padesátých letech byl vězněn v Jáchymově. Zemřel 1. srpna 1967. Maminka podlehla tuberkulóze. Bylo to 25. ledna 1950 – mně bylo dvanáct let.

Po tom všem – jak na své dětství vzpomínáte?

Mé dětství po smrti matky bylo velmi těžké. Přišla ta hrozná padesátá léta, otce uvěznil, protože prý je kulak. Zůstala jsem s bratrem bez rodičů. Pomáhali nám prarodiče s měsíčním důchodem dvě stě čtyřicet korun, a mamčin strýček Jeníček. Taky nám pomáhali nějakí příbuzní, ale většinou jen tajně, protože se báli přihlásit se k nám. V patnácti letech jsem musela nastoupit do Škodovky a vyučila jsem se elektromechaničkou. Po vyučení jsem se vrátila do Oprechtic a snažila jsem se zachránit rodinu a starým lidem v rodině pomoci k důstojnému stáří. V roce 1967 zemřel, jak už jsem řekla, můj otec. Také otcova matka a mamčin strýček Jeníček. Taťkův otec zemřel ve dvašedesátém.

Kde jste vychodila nejnižší stupeň školy?

Vychodila jsem jednotřídní Obecnou školu v Oprechticích, kde mě učil přísný, ale nezapomenutelný pan řídící Weber.

Jaké zájmy jste měla v dětství? Četla jste knihy a měla „svého“ autora?

Četla jsem v dětství velmi mnoho, asi jsem zdědila touhu po čtení po své matce, která měla v oblibě především ruské autory. Sama jsem se věnovala celé šíři literatury od Kalendářů až po Lovce mikrobů. Oblíbeného spisovatele jsem neměla, ne, to až později jsem objevila romantické autory. Vyhledávám je dodnes.

Co vás přivedlo k tomu, abyste knihy též psala?

Básně. To vření uvnitř myšlení. Pak mi řekl pan Josef Hrubý, plzeňský básník s velkým vlivem na mne, abych zkusila psát povídky. Udělala jsem to a vbrzku napsala větší práci, prózu Kateřina. A pan Hrubý mi řekl, že mě nemá co učit.

Jak smýšlíte o umělé literatuře tohoto století?

Postrádám v ní duši. Jsou to jen slova, slova. Vždyť každý příběh by mohl mít i hlubší filozofický smysl. Jen hledat.

(2)

Když se Gabriela Lacinová v rozhovoru pro Plzeňský deník (20. 11. 1997) zeptala spisovatelky Miloslavy Ledvinové na její život, ta odpověděla lakonicky: „*O tom se těžko mluví, pravda je jenom to, že se člověk narodí a umře.*“ Tato relativizace je příznačná pro duchovní svět lidských individualit, jichž bytí přesáhlo obvyklý rozměr jediného lidského života. V případě Miloslavy Ledvinové se tak stalo bez nadsázky enormně. Už běh jejího vlastního bytí vylučuje fádnost. Osudy lidí, kterým vdechla život ve svých prózách, rozměr jejího duchovního rozšiřují do té míry, že jej činí výjimečným a přísně specifickým.

Jak tento spisovatelčin svět nahlízejí recenzenti?

Popředně jimi jsou univerzitní pedagogové Jana Sováková a Viktor Viktora, zastupující literárněvědné prostředí plzeňské.

Viktor Viktora ve svých recenzních textech lidsky vyzrálé pozdní debutantce („**Bratři**“, 1995) vyznačil spisovatelčino místo „*nikoli na periférii české literatury*“. V recenzi spisovatelčiny druhotiny „**Otec a syn**“ (1997) - (*Otec a syn – věčný kruh života*; Plzeňský kulturní přehled č. 4/1998) - například o strategii narace Miloslavy Ledvinové napsal, že „*její tón není vzrušující ani dynamický, netlumočí poutavý děj ani nesplétá složité syžetové linie*“ a že „*v současné české literatuře by se obtížně hledala obdoba*“. Viktora míní, že lze hovořit o spisovatelčině širokém nebo epickém vypravěčství a dikci klidné. Všimá si motivů **koně** a **cesty**, s kterými autorka pracuje tak, že „*vytvářejí paralely toku vyprávění a nabývají na emblematickém významu. Paralelnost lidských a zvířecích osudů má,*“ uvažuje Viktora, „*hloubku osudovosti i mýtu,*“ zatímco motiv cesty „*v modifikacích odchodů a návratů je aktualizovanou alegorií života*“.

Když recenzoval novelu „**Kateřina**“ (2000), „*baladický příběh přesahující jeden lidský život*“ (Plzeňský kulturní přehled č. 5/2001), poukázal na emblematickosti opakujících se **příznačných motivů v celém kontextu spisovatelčina metaforicky šifrovaného stylu**.

S Viktorem Viktorou nelze polemizovat ani co se týče kritiky zhola nesmyslné likvidace knižního velkoobchodu. Ta – s Viktorem Viktorou řečeno – „*přisoudila regionům úlohu nemilované tety, pro niž je nejlepší zůstat doma. Na hodnotu dědictví se přichází později*“.

Právě okolnost trapně nefungující distribuce knih to je, co poškodilo Miloslavu Ledvinovou, připadá nám, nejspodstatněji. Spisovatelka zůstává mimoregionální čtenářskou obcí a literární kritikou víceméně nepovšimnuta, i přes kulturní a filozofickou hodnotu vytvořeného díla.

Na tu ostatně poukazuje také Jana Sováková, když v Plzeňském deníku recenzuje nejprve román „**Víření**“ (č. 59/r. 18, 11. 3. 2009) a po roce novelu „**Noční jízda**“ (č. 160/r. 19, 13. 7. 2010). V recenzním textu *Víření je ozvěnou poválečných let* Sováková zdůrazňuje, že příběh a životní postoje protagonistky Kristýny Hanigové „evokují závažné otázky etického a existenciálního charakteru,“ přičemž recenzi *Noční jízda hledá odpovědi* zakončila konstatováním, že „**Noční jízda**“ (2010) „je knihou o hledání odpovědi na zásadní otázky lidského bytí“.

Za pozornost stojí Sovákové vjem, že spisovatelka Ledvinová ve své „komorně laděné tvorbě ztvárňuje často osudy citově a duchovně bohatých žen, hledajících naplnění života ve světě „Bohem opuštěném“.“ Zatímco třiatřicetiletá úřednice Kristýna Hanigová trpí pocitem vykořenění a neschopností zakotvit a jejím osudem je „nikdy nenaplněná touha po lidské blízkosti“, Haně Horákové z „**Noční jízdy**“ se stane nešťastnou „touha najít lidské teplo ve světě, který vnímá jako nepřátelský“.

Literárních výpovědí Miloslavy Ledvinové si všímá i Bohumil Jirásek: „Její dílo vyvěrá ze života, z prožitku, z bilancování nad osudem vlastním i nad osudy, které spoluprožívala. Její postavy jsou spíše trpitelné než odbojné, ale i tak jsou schopny činu někdy až výjimečného. Nevýbojné dobro se často neumí bránit výbojnému zlu. (...) Dílo Miloslavy Ledvinové vznikalo v samotě a v tichosti a stalo se soukromou výpovědí, bilancováním nad životem vlastním i jiných, kteří s ní nesli ve shodných časových souřadnicích společný kříž. Tragické osudy se mění ve vzpomínku i v poznání běhu života a utváření nebo deformaci charakterů v běhu dějin. Na jedné straně je tu paměť a příkaz nezapomnění, na druhé straně smíření a vstup do vyššího řádu přírodního i mravního.“ (*Břemena života hrdě nesu*; Plž: r. IV, č. 2, únor 2005.)

Nebylo by napsáno vše, kdyby nám uniklo, že dosavadní sérii próz s dějem umístěným na pošumavské Kdyňsko-Podřyzmbersko poloviny dvacátého věku a let pozdějších přibyl do kulturně-historického kontextu regionu fenomén vpravdě nenapodobitelný a svébytný.

Dali jsme mu jméno.

Miloslava Ledvinová, literární dílo a lidský osud – součin konkrétního nadčasu.

Fotopříloha

(1)

Tady to bylo - - - AA1a – AA4a: V této zemědělské usedlosti se narodila a z prožitků v ní načerpaných literární inspiraci těžila žena, jejíž duchovní síla přenesla životní břemena k smysluplné významovosti. **AA1b:** Kaple Nanebevzetí Panny Marie byla postavena v osmnáctém století. Je tichým svědkem bouřných let Oprechtic a okolí z poloviny dvacátého století, jak je prozaička umělecky zachytila. **AML1a:** Miloslava Ledvinová vypomáhala v zemědělské usedlosti až do seniorského věku, i dále.

Obrázek AA1a

Obrázek A1b

Obrázek A42a

Obrázek A43a

Obrázek A44a

Obrázek *AML1a*

Čas šel - - - AML1a: Miluška docapkala do fotoateliéru. Vyprovodil ji bratřík Jiří. **AML2a:** Spisovatelčina maminka byla pohlednou ženou. **AML3a:** otec na vojně. **AML4a:** Oprechtická jednotřídka a pan řídící Weber. Žákyně Miloslava s hlavou vlasy nadobyčej obdařenou v druhé řadě uprostřed. **AML5a:** Miloslava s japonskou přítelkyní Masami Ono (1980). **AML6a:** Rodinná oslava (1963). Miloslava Ledvinová první zprava, stojící. **AML7a:** Prozaička v literární tvorbě neustává (2015).

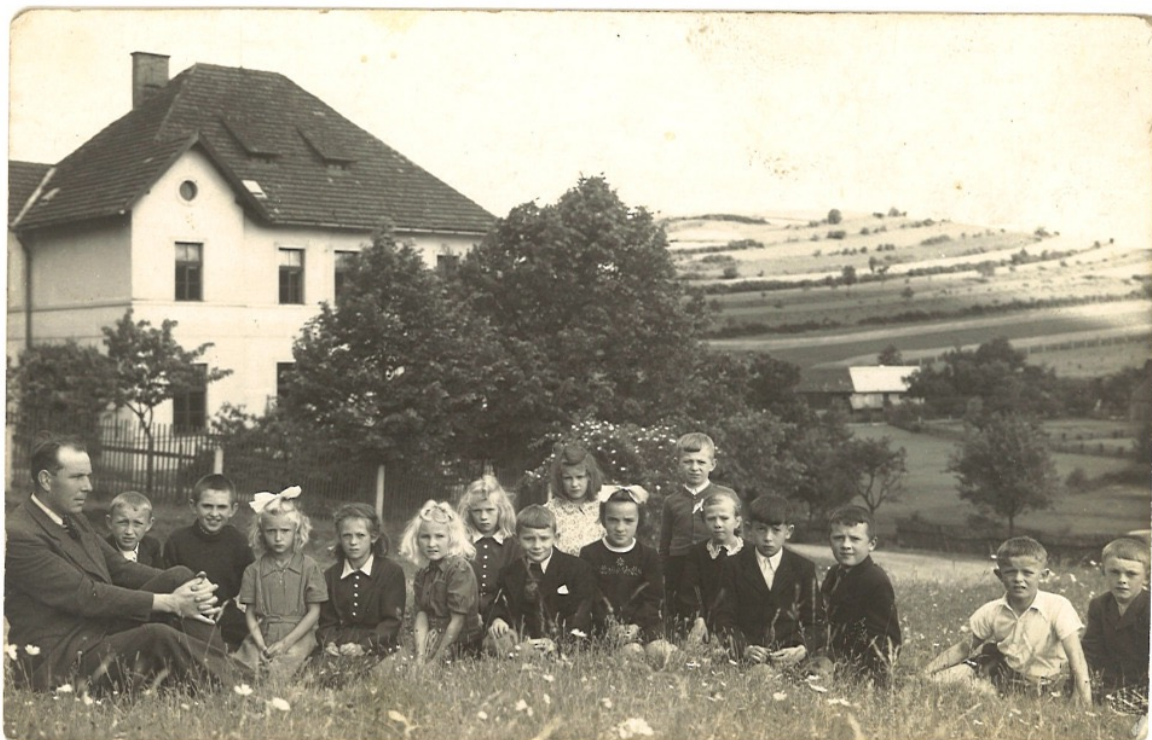
Obrázek *AML1a*

Obrázek *AML2a*

Obrázek *AML3a*

Obrázek *AML4a*

Obrázek *AML5a*

Obrázek *AML6a*

Obrázek *AML7a*

Znak co by vzkaz – literatura jako ozva aneb Dílo napsané v dikci pamětlivých genů Václavy Janděčkové

I.

„Dobrého je v řádu světa víc, ale to zlé člověk cítí silněji.“

Tomáš G. Masaryk

____(1)____

Myslíme si, že ještě nenadešel čas, aby příznivci české literatury faktu dvacátého prvního věku do jednoho znali její jméno. Ovšem také si myslíme, že tento čas na sebe nedá čekat nijak dlouho. Ostatně právě to nás pobízí zabývat se osobností a tvorbou **Václavy Janděčkové** poněkud důkladněji.

Té jsme se nejprve vyptali.

Paní Janděčková, kdy a kde jste se narodila? Máte sourozence?

Narodila jsem se dne 28. ledna 1974 v Klatovech – jako druhé dítě. Mám staršího bratra Otakara narozeného v roce 1970 a mladší sestru Brigitu nar. 1976. Po velmi vleklém rozvodu rodičů jsme všichni tři zůstali u otce (to jsem byla ještě na základní škole). Matka se znovu provdala. S druhým manželem Rudolfem Sojkou má dceru Nelu a mladšího syna Rudu.

Můžete rodiče přiblížit?

Otec Otakar Tulačka se narodil 23. ledna 1943 ve Kdyni. Nejprve se vyučil strojním zámečnickem a poté absolvoval Střední průmyslovou školu v Klatovech. Původně pracoval jako technik, později jako tak zvaný samostatný ekonom v zásobování v Elitexu Kdyně.

Matka Václava Tulačková, rozená Vacovská, se narodila 28. prosince 1948 v Plzni. Vystudovala gymnázium v Klatovech. (Byla přihlášena na vysokou školu, ale musela se

vdávat... asi dodnes se s tím nedokázala vyrovnat.) V době, kdy měla již tři děti a bydlela s rodinou ve Kdyni, studovala dálkově Střední průmyslovou školu v Klatovech. Jinak pracovala jako laborantka na přesném lití v Elitexu Kdyně.

Jak byste zhodnotila sociální situaci rodiny, v které jste vyrůstala?

Zprvu asi dobrá, což mi zřejmě dalo základ do života. Pak bych ji raději ani nehodnotila, jelikož byla katastrofální. Rozvodové řízení, které trvalo pět let, jsme ale všichni přežili ve zdraví včetně zachování zdravého rozumu. Velmi mírně řečeno byla tedy sociální situace neutěšená. Nevím, jestli to mám více rozebírat.

Kde jste vychodila nejnižší stupeň školy?

Ve Kdyni. Poté jsem studovala na Gymnáziu J. Š. B. v Domažlicích. Pak bych ráda doplnila ještě toto: kromě Vysoké školy ekonomické v Praze – hlavní specializace Mezinárodní obchod, vedlejší specializace Komerční jazyky (španělština, němčina, angličtina) jsem předtím studovala dva roky nástavbu cestovního ruchu v Praze a ukončila ji druhou maturitou. Během studia jsem složila také státní zkoušku ze psaní na stroji (to mi velmi pomáhá při psaní knih). Pak mám tak zvaný průvodcovský odznak. Během studia na VŠE jsem absolvovala také roční kurz na Právnické fakultě pro soudní tlumočníky – z německého jazyka. A jeden rok jsem kvůli koleji studovala souběžně s Vysokou školou ekonomickou na Zemědělské univerzitě v Praze-Suchdole (na provozně-ekonomické fakultě).

Vaše zájmy v dětství?

Sport - lehká atletika - závodně jsem běhala – moje nejoblíbenější trať 800 m nebo 1500 m (tedy vytrvalostní disciplíny). A další sporty - jako například lyžování, ping pong, tenis. Myslím, že jsem hodně soutěživá. Například ještě dnes se účastním některých soukromých pingpongových turnajů, kde hraju zásadně v mužské kategorii. (Vyrůstala jsem spíše mezi kluky, takže mi nedělá problém jít do „zápasů“, kde by ženy nikdo nečekal. Pro mě je to ovšem samozřejmostí a výzvou zároveň.)

Cizí jazyky – docházela jsem na soukromé vyučování němčiny a angličtiny (k paní Štěpánkové – nevím, zda nebyla příbuzná s paní Hanou Štěpánkovou). Později jsem se sama začala učit také španělštinu a francouzštinu. Jazykům jsem se později věnovala nejvíce. Kromě maturity z ruštiny mám státní zkoušku z komerčních jazyků na VŠE – německého a španělského. Na VŠE jsem studovala dál také angličtinu i francouzštinu, tu už jsem ale úplně zapoměla.

Hudba – osm let jsem hrála na klavír; tedy mám ukončený první stupeň.

Byla jsem také vzornou pionýrkou – několikanásobnou přebornicí v okresních soutěžích „Partyzánský samopal“ (zní to hrozně, že?) a tak zvaný turisticko-branný závod. Často jsme jezdili i na kraj.

Knihy jsem četla, ale nikdy ne témata pro děvčata. Již v době, kdy kamarádky četly knihy jako například „Děvčátko na slovíčko“, jsem četla zásadně o pirátech, indiánech a zálesácích. Můj oblíbený autor? Každý autor je jiný, nemohu říci, že by byl někdo zvlášť oblíbený. Ale nikdy třeba nezapomenu na knihu Jacka Londona „Tulák po hvězdách“ (psaní je pro mě často podobnou únikovou „fintou“). Jiné oblíbené knihy - například „Piráti a bukanýři“, „Rolf zálesák“, „Tekumseh I-IV“, a nejoblíbenější kniha i mého dědečka „Bílá vydra“. Samozřejmě také „Lovci mamutů“, „Ostrov pokladů“, „Robinson Crusoe“, „Ocelové město“ a podobně. Nebo později historické romány jako například „Židovka z Toleda“, „Není římského lidu“, „Filosofská historie“, „Ben Hur“ či „Králové, kacíři, inkvizitoři“ a nebo i „Milenci a vrazi“. Pak jsem četla také knihy s náboženskou tematikou či Zikmunda a Hanzelku, Ludvíka Součka nebo zase Josefa Jonáše. Často jsem nakupovala v antikvariátech a četla zcela neznámé autory.

Na gymnáziu jsem ráda četla poezii, balady. Mně blízcí autoři? Asi Johann Wolfgang Goethe nebo Karel Hynek Mácha, pak třeba i zcela neznámí španělští básníci.

Jak smýšlíte o umělé literatuře tohoto století?

Abych se přiznala, nepřemýšlím nad ní. Po ukončení studia na VŠE jsem pracovala v poradenských společnostech v Praze, k tomu jsem nějakou dobu vyučovala jazyky a pracovala na soudně ověřených překladech. Pak jsem záhy začala v Prapoříštích stavět dům. Stavbu jsem řídila a sama na ní pracovala. Později jsem se provdala a založila si vlastní poradenskou společnost v Domažlicích. Poté jsem byla asi pět let na mateřské. Četla jsem tedy v těchto letech odbornou jazykovou literaturu, pak odbornou literaturu o stavbě domu nebo například knihy jako „Unternehmensberater werden und bleiben“ a později knihy o mateřství a dětech. Pak jsem se vrátila ke studiu angličtiny a přečetla jsem si v originále „Pýchu a předsudek“. Poté jsem začala v angličtině číst historická témata a k tomu najednou odborné knihy v češtině, které jsem potřebovala pro své začínající bádání. Takže ze současné literatury čtu pouze odbornou literaturu vybraných autorů, která se ovšem týká minulosti. Nic jiného mě ani neláká. Poměrně nedávno mi vzala dech např. kniha „A Perfect Spy“ spisovatele jménem John le Carré, kterou jsem se snažila přečíst v originále (byla však vydaná v 80. letech). Jinak z mého osobního pohledu jsem tedy nikdy moc nečetla a nečtu a tudíž ani nemohu hodnotit. K tomu mě nejvíce zajímaly jazykové učebnice, které jsem si kupovala nejčastěji a vždy některou z nich měla po ruce.

Co vás přivedlo k tomu, abyste začala psát knihy?

Mé vlastní zjištění, že minulost je stále neprobádaná a nezdokumentovaná. Mým původním záměrem ovšem nebylo psát knihy. Brala jsem jen za svoji povinnost informovat veřejnost o zločinech minulého režimu, o kterých jsem se dozvěděla, a zároveň jsem měla ambice informovat zahraniční čtenáře o tom, že v Československu byli lidé, kteří se nebáli komunistickému režimu vzdorovat. Původně jsem však myslela, že o tom všem napíše renomovaný historik, kterému poskytnu všechny materiály a informace. Pak jsem zjistila, co

sama neudělám, tak nebude, a proto jsem se rozhodla vše sepsat. Že z toho vzniknou dvě knihy, jsem sama netušila. Přijde mi, že snad ani příliš nevnímám a nepřipouštím si, že píši knihy. Prostě se snažím „přijít na kloub“ nevyřešeným nebo zpochybněným událostem, a ty když se mi otevrou, jen se je snažím „předat“ dál. A aby jejich obsah nešlo pro příští generace zpochybnit, vše píši rovnou jako historiografické studie. Je to vlastně takový soukromý výzkum za veřejně prospěšným účelem. Jeho výstupem jsou knihy záměrně psané takovou formou, aby přitáhly k zájmu o minulost všechny generace a další a další potenciální badatele. Zároveň snad ani nejsem daleko od své profese. Povoláním bych se totiž nejpřesněji zařadila mezi projektové manažery (původně jsem zpracovávala například takzvaná informační memoranda) - tam je podstatou práce problematiku nastudovat, zpracovat a udělat z ní výstup. Možná i to je můj přístup k psaní knih, ačkoliv se to může zdát neobvyklé. Hlavní zásadou však je pracovat s původními archivními materiály a informovat odbornou i neobornou veřejnost o neznámých či záměrně překroucených kapitolách našich dějin.

Poslední otázkou ještě jednou k úplnému začátku. Paní Janděčková, jak vzpomínáte na své dětství? Bylo šťastné? V které obci jste je prožila?

Pokud vzpomínám na dětství, pak na svého dědečka Otu Tulačku, trávil jsem s ním hodně času i v Prapořištích, kde měl zahradu a kam jsem za ním jezdila na kole. Velmi často jsme spolu hrávali šachy. Jinak jsem dětství prožila mezi kamarády ve Kdyni. Pak mohu vzpomínat, jak se mi velmi věnoval otec, pokud šlo o sport a hudbu. Běhal s námi, často nás vozil na atletické závody, vozil mě také na lyžařské kurzy na Špičák, často se mnou dojížděl do Domažlic, kam jsem později chodila na hodiny klavíru k panu Františku Kumperovi. Od malička mě vybízel k lepším výkonům.

____(2)____

Václava Janděčková nikdy neměla ambice stát se spisovatelkou a ještě dnes se takovému pojmenování sveřepě brání. Ovšem média jí jinak neřeknou. Ani my ne.

Co víc – přibližnou polovinu svého tvůrčího žití završující **Václava Janděčková** se spisovatelkou stala přes noc a víceméně, víceméně bezděky. Nejdříve přece soukromou badatelkou. *Soukromou* je označení výstižné, adekvátní reálné skutečnosti. Vždyť i téma badatelčina pátrání v archivních fondech bylo doslova a do písmene soukromé, pamětlivými geny vyžádané: *Proč chtěli popravit mého děda?*

Než odpověď našla, archivovaná minulost jí dala odhalit kontext. Kontext si vynutil – zatím - dvě samostatné publikace. Tu první nazvala **Janděčková** „**Kámen**“. Jakkoli budeme mít v našem pojednání snahu vyhnout se expresivitě a přehnaným superlativům, jednu ozvu z obce čtenářů laiků si citovat neodpustíme: „*Bomba! Kámen je bomba!*“

Máme v patrnosti tu málo vídanou okolnost, že nebývale úspěšnému a velmi čtenému debutu **Václavy Jandečkové** nepředcházela ani ta nejmenší, ale ani ta nejmenší autorčina literární zkušenost. **Václava Jandečková** před rokem 2013 nikdy nepublikovala!

I v informovaných kruzích odborných měl „**Kámen**“ značný ohlas. Neznámá, začínající historiografka **Václava Jandečková** opravuje erudované profesionální historiky! Nebyly by to tedy typické české poměry, kdyby chyběla též jistá zášť. Krom toho zůstane - ironickou a jednoznačnou vypovídací hodnotu mající - skutečností, že když Jandečková napsala před dokončením příští prvotiny ji avizující studii pod názvem *Akce „Kámen“ – Všeruby 1948. Nová odhalení v případě falešné hranice Evžena Abrahamoviče*, česká odborná média se od ní nejprve distancovala. Spisovatelka tedy poslala objevnou, do angličtiny přeloženou práci - *Operation „KÁMEN“ – Všeruby 1948. New revelations in the case of the fake Czech border to Germany* - médiu zahraničnímu. Přijal ji *Journal for Intelligence, Propaganda and Security Studies* (2013, sv. 7, č. 1), jehož vydavatelem je *Austrian Center for Intelligence, Propaganda and Security Studies*, sídlící na Karl-Franzens-Universität Graz (Institut für Geschichte). Nakonec studie přece jen vyšla i česky ve čtvrtletníku *Paměť a dějiny* (07/2013, č. 2), vydávaném Ústavem pro studium totalitních režimů v Praze.

Notabene - ačkoliv kniha budí obrovský zájem veřejnosti, byla podle autorčiných slov spojená s určitým jejím neúspěchem. Řekla o tom (do té doby) nejvíc redaktorce *Domažlického deníku* **Heleně Bauerové**. V článku *Knihy Kámen je původně spojená s mým neúspěchem* (24. října 2013) **Václava Jandečková** říká:

„Vloni v prosinci jsem měla napsané dvě historiografické studie a měla jsem s nimi obrovské plány. Jedna z nich se týkala právě toho, co se stalo ve Všerubech. Poslala jsem ji Vojenskému historickému ústavu do časopisu Historie a vojenství. Sice mi pogratulovali s tím, že téma je velmi zajímavé a zdařilé, ale články že nejsou o armádě a příběh je příliš spjatý s touto lokalitou,“ popisuje své začátky Jandečková.

Autorka byla z takové reakce velmi zklamaná, ale protože od jiných historiků, s nimiž byla v kontaktu, věděla, že její dílo je nejen zajímavé, ale i dobře stylisticky zpracované, rozhodla se příběh o Akci Kámen zpracovat knižně. „Vyprávění je konfrontováno s dalšími materiály, které jsem vypátrala v Archivu bezpečnostních složek v Praze a v dalších archivech,“ řekla Jandečková redaktorce *Domažlického deníku*.

Nová věrohodná a především přesvědčivá argumentace o poválečném (přesněji poúnorovém) dění na československo-německých hranicích v oblasti Všerub nakonec došla uznání. Povoláný znalec tématu **Igor Lukeš**, Čechoameričan přednášející historii na univerzitě v Bostonu, v předmluvě ke knižnímu debutu **Václavy Jandečkové** napsal doslovně: *„A právě když specialisté KÁMEN opustili, protože už neměli co nového říci, přišla na scénu Václava Jandečková. Kniha, kterou čtenář drží v ruce, posouvá naše chápání této operace do nejvyšších možných pater. Autorčina intelektuální odvaha a víra jí umožnily dosáhnout zdánlivě nemožného: v Kanadě a ve Spojených státech našla rodinu jednoho z hlavních aktérů dramatu, Stanislava Lišky. Tak se dostala k jeho pamětem a právě v nich našla klíč k řešení dramatu a odpovědi na mnoho dříve nezodpovězených otázek.*

Tato zcela pravdivá, detailní, a přitom čtivá studie je tím nejlepším, co bylo kdy o akci KÁMEN napsáno.“

Třebaže sotvakdo může zpochybnit kvalifikovanost prof. PhDr. **Igora Lukeše**, Ph. D. k nelaciným tvrzením, připomínáme, že jeho názor podporuje kupříkladu PhDr. **Prokop Tomek**, Ph. D., který uvedl, že práce **Václavy Janděčkové** „je jiná v tom, že nestaví jen na archivních materiálech, ale vynalézavě využívá prameny neúřední povahy, například memoáry. Spolu s detailní znalostí prostředí, v němž se popisované události odehrávají, tak autorka podává plastický a věrohodný obraz událostí a vyplňuje i řadu zdánlivě trvale bílých míst. Zvláště rukopis paměti zcela klíčového svědka Stanislava Lišky je mimořádným přínosem.“ (Z rešerše na přebalu knihy „**Kámen**“.)

Zkrátka, **Václavě Janděčkové** se podařilo vstoupit do zatím nepoznaného světa umělého písennictví způsobem nebývalým, způsobem impozantním. Objektivně uvažující čtenář patrně má podobný dojem, ale dojem nemusí odhalit vše z tvůrceva světa duchovního. A neodhaluje. Vždyť postačí pozdržet se nad citacemi ze spisovatelčiny elektronické korespondence autorovi sborníku.

Poprvé...

„Píši nyní další důležitou/poměrně objevnou knihu, a proto každá odborná rada je pro mě nad zlato. Snad se budu umět poučit. Svoji nezkušenost sama na sobě cítím na každém kroku a bojuji s ní. Největší boj jsem však prožívala vnitřně, kdy jsem si dlouho vyčítala, že se „historikům platu pod nohy“, jestli to vlastně vůbec smím a přitom si vědomě navíc likviduji rodinnou pohodu (mám dvě malé děti a vytiženého manžela) i svoji firmu. Cítila jsem ale, že je mojí povinností o těchto událostech informovat veřejnost odbornou i neobornou a to za každou cenu! Tehdy jsem však ještě netušila, jací skuteční odborníci z nejrůznějších oborů budou moji knihu hodnotit. Cítila jsem ohromnou odpovědnost slova...“ (25. 2. 2014)

Podruhé...

„Prosím, nešlo by publikovat psaní o mně někde jinde než v Domažlickém deníku? Víte, jde o to, že lidé mě tu znají prostě jako obyčejnou holku a já na tom nechci nic měnit. Už teď mám pocit, že jsem přišla o kamaráda právě kvůli druhé knize... To je bolest, která nemá hranice a nejde ji vyléčit ani pochopit. Nechci být najednou někým jiným...“ (10. 9. 2014)

Domníváme se, že tato sonda do soukromého světa spisovatelky nepotřebuje komentáře.

II.

„O Vánocích dvou tisícího dvanáctého jsem se rozhodla napsat o tom všem knihu.“

Václava Jandečková

(1)

Nebude nijakou nadsázkou, když řekneme, že důkladné odkrytí a literárně-historiografické zpracování Akce „Kámen“, grafická úprava rukopisu i návrh obálky, úhrada materiálních nákladů a venkonce i vlastní vydání a distribuce knihy, to vše někdejší Akce „Kámen“ Ministerstva vnitra a její složky Státní bezpečnosti se týkající, je obdivuhodně zdařilou, svrchovaně solitérní AKCÍ neobyčejně nadané jednotlivkyně. Tam, kde první kroky vedl cit a vzpomínka na rodinného příslušníka, tam na konci všeho přibyl nenahraditelný vklad do historického povědomí národa počítajícího svá století z území na pomezí slovanského a germánského živlu. V únorových dnech roku 2012 **Jandečková** sice objevila v Archivu bezpečnostních složek v Praze celých tisíc stránek dokumentů týkajících se **Oty Tulačky**, ovšem rozsah a závažnost širších informací, k nimž souběžně přibyla nakonec i fakta ověřená v rodinných archivech pozůstalých po protagonistech pounorového třetího odboje, ten si na **Václavě Jandečkové** vynutil úplné zobrazení životního příběhu jejího děda „až“ v druhotině „**Tři muži proti totalitě**“.

Prvotinu „**Kámen**“ „opanoval“ především **Stanislav Liška**. To když **Jandečková** objevila na severoamerickém kontinentu písemnost, která ji ve zmíněném tématu posunula – ač ne profesionální historičku – na nejpřednější místo, místo mezi historiky akademiky. Tou písemností jsou v kanadském exilu sepsané (1959) paměti **Stanislava Lišky**, v osudný čas žijícího a služebně i občansky působícího v ohnisku všerubských událostí z roku 1948 a 1949. **Jandečková** tedy svěřila čtenářské obci knihu hodnověrnou z hlediska historických faktů a paralelně – třebaš to nemuselo být jejím plánem – též knihu podnětnou z hlediska psychologicko-sociologického.

Čtenář již výše vyrozuměl, že autorka médii reflektované duologie nečerpala jen z **Liškových** pamětí, poskytnutých jí **Lud'kem Liškou** (synem memoáristy) a **Lydií M. Akradi** (vnučkou **Stanislava Lišky**). Opřít se mohla též o rodinné archivní dokumenty, písemnosti a fotografie, po **Františkovi Martinů** (zpřístupněné synem **Františkem** a dcerou **Marií Wilson**), po **Bohumilu Mikešovi** (dcerou **Janou Benadovou** zpřístupněné), **Václavu Šnaidrovi** (dcerou **Hanou Haňkovou**) či po **Josefu Janouškovi** (bratrem **Janem Janouškem** poskytnuté).

Objevitelský text vydatně proložený faksimiliemi vypravilo do národní bibliografie – a to s velkorysostí sobě vlastní – domažlické **Nakladatelství Českého lesa** podnikatele a spisovatele **Zdeňka Procházky**. Kniha „**Kámen**“, jak už zmíněno, znamenala opravdovou událost. Vždyť **Jandečková** nejenže odvedla velmi náročnou badatelsko-historiografickou práci. Též její autorský výkon literární v nejednom ohledu převyšuje obvyklou úroveň dnešních debutů. Domníváme se, že za výmluvné faktum lze považovat množství prodaných výtisků: více jak čtyři tisíce tři sta.

V kontextu našeho uvažování nenazíráme „**Kámen**“ výhradně jako odbornou studii, nýbrž jako výtvar literární, jako příspěvek do českojazyčného fondu literatury faktu (už V. J. na s. 16: „*Náš příběh se odehrává v pohraničí ...*“). Nazdáváme se, že z ultrarigorózních kruhů literárně teoretických může zaznít výtka kompilace, avšak považovali bychom ji za nemístnou už proto, že **Jandečková** striktně dbá na pojmenování každého zdroje. Eticko-obligatorním hlediskům se v žádném případě nezpronevěřila. Krom toho to literární publikum, které přijme dílo za své, sotva zpochybní autorčinu schopnost vhodně proložit své líčení archivními dokumenty a pasážemi z memoáru způsobem tak invenčním, že na pozadí dílčích dějů vystává Velký příběh.

Nezůstávejme však u popisu...

Všerubský průsmyk je lokalitou v povědomí pokolení uvízlou už od raného středověku. Ze Všerub, pohlédnete-li na severozápad, uřítíte oblomy vrcholů Českého lesa, na jihovýchodě zas dlouhý masiv šumavský. Zkrátka svět doteků i prolnutí žívlů přírodních i žívlů sociálních.

Václava Jandečková nás pozvala na Všerubsko poválečné a poúnorové, abychom vysledovali jí excerpované příběhy malých i velkých charakterů, vždy to příběhy-životní zlomy. Jsou sepsány s neotřesitelnou důkazní oporou.

Léta Páně 1948. Na všerubské stanici Sboru národní bezpečnosti je velitelem praporčík **Stanislav Liška**. Již třetím rokem. A to je mu teprve sedmatřicet! Nepřičí se mu z vlastní iniciativy převést do Německa utečence, a že jsou to Češi, Slováci, Poláci i Ukrajinci! Ale když dostane od důstojníka Státní bezpečnosti rozkaz „*technicky zajišťovat*“ Akci „**Kámen**“, rozkazu se podvolí. *Zajistit technicky* přísně tajný podnik Ministerstva vnitra (mající za cíl vyslechnout, zatknout a odsoudit předem vytypované osoby) znamená pro velitele všerubské stanice SNB zcivilizovat opuštěný dům v Myslivě a obléci dva své podřízené do uniforem německé pohraniční stráže. A právě k fňgované pohraniční stráži přivádí **Liška** obelstěné důvěřivce. Stráž je odvádí vždy dále, do Myslíva, do navenek německé celnice s kanceláří americké vojenské kontrarozvědky CIC. Zde nic nebylo ponecháno náhodě. Agent ministerstva vnitra „pracuje“ v uniformě amerického důstojníka ... Výsledky probíhají v německém nebo anglickém jazyce ... Nešťastníci nemají ani zdání o tom, že se octli v pasti.

Strojopisné svědectví někdejšího velitele všerubské „esenbácké“ stanice a „na své triko“ převaděče v jedné osobě (**V. Jandečková** na s. 15: „*Nebyl jednodimenzionální...*“ - - „*Byl odbojářem bez zařazení.*“) tak odhalilo scénář velmi podobných, sovětskými „poradci“ dozorovaných akcí zinscenovaných také v poválečném Německu, Polsku, v baltských republikách a jinde. Sám **Liška** po vyzrazení svých vlastních převaděčských aktivit překročil v srpnu 1949 i s rodinou státní hranici a o Akci „**Kámen**“ (zpočátku zvanou „*Jonny*“) zasvěceně poreferoval. Za čas se putování rodiny **Liškových** – ne bez peripetií - skončilo v Kanadě.

V třetím roce druhého desetiletí věku jednadvacátého knižně debutující spisovatelka **Václava Jandečková** již měla na svém autorském kontě několik publicistických rukopisů, většinou studií sepsaných v roce 2012 a uveřejňovaných od příštího roku postupem času. (Nechyběla ani studie jinojazyčná.) Výjimkou byl obsáhlejší novinový článek *Jejich cesta tehdy vedla jen na falešnou hranici* publikovaný *Domažlickým deníkem* dne 8. dubna 2012.

Snad ani netřeba podotýkat, že jako autorka literatury faktu vstoupila **Jandečková** do světa nesmírné odpovědnosti za každé slovo a v tomto smyslu se domníváme, že „**Kámen**“, byť nad mnohé jiné debuty bezpochyby vyčnívající, v některých místech přece jen poznamenala spisovatelčina zatímni literární (nejmž stylistická) nezkušenost, ač ne zrovna frapantních rozměrů. V knižních prvotinách se s jistou kostrbatostí, ba i s formulacemi neplánovaně zlehčujícími popisovanou událost setkáváme poměrně často. Ne každý recipient dokáže tolerovat je.

Tak kupříkladu na s. 130 líčí **Jandečková** situaci, kdy **Stanislav Liška** vypomáhá jako řidič místnímu autodopravci. Vypravěčka: „*Zkrátka a dobře, převážet osoby zadržené na hranicích do vazby okresního soudu v Domažlicích někdo musel ...*“ S takovou formulací máme etický problém.

Podobně se nám v roce 2013 jeví být už po povrchu klouzající floskulí konstatování (s. 14), „*že dnešní společnost je k totalitní minulosti čím dál tolerantnější ...*“ Už ze sociálně ontologické podstaty dějin plyne, že societa reaguje jako seizmograf na každou krajnost uvnitř sebe a že pod akumulujícími se defekty graduje sociální napětí s možným vyústěním do revolty nebo rovnou do revoluce.

(In margine. Například v nejkonzervativnější a nejkontroverznější - třebaš v terminologii evropské plutokracie prý liberální a prý demokratické - politickospolečenské praxi našich let už dospěl do kritického bodu výklad lidských práv. Zatímco po druhé světové válce a po kataklyzmatech v řadě středo- a východoevropských zemí zahrnoval pojem lidská práva především *právo na mír a důstojný život*, v závěrečném patnáctiletí propagandistické, ekonomické a výrobně-technologické války mezi Západem a Východem měl termín *lidská práva* význam *práva na svobodu názoru a projevu, svobodu náboženského vyznání a politického přesvědčení, práva na zisk z ekonomických aktivit, jakož i práva na důstojný život*, tak po rozpadu bipolarizovaného světa a následného opětného konstituování a rekonstrukce kapitalismu v zemích dřívějšího socialistického experimentu jako by byla lidská práva *přítěží, nepragmatickým přežitkem, prázdnou ideou dobrou k uchopení ekonomické a po ní politické moci v nových planetárních teritoriích*. Sociologové a politologové nepřipoutaní ke strukturám moci zvažují, nenastala-li již *fáze kapitalismu bez lidských práv*.)

Ovšem i přes dílčí výhrady považujeme knihu **Václavy Jandečkové** za nenahraditelnou. Porovnejme jen, jak se s Akcí „**Kámen**“ vypořádali **Petr Blažek** (konstatuje, shrnuje obecně známé včetně nedefinitivního) a **Emil Hruška** (zachází s vágními pojmy *pravděpodobně, zřejmě, údajně...*) na straně jedné, a **Václava Jandečková** na straně druhé.

V *Katalogu výstavy Králové Šumavy* (Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012) **Petr Blažek** uvádí, že na Akci „**Kámen**“ řízené z pražské centrály StB, se podíleli též příslušníci tajné policie z Karlových Varů, Plzně a Českých Budějovic. Ve věci tvůrčovství „**Kamene**“ nedělá **Blažek** jednoznačné závěry, jen konstatuje, že *podle některých pramenů* je otcem myšlenky velitel plzeňské oblastní úřadovny StB JUDr. **Josef Stehlík** (1908 – 1989), podle *pramenů jiných* odborový přednosta Ministerstva vnitra **Štěpán Plaček** (1909 – 1992). V závěrečné fázi jistil Akci „**Kámen**“ **Antonín Prchal** (1923 – 1996), další vysoký funkcionář Ministerstva vnitra.

Blažek se zabývá též možností, zda do hraniční léčky na utečence mohl být ve službách StB zapojen také zruďný zjev, masový vrah **Hubert Emil Pilčík** (1891 – 1951). Připomíná, že tuto verzi obhajuje někdejší důstojník StB **Josef Frolík**. Podle **Frolíka** nespáchal **Pilčík** ve vazební cele sebevraždu, jak zní oficiální verze, nýbrž byl odstraněn jako nepohodlný svědek.

Rovněž **Emil Hruška** v knize „**Převedu vás... Na onen svět!**“ opatřené podtitulem *Případy z poválečného pohraničí* (Praha: Pražská vydavatelská společnost a Nakladatelství Epoque, 2012) pojednává jak o Akci „Kámen“, tak o **Hubertu Emilu Pilčíkovi**.

„*Akce Kameny,*“ má **Hruška** zato, „*probíhaly pravděpodobně od května 1948 do poloviny roku 1949*“ a poté byly z vyšších míst zastaveny „*pro svou do očí bijící protiprávnost a záludnost...*“

Také osoba **Huberta Emila Pilčíka**, dokonale se vyznavšího na Plánsku a Mariánskolázeňsku, je předmětem **Hruškova** uvažování. Byl zločinec agentem Státní bezpečnosti zapojeným do akcí „Kameny“? Autor knihy konstatuje, že přes „*údajně možný náznak spisovatele Kalčíka a podezření vyslovovaná různými autory doby polistopadové nebyl objeven jediný archivní dokument, který by byl jen indikoval něco takového.*“ (K tomu: „*To, že byl Pilčík spolupracovníkem Státní bezpečnosti, bylo sice zpochybněno, ovšem několik důkazů této teorii nahrává. Pilčík vlastnil zvláštní povolení pro pohyb v pohraničním pásmu, které se běžným občanům nevydávalo.*“ Zdroj: Otevřená encyklopedie Wikipedie.)

Jandečkové prvotina „**Kámen**“ skýtá informace docela jiných kvalit.

Z knihy vyplývá, že první „přechod“ falešné hranice se uskutečnil nikoli „*pravděpodobně v květnu*“, jak míní **Emil Hruška**, nýbrž již 24. dubna 1948 a přecházejícím nebyl nikdo jiný než **Jan Prošvic** (a rodina). Zakladatel firmy ETA byl po protokolárním výslechu „důstojníkem CIC“ okraden o veškeré cennosti a s rodinou vzat do vazby Okresního soudu v Domažlicích. (Druhý „přechod“ proběhl obdobně čtyři dny poté.) **Prošvicovi** se později zdařil útek z pracovního tábora na Kladensku, a když později uprchl ze země i **Stanislav Liška**, v uprchlickém táboře Ludwigsburgu („*prosáklém komunistickými špicly*“ – **V. Jandečková**) ho poznal právě **Prošvic** a **Liška** musil „vysvětlovat“ Američanům. (Za čas se **Stanislav Liška** nalodil i s rodinou - 6. února 1951 - a přes francouzský Le Havre dorazil až do Kanady.

Podobně se **Emil Hruška** mýlí, když tvrdí, že akce „Kámen“ trvala „*do poloviny roku 1949*“. Před lstí na fingovaných hranicích varovala rozhlasová stanice Svobodná Evropa ještě 31. srpna 1951. **V. Jandečková**: „*Přesto jediná dochovaná fotografie z akce Kámen pochází ze dne 10. září 1951 (v souvislosti se zatčením Jaroslava Hakra a Miroslava Hájka v prostoru Lučina, okres Tachov). Mezitím se však zvrhla v nekontrolovatelné odstraňování nepohodlných osob napříč všemi společenskými vrstvami a v jejich prosté okradání. Do jaké míry byl využit její skutečný kontrarozvědčný potenciál, zůstává otevřenou otázkou.*“

(Není od věci: „*Uvědomuji si, že tajné služby musí být v každé společnosti drženy pod kontrolou, mají-li být uchráněny ústavou zaručené svobody, protože tento typ organizací se velmi snadno vymkne z pravidel. Žil jsem ve společnosti, kde je na prvním místě Státní bezpečnost, a na druhém – možná – komunistická strana, ale až po Státní bezpečnosti.*“ In: **Josef Frolík**: „**Špion vypovídá II.**“ *Jasná zpráva o konci jednoho světa*; Nakladatelství J. W. Hill, 2000)

Po **Blažkově** JUDr. **Josefu Stehlíkovi**, veliteli plzeňské oblastní úřadovny StB, po **Štěpánu Plačkově** a **Antonínu Prchalovi** (oba vlivnými funkcionáři Ministerstva vnitra) jsou v hledáčku historiografky **Václavy Jandečkové** zejména **Evžen Abrahamovič** (pracovník

zpravodajské ústředny Ministerstva vnitra), **František Hejný** (vulgo Jonny), „špicl ministerstva vnitra“ (slovy **Stanislava Lišky**), s ním obhroublý, ale jazykově mimořádně vybavený **Amon Tomašoff**, **Emil Orovan**, „účinkující“ v tragikomických skečích na Ministerstvu vnitra a v StB.

Panoptikum takétvořitelů každodenní historie...

(3)

Václava Janděčková nedopustila, aby čtenář čekal na další vyprávění strhujících životních osudů nepřiměřeně dlouho. Již zhruba po roce nabídla knihkupectvím druhotinu „**Tři muži proti totalitě**“, opatřenou podtitulem *Odbojář Ota Tulačka, pilot RAF Josef Hýbler a americký diplomat Walter Birge v boji s StB*. Pro autorku ji vydalo i tentokrát *Nakladatelství Českého lesa*. V druhém dílu své duologie **Janděčková** konečně zpracovala téma, kterým se začala její badatelská odyssea: *Proč chtěli popravít Otu Tulačku?*

Už z podstaty doby po únorovém politickém převratu, už z podstaty osobnostních typů v druhotině vysledovaných je zřejmé, že vedle percepce historicky víceméně už známých faktů přináší **Janděčková** opět novum. Jak by také ne! Léta studovala *téměř výhradně primární archivní materiály* ze sbírek Archivu bezpečnostních složek v Praze, v Archivu Ministerstva zahraničních věcí, Archivu města Kdyně, Archivu městyse Všeruby, Národního archivu, Státního okresního archivu Domažlice, Ústavu pro studium totalitních režimů či Vojenského ústředního archivu v Praze. Neobešla ani Free Czechoslovak Air Force Associates Ltd. a Nacional Archives College Park v Marylandu.

K dalším, profesionálním historikům utajeným dokumentům, získala **Janděčková** přístup ve dvaceti archivech soukromých, převážně rodinných.

Již z výše uvedeného plyne, že **Václavě Janděčkové** se v její prvotině podařil až senzační průhled patinou času: historiografka, opřena zejména o strojopisné, jí za oceánem objevené paměti (2013), **Stanislavem Liškou** sepsané (*Falešné hranice*; 1959), zbavila mýtů „svět králů Šumavy“ z přelomu čtyřicátých a padesátých let a nabídla alternativu – rozpletené, na průkazných historicko-spoločenských základech stojící vlastní věrohodné verze příběhů. V takovém trendu pokračuje i v druhotině. Mimo jiné.

Janděčkové předmluvní stránky knihy „**Tři muži proti totalitě**“ jsou politikem. Z toho soudíme, že pisatelka neměla ambici vytvořit dílo vědecké, třeba jí k tomu chybělo opravdu málo. Politické soudy má autorka nekompromisní až bojovné ve smyslu nesmiřitelného odmítnutí totalitního režimu, do českojazyčného geograficko-sociálního prostoru spíše zvnějšku transponovaného. Do iracionální fanatičnosti však autorka neupadá. Naopak v dalších částech knihy nabízí – neheslovitě, nevyčpěle - fakty archivních dokumentů, které samy o sobě emoce jítí. Ironií zůstává, že neinformovaný čtenář dneška si poopravuje své náhledy na politickou realitu země Čechů let 1948-52 v takovém sociálně-ontologickém

evolučním stadiu Evropy, které na scéně dějin může vyústit v nový typ solidárního paternalistického uspořádání společnosti. (Tu sotva lze nevpomenout na komentář **Petra Bílka** *Der Spiegel: Kapitalismus je zombie systém*, v němž šéfredaktor *Literárních novin* na webu měsíčníku napsal 1. listopadu 2014: „Novináři německého týdeníku *Der Spiegel* si všimli, že do módy dnes přišel v politických a ekonomických debatách nový pojem. To slovo zní inkluze. Nejnověji se jím prý pohazovalo v Londýně na exkluzivním setkání dvou set padesáti superbohatých. Manažer Googlu *Eric Schmidt*, šéf Unilever *Paul Polman*, exprezident *Bill Clinton*, šéfka Mezinárodního měnového fondu *Christine Lagardeová* a investorka *Lynn Forester de Rothschild* se tam například strachovali o společenskou soudržnost dnešního kapitalismu, stěžovali si na to, že se tak málo dostává nízkopříjmovým skupinám, kritizovali nerovné rozdělování šancí, odsuzovali finanční skandály a vůbec konstatovali, že občané ztrácejí důvěru ve vlády.“)

Recipient vskutku bude pátrat především po tom, *jak to tenkrát doopravdy bylo*. A to se také dozví. **Václava Janděčková** historiografka za cílevědomého vyhledávání objektivního odvedla výkon naprosto mimořádný. Co do rozsahu ověřených faktů (fotodokumentací, reprinty, korespondencí, záznamy výpovědí vyslychaných a souzených) až nadlidský.

(4)

Jestliže ústřední postavou **Janděčkové** prvotiny „**Kámen**“, pojednávající o hraniční léčce na uprchlíky v Myslivě u Všerub, je velitel stanice Sboru národní bezpečnosti **Stanislav Liška**, v druhotině spisovatelka zvolila protagonisty tři; a vyžádaly si to od ní samy dějiny.

Syžet „románu“ o životě a osudech **Josefa Emila Hýblera** (*1913) je ve „**Třech mužích proti totalitě**“ vytvořen archivními dokumenty a dotvořen dikcí autorky. **Hýbler**, v inkriminované době a historické události krycím jménem „**Vašek**“, se narodil v rodině pražského policejního inspektora. Ačkoli měl vskutku neobyčejný talent na jazyky, nejvíce ho přitahovaly záležitosti techniky. Absolvoval vyšší školu průmyslovou (1932), aby se posléze dobrovolně přihlásil k letectvu. Stal se stíhacím pilotem RAF a na přelomu čtyřicátých a padesátých let skýtal důstojníkům RAF důvěryhodnou záruku, že se „**Cyrilovou cestou**“ na Západ opravdu dostanou. Vždyť – citujeme **Janděčkovou** – „*zatímco například Ota Tulačka s obrovským vypětím organizoval další ilegální přechody hranic, v Praze i na Moravě a speciálně podél jihozápadní česko-německé hranice se to hemžilo agenty provokatéry.*

Byl to právě **Hýbler** - „**Vašek**“, který se v září osmačtyřicátého, tedy zhruba půl roku po setkání s „**Cyrilem**“, sešel i s **Walterem Birgem**, tajemníkem velvyslance Spojených států amerických **Laurence Steinhardta**, a informoval ho o ilegální skupině, schopné zorganizovat bezpečný útěk pronásledovaných osob do americké okupační zóny v Německu. „*Po navázání kontaktu s americkým diplomatem získala „Tulačkova“ či „Cyrilova cesta“ skutečný politický*

význam,“ konstatuje autorka knihy. **Birge**, některými přezdíván „Americký král Šumavy“, se stane třetí ústřední postavou druhého knižního opusu **Václavy Janděčkové**.

Ale kolik, kolik je v knize postav „neústředních“, osudů začasto tak převelmi pohnutých! Takový plukovník **Alexander Hess**, první velitel 310. stíhací perutě RAF. Takový **Petr Zenkl**, někdejší primátor Prahy, bývalý zpravodajec a odborový rada ministerstva vnitra **Oldřich Maláč**... Z protilehlého břehu zase agent provokatér **František Hejný** vulgo „Jonny“, „architekt“ táborů nucených prací major **Bedřich Pokorný** nebo poručík **Evžen Abrahamovič**, mající záštitu nad provozem a frekventovaností důmyslně naaranžované falešné hranice se stejně falešnou úřadovnou CIC.

Mnohých historicky skutečných hrdinů a antihrdinů si všímá spisovatelka **Václava Janděčková**. Jsou to jedinci iniciátoři individuálního, komunitního, davového spění za takovým obsahem života, který má svrchovaný smysl v závislosti na víře a přesvědčení, vyznávaných hodnotách. Živel etického, potažmo světonázorového, antagonistické probouzejícího, může z takového spění učinit dramata.

A vskutku je činí.

Jedno takové, dějinami již pojmenované, **Václava Janděčková** excerptuje. Samozřejmě nemůže být mezi historiky a autory literatury faktu jedinou, kterou dlouho uměle vytvářená tajemství moderních dějin Čechů přitahují. Dějiny mají základ genetický a jako takové si žádají konkrétní přínos generační. A právě tomu se **Janděčková** upsala. Fenomén převaděčství nahlédla ve velmi širokém záběru, totiž v kontextu navzájem se prolínajících dobových společenských souvislostí (viz například proces se skupinou „Praha – Žatec“), přičemž přináší i nová fakta i nové pohledy na skutečnosti písemnictvím starších či odešlých generací po jejich způsobu a stupně poznání ovšemže také reflektované. **Janděčková** však přišla do literatury faktu nikoli aby dřívější poznatky opsala a vydávala je za své, nýbrž naopak aby je opravila (vyvrátila, doplnila) v zájmu historické pravdy.

(5)

My však půjdeme výhradně za dramaty převaděče-organizátora **Oty Tulačky** a převaděče dvou tváří **Stanislava Lišky**. V mnohém paralelní příběhy se odehrávají v teritoriu, kde se setkává Šumava s Českým lesem a ve shodné výseči pounorového času.

Je namístě uvést jeden podstatný detail. Pro Státní bezpečnost v Akci „Kámen“ pracovali tací převaděči, o kterých dobře informovaný **Josef Frolík** soudí, že *obyčejně šlo o pašeráky z povolání, obvykle lehkomyšlné až dobrodružné povahy, kteří se po únoru 1948 chopili nové „obchodní“ možnosti. Časem byli Státní bezpečností získáni ke spolupráci, často výměnou za propuštění z vězení, kam se dostali právě za pašeráctví a převaděčství, zatímco v případě*

velitele četnické stanice **Stanislava Lišky** a technickohospodářského manažera **Oty Tulačky** šlo o velmi inteligentní, v regionu českého Jihozápadu ne nevýznamné jedince.

Kde, kdy se vlastně zrodilo spojení **Tulačka – Liška**?

To přibližuje výpověď **Oty Tulačky** při výslechu na KV StB v Praze (14. září 1949). **Tulačka** – „Cyril“ se rozpomíná na pražskou seznamovací schůzku s „Vaškem“ (**Josefem Hýblerem** – pozn. aut.), který se dotázal, „*zda bych nemohl uskutečnit několik ilegálních převodů a to lidí, kterým by hrozilo na našem území zatčení, anebo eventuálně lidí policii pronásledovaných.*“

Tulačka tehdy na „Vaškův“ dotaz přikývl s tím, že se v prostoru Kdyně poohlédne po někom, kdo už převádí nebo by se k tomu dal přesvědčit. Ztotožnil se s „Vaškovým“ bezpodmínečným požadavkem, aby on osobně ilegální přechody hranic neprováděl.

„*Jako osobu, která by nám toto prováděla,*“ vypověděl vyslýchaný **Ota Tulačka** dále, „*hodlal jsem vyhledat vrch. stržm. nebo šstržm. (správně praporčíka a zároveň velitele stanice SNB ve Všerubech – pozn. V. Janděčková) Stanislava Lišku, kterého jsem se chtěl přímo na věc zeptat, anebo s ním se poradit, zda by o nějaké cestě do zahraničí nevěděl. Na Stanislava Lišku jsem se obracel z důvodů těch, že mi bylo již na různých místech u nás ve Kdyni vyprávěno, že jmenovaný se touto činností zabývá. Nemohu uvést osoby, od kterých jsem se dozvěděl, že Liška se přechody zabývá, ale konkrétně se pamatuji, že jsem tuto neděli se radil o této věci s autodopravcem Arnoštem Šteidlem (Šteidlem – opr. V. Janděčková), kterého jsem se na osobu Lišky dotazoval, poněvadž jsem věděl, že jsou spolu kamarádi.*“

Konkrétně jsem Šteidlovi vyprávěl, že potřebuji se obrátit na příslušníka SNB Lišku ze Všerub, zda by mi nebyl nápomocen v převodu lidí do zahraničí. Dále jsem se dotazoval Šteidla, zda o jeho osobě neví, že by se touto činností zabýval, jak se o něm všeobecně vypráví, a zda se mu mohu s tímto svěřit.

Šteidl mi na toto odpověděl, že se nemusím obávat, a že bude-li Liška moci, tak mi v tomto vyhoví. K tomuto dodal, že se nemusím bát jeho osoby, že by mne udal.“

Tedy **Stanislav Liška**... V nadneseném a přeneseném slova smyslu si troufneme tvrdit, že je jakoby „spoluautorem“ první části duologie „**Kámen**“ – „**Tři muži proti totalitě**“. **Václava Janděčková** natolik hojně cituje z Čechokanaďanova rukopisného memoáru, že **Lišku** zbaví všech příkras, ale také hany. Před čtenářem vyvstává nesmyslná postava Šumavana, který *měl vždy srdce na pravém místě* (**V. Janděčková**) a jakoby zosobňoval veškerou poválečnou, respektive poučnou absurditu dění ve všerubské enklávě jihozápadního příhraničí. **Václava Janděčková** „účinkování“ **Lišky** v jeho dvojroli shrnula takto: Na pozici velitele stanice SNB ve Všerubech zařizoval jednak finální a nejriskantnější úseky cest ke svobodě

řady prominentních osob, kterým hrozilo zatčení. Ale zároveň byl vybrán pracovníky zpravodajské služby Ministerstva vnitra k „provádění“ takzvanými falešnými hranicemi v nedaleké německo-české vesnici Myslív. Pomohl více než sto lidem bezpečně překročit hranice, ale jako policista byl nucen podílet se na upevňování komunistického režimu v zemi.

Než se stal praporčík **Stanislav Liška**, *odbojář bez zařazení (V. Jandečková)*, velitelem stanice Sboru národní bezpečnosti ve Všerubech, *Bráně republiky (S. Liška)*, a bylo to 10. května 1945 (do 1. listopadu 1948), prodělal takřka neuvěřitelnou anabázi. Rodák z Pištína na Českobudějovicku (*27. srpna 1911) nastoupil k četnictvu do školy v Kutné Hoře (1935), kde se seznámil s **Jaroslavem Němcem**, později příslušníkem StB v Klatovech. Na přelomu zimy a jara roku osmačtyřicátého seznámil **Němec** přítele ze studií **Stanislava Lišku** s Dr. **Evženem Brezou** (asi 29 let, pravé jméno **Evžen Abrahamovič**). Naopak **Evžen Lišku** představil „Jonnymu“. Pražan „Jonny“, mladík útlé postavy občanským jménem **František Hejny**, ihned převzal kontrolu nad veškerým přípravným děním s Akcí „Kámen“ souvisejícím.

Na hladký průběh samotné realizace myslívské Akce „Kámen“ pak osobně dohlížel **Evžen Abrahamovič**. Jeho kolega **Emil Orovan** (krycími jmény „Oliva“ či „Oto“) v Myslívě dohlížel na dva „Liškovi“ příslušníky SNB v německých uniformách. Druhým nejbližším **Abrahamovičovým** přítelem a spolupracovníkem byl **Amon Tomašoff** („Tony“ nebo „Vlachov“): „Profesionální agent“ se živil vedle zpravodajské služby také novinářinou. Měl zcela výjimečný talent na cizí jazyky, ovšem jinak byl „proslulý“ hulvát a pijan. S **Evženem Abrahamovičem** úspěšně spolupracoval ve IV. Sektoru BAa, jak se jejich oddělení počínaje říjnem 1948 nazývalo. V dramatu „Kámen“ pak hrál roli vyšetřovatele CIC. **Václava Jandečková** k osobě **Tomašoffa** napsala: „...jeho zářná kariéra nejprve zmatelně zpomalena a nakonec ukončena nečekaným úmrtím v lednu 1953 v košické nemocnici – zemřel ve věku necelých 31 let údajně na zhoubný nádor mozku.“ **Stanislav Liška** o své situaci napsal: „Byl jsem zapojen a v takovém případě se již nikdy nedá couvnout. Jsi v rukou určitých lidí a ty tebou operují.“ Přesto si naplánoval zmizet ze spárů státně bezpečnostních – nenacházíme jiné pojmenování – kreatur, jak jen to půjde nejrychleji.

(V té souvislosti nám připadá příhodným porovnat práci i „práci“ prováděnou po způsobu americké CIC na jedné straně a Státní bezpečnosti na straně druhé. Píšící špion **Josef Frolík**, kvalifikovaný pro práci i „práci“ v obou bezpečnostních složkách, v memoáru „**Špion vypovídá**“ (Praha: nakladatelství agentury Orbis, 1990, vydání 5., náklad: 150 000) tvrdí, že rozdíl „*spočíval zřejmě v tom, že CIC si nevytvářela své nepřátele uměle, zatímco StB je provokacemi, akcí Kámen a stovkami dalších menších operací masově vyráběla, aby měla co likvidovat, a mohla tak dokazovat postrašenému politbyru svou důležitost a nezbytnost pro udržení režimu*“.)

Takže recipient má představy o tom, že **Stanislav Liška** pracoval a „pracoval“ opravdu v elitní společnosti státem honorovaných zločinců. A kdyby tehdy počátkem jara osmačtyřicátého odmítl vysokému činiteli StB jako příslušník SNB podílet se na proradné Akci „Kámen“, stihl by ho exemplární trest a existenční potíže. Přestože ne vzor mravně ideálního člověka (za své „soukromé“ „akce převedení přes hranice“ si účtoval neskromné peníze), vedle oficiálních státních zločinců byl takřka vzorem kvalitního charakteru. **Václava Jandečková** ve své knize nezakrývá, nýbrž naopak dotvrzuje, že „*tou největší trhlinou v obludném kriminálním podniku zpravodajské služby Ministerstva vnitra a místní úřadovny Státní bezpečnosti byl velitel stanice SNB Stanislav Liška, který byl za všech okolností ochoten spolupracovat s protikomunistickým odbojem a pomáhat ohroženým lidem při nedovoleném přechodu státních hranic, to vše i s některými svými podřízenými a kamarády ze stanice – štábním strážmistrem Františkem Martinů, strážmistrem Bohumilem Mikešem, strážmistrem Václavem Strouhalem a praporčíkem Václavem Šnaidrem.*“ (Štábní strážmistr **František Martinů** - využíván orgány MV v převlečení jako příslušník německé celní policie - opustil republiku začátkem ledna 1949 spolu se strážmistrem **Bohumilem Mikešem**.)

Co se to na falešných československo-německých hranicích dělo?

Důvěřiví, ze stresu z cesty neznámem a do neznáma se vzpamatovávající utečenci bezelstně odpovídají na rafinované otázky vyšetřujícího amerického důstojníka, aniž sebe méně tuší, že vyzrazují Státní bezpečnosti oponenty pouňorových vnitropolitických poměrů: své známé, přátele, spolupracovníky. „Americký“ důstojník (**Amon Tomašoff**) je spokojen, šokování uprchlíci zatčení, odvezení, odsouzení.

„*V letech 1948 – 1952 vše probíhalo na falešných úřadovnách CIC tak hladce,*“ píše **Václava Jandečková**, „*že do Českého lesa a na Šumavu byly převáženy předem vytypované oběti operativních akcí s využitím metody „KÁMEN“ dokonce až z Moravy. Není proto divu, že na provokacích spolupracovali například i příslušníci StB z Mikulova. Všechny případy se přitom nápadně podobaly, tj. základem bylo úspěšné infiltrování agenta bezpečnostních složek do již stávající odbojové organizace. Tyto ilegální skupiny před očima agentů provokatérů tak často nevědomky dál napomáhaly fingovaným přechodům.*“

„*Kromě svých přátel v zahraničí, kteří měli vazby na stanici BBC v Londýně (ta varování na jaře 1948 v českém vysílání hlásila),*“ **Jandečková** opět o **Liškovi** „*vyzradil státní tajemství týkající se zpravodajských operací dvěma cestami také americké vojenské tajné službě (nejprve prostřednictvím svého špiona Williho Seidla pracujícího také pro Američany).*“

A tak na základě **Liškových** informací podali Američané 15. června 1948 první oficiální nótu, ve které velmi podrobně popsali, kde a jak ona tajná opatření probíhají. Bezpečnostním složkám bylo ihned jasné, že informace americké strany pocházejí přímo z ohniska dění. Zakrátko byl zatčen **Stanislav Liška**. Průkazných důkazů se proti němu ovšem nedostávalo. Byl zase propuštěn, jenže 10. prosince 1948 ho zatkli znovu a tentokrát propustili až v květnu následujícího roku. V ovzduší pokračujících zatýkání a soustavného sledování své osoby

Liška usoudil, že nazrál čas k odchodu do americké zóny a 12. srpna 1949 opravdu překročil hranice. S manželkou a třemi dětmi. Než se jejich anabáze skončila v Kanadě, všichni přežívali v otřesných existenčních podmínkách utečeneckého tábora Ludwigsburg...

Ale my dlužíme čtenáři. A dlužíme **Stanislavu Liškovi**.

Je nám tudíž třeba vrátit se z osmačtyřicátého a devětačtyřicátého proti toku času až do roku 1946. Pro Lišku to nebyl ledasjaký rok. A že opravdu nebyl, opět vypisuje **Václava Jandečková**: *„Úplný rozvrat v Liškově nitru nastal však až po velmi zvláštním, odvážném, téměř drzém rozhovoru s Willim Seidlem jedné **podzimní noci roku 1946**. Velmi udýchaný a zpocený Seidl, špion krycím jménem „1/2 a 1/2“, tehdy nečekaně o dva dny dříve zatukal v noci na okno a požádal Lišku o rozhovor. Ještě téže noci se musel vrátit do Bavorska s Liškovou odpovědí. Prý se sešel v Německu s určitou osobou, která velmi usiluje o **spolupráci s Liškou pro druhou stranu**. Pokud bude ochoten spolupracovat, že prý dostane veškeré zprávy, které bude vyžadovat.“*

Znovu dejme slovo autorce vysoce ceněného opusu „**Kámen**“. *„Seidl měl štěstí, že ho velitel stanice SNB nezatkl a neuvěznil – již v těchto dnech byl Liška, podle vlastních slov, rozhodnut sabotovat komunistická nařízení. Seidlovi tehdy odpověděl: **Souhlasím s tou podmínkou, že vždycky a za každých okolností bude brán zřetel na moji rodinu**. Liška si byl velmi dobře vědom, že začíná životu nebezpečnou hru...“*

Čtenář ovšem netuší, kdo byl muž jménem **Willi Seidl**. Bývalý **Hitlerův** voják, po válce obchodník ve Kdyni, který nemusel na odsun, protože jeho manželka, Češka, zůstala po celou válku věrna své národnosti.

Takřečená spolupráce pro druhou stranu se veliteli všerubské stanice SNB opravdu vyplatila. **Seidl** mu nosil od Američanů „zprávy takového rázu, že se je až obával hlásit. Osobnost místního velitele SNB budila respekt nejen v kruzích vyšších komunistických předáků, ale také mezi vysokými vojenskými důstojníky. Jeho zprávy byly dokonce překontrolovány i za hranicemi jinými špiony, ale vždy vypadaly jako autentické. Není divu, že Liška začal dostávat tajné zpravodajské rozkazy dokonce z několika míst najednou“ (**V. Jandečková**) a jeho zpravodajské renomé zázračně rostlo. Píše-li spisovatelka, že osobnost **Stanislava Lišky** budila respekt též mezi komunistickými předáky, pak si v její knize všimáme, že **Stanislav Liška** vzdor své ochotě *sabotovat komunistická nařízení* už od podzimu roku 1946, o několik měsíců později (15. února 1947) do Komunistické strany Československa vstoupil a byl považován dokonce za příkladného komunistu - takže nakonec i člen všerubského akčního výboru KSČ a okresního vedení KSČ. Spisovatelka **Václava Jandečková** má zato, že velitel všerubské stanice SNB tento politický krok učinil, aby si udržel své služební postavení. V té době to bylo „řešením“ pro desetitisíce občanů.

Jakým dramatickým žánrem vlastně jsou dějiny lidského rodu?

(V absurdní teatrum magnum se tak snadno, ale opravdu tak snadno stane nikoliv jen život jednotlivce, ale i celá dějinná událost... Namátkou. Vzdělaný a zcestovalý **Vladimír Krajina** se stal za druhé světové války uznávaným odbojářem: byl členem Ústředního vedení domácího odboje a řídil (1939 – 1943) radiotelegrafické spojení s londýnským centrem zahraničního odboje, krom toho všeho dodával Spojencům tak cenné informace, že samo nacistické vedení naléhalo na **K. H. Franka**, aby **Krajinu** dopadl a zneškodnil.

Když parašutisté vyslaní do Čech také proto, aby předali **Krajinovi** dopis od exilového prezidenta **Edvarda Beneše** a exilového ministra národní obrany generála **Sergěje Jana Ingra** (a k tomu dvě vysílačky a milion korun v hotovosti), nedopatřením vydali zásilku odbojové komunistické skupině. Tu polapilo gestapo. Skupina vyradila, kdo je Šíp-Zelený (krycí jméno **Vladimíra Krajiny**), načež gestapo prominentního odbojáře dopadlo. Pro **K. H. Franka** to byl ten nejskvělejší úspěch: do Terezína internovaný odbojář **Krajina** „měl soukromí“, oddělen od ostatních vězňů. Je historickým paradoxem a propagandistickou podlostí, že právě pro tento „komfort“ pováleční levicovní soudci opřeli svá nařčení **Krajiny** z kolaborace. A to přesto, že **Vladimír Krajina** alias Šíp-Zelený se na sklonku války zachoval jako vlastenec – nepřistoupil na **Frankovu** nabídku, aby v zemi utvořil pořádku- a mírotvornou vládu. Naopak odmítl vůbec se s **Frankem** setkat.

Po válce byla na odbojáře **Krajinu** vypracována obžaloba o šestatřiceti bodech a k tomuto účelu sestavená zvláštní komise členů komunistické strany posuzovala, zda je **Krajina** opravdu kolaborantem. Jenže mu musela dát plnou satisfakci.)

V souvislosti s *nezařazeným odbojářem Stanislavem Liškou* ještě neodcházíme ze Všerub let 1946 – 1948. Městys se těšil z obnovení *Národní Jednoty Pošumavské* – a **Liška** se těšil z funkce předsedy. Tvrdíme-li „těšil“, není to ironie. Právě on navrhl, aby Všerubští odhalili pamětní desku spisovatelce **Boženě Němcové**. Právě on byl zvolen režisérem divadelního oddělení NJP a do léta 1948 uvedl se souborem několik představení (Kříž u potoka, Vojnarka aj.)

Všeruby ovšem poznaly **Stanislava Lišku** nejen jako činovníka v oblasti kultury. Též na poli sportovním se utajený převaděč a „převaděč“ uplatnil výrazným způsobem: v roce 1947 založil fotbalový klub (stal se jeho předsedou) a zorganizoval motocyklové závody „Všerubský okruh“.

Nad publikací **Oldřicha Tikala** z roku 2002 – „**Třetí odboj na Domažlicku**“ – vycítíme desetiletí trvající distanc od **Stanislava Lišky**, přestože vedle služebně povinného jakoby převádění, prováděl úspěšné sólo převody a nakonec i převody klientely **Oty Tulačky**. V tom místě své knihy (str. 152), kde se dotýká mezníku **Liškova** života, sestylizoval **Oldřich Tikal** formulaci, že „*byl během roku 1948 zatčen jeden z členů SNB, kteří prováděli finální fázi*“

převodu přes hranici“ (šlo o **Stanislava Lišku** – pozn. autora). **Stanislav Liška** převedl přes skutečné hranice přes sto klientů „Cyrilových“ i „svých vlastních“.

Obraz **Stanislava Lišky** polidštila až **Václava Janděčková**. Oprostila ho od jednostranných kliše – učinila ho sine ira et studio tím, kým v reálném životě skutečně byl: člověkem inteligentním, veřejně velmi činným, rozhled majícím, v kulturní a v zájmově umělecké sféře čínorodým. - - -

Podobným lidským typem, jakým se nám - s využitím seriózních pramenů **Václavou Janděčkovou** nabídnutých - jeví být **Stanislav Liška**, byl také autorčin děd **Ota Tulačka**. Ten však typem výraznějším, vícestrannějším a úspěšnějším. **Tulačka** - vůdčí osobnost ilegální skupiny vyvíjející na Kdyňsku rozsáhlou protistátní činnost. Skupina byla napojena na Ministerstvo zahraničních věcí a na americké velvyslanectví v Praze věcí. Až do září 1949, kdy byl zatčen, pomohl **Ota Tulačka** přes hranice desítkám uprchlíků, mnohdy celým rodinám s malými dětmi. Kromě organizování ilegálních přechodů se přímo účastnil příprav ozbrojeného převratu plánovaného majorem **Miloslavem Jebavým** na březen 1949.

Autorčin předek **Ota Tulačka** (1913 - 1991), krycím jménem „Cyril“, takto mozek struktury ilegálních přechodů osob společensky významných a ohrožených, nebyl nijakým nevýrazným jedincem v anonymním davu. Velmi inteligentní, vystudoval Obchodní akademii v Plzni a v roce 1932 nastoupil do zaměstnání v Kdyňských přádelnách. Zde to dotáhl z kancelářského úředníka na vedoucího přádelny na mykanou přízi a bezprostředně po válce byl ustanoven dozorčím orgánem firmy a stal se zodpovědným za chod celého komplexu Přádelen.

Lidský profil **Oty Tulačky** dokresluje takový „detail“, jako je láska k hudbě. **Tulačka** hrál na housle a na klavír a patřil k činným členům pěveckých spolků **Hlahol** (Plzeň) a **Jindřich Jindřich** (Kdyně). V mládí ho příležitostně zaměstnávalo **Městské divadlo v Plzni**. „*Neodolatelný byl,*“ píše spisovatelka, „*jeho bas v operním zpěvu.*“ Ostatně dosvědčuje to bývalé posluchačstvo domažlického pěveckého sboru **Čerchovan**, kde se autorčin děd výtečně uplatnil po návratu ze zamřížovaného „světa“.

Podobně jako **Stanislav Liška**, též **Ota Tulačka** považoval za největší hodnotu své existence spořádanou, citově provázanou rodinu. **Tulačkova** manželka **Anna**, rozená **Horníková**, „*na něho nikdy nepřestala být hrdá*“ (**V. Janděčková**). Příslušníci StB jí „různými oklikami“ doporučovali, aby se s manželem rozvedla, čímž chtěli **Tulačku** ve vyšetřovací vazbě „zlomit“. „*Matka tří malých dětí o tom však nechtěla ani slyšet.*“

A podobně jako **Stanislav Liška** i **Ota Tulačka** vstoupil do Komunistické strany Československa. V dubnu 1948 a ne nadlouho: po vnitrostranických prověrkách **Tulačku** z partaje vyškrtli: vždyť se nezúčastnil únorových událostí a byl kritický k politice KSČ! Po mnoha letech napsal **Ota Tulačka** své právní zástupkyni (9. 3. 1969): „*Proti vládě lidu jsem nemohl být, vždyť jsem byl demokrat, měl jsem ale výhrady proti průvodním zjevům jako ničení národního majetku, využívání osobní moci k vlastnímu prospěchu a ničení odpůrců – mnohdy i vymyšlených -, proti trestuhodnému „řízení“ našeho hospodářství, ničení kulturních*

tradic atd. I když jsem pomáhal lidem přes hranice, nikdy jsem si nebyl vědom, že bych někoho, nebo něco zrazoval.“

K dokreslení osobnostního portrétu **Oty Tulačky**, který považujeme za ušlechtilý, citujme znovu **Oldřicha Tikala**. Ten v publikaci „**Třetí odboj na Domažlicku**“ napsal: „*V letních měsících 1949 seznámil se Otto Tulačka s maj. Janem Soukupem, který o něj jevil zájem poté, když se dozvěděl od jisté ženy, že Tulačka je ilegálně činný. Během seznámení mu Jan Soukup oznámil, že se zabývá podporou rodinných příslušníků osob, zatčených pro protistátní činnost. Ten mu později poslal na tento účel obnos 20.000,- Kč.*“

Ota Tulačka – „Cyril“ – převaděč organizátor. Od dubna čtyřicátého osmého. Do září čtyřicátého devátého. Pak už i on pojal úmysl emigrovat. Měl ovšem jiný plán než **Liškovi**. Ale než plánovat začal, seběhly se věci...

Právě na počátku léta 1949 totiž **Tulačka** na doporučení **Waltera Birge**, tajemníka velvyslance Spojených států **Laurence Steinhardta**, zahájil spolupráci se zpravodajskou skupinou majora **Jaromíra Nechanského** a **Veslava Wahla** využívanou americkou tajnou službou. Tato skupina si vymínila kontrolu nad „Cyrilovými“ převody (konkrétně šlo o nařízení **Veslava Wahla**) a **Tulačka** musel od té doby **Wahla** žádat o schválení převodu každé osoby... (**Václava Jandečková**: „*Je pochopitelné, že tímto „přesunem kompetencí“ skončila nejen jakási lehkost bytí „Cyrila“, ale také zejména jeho schopnost zaručit bezpečný průběh akcí.*“). A přišel 8. srpen nešťastného roku devětatřicátého. Nevydařil se **Wahlem** povolený převod vyslance JUDr. **Jaromíra Kopeckého** a třebaže šlo o „Cyrilův“ vůbec první nezdařený pokus, byl to pro převaděče-organizátora převod poslední.

Je nasnadě, že **Tulačka** - „Cyril“ narychlo chystá útěk přes čáru. Slova spisovatelčina děda: „*Nenašel se ale nikdo z těch, kterým jsem pomohl ven, aby mi slíbil venku pomoc. Bez toho jsem se nemohl odvážit útěku za hranice s třemi malými dětmi. A tak jsem čekal, až jsem se dočkal – kriminálu.*“. **Otu Tulačku** zatkli dne 12. září 1949. Země mezi Krušnými horami a Karpaty vždycky rodila udavače.

Václava Jandečková evokuje příští dění opět opřena o archivní dokumenty. Zjistila, že soudního přelíčení státního soudu konaného v Domažlicích ve dnech 16. a 17. května 1950 se směli kromě příbuzných zúčastnit pouze uvědoměli členové komunistické strany. Diváci v plénu vykřikují: „Smrt! Trest smrti! Pověste ho!!“ Do ulic vše posílá rozhlas.

Byl uznán vinným z vlastizrady a vyzvědačství. Odsoudili ho na doživotí... Odsoudili ke ztrátě čestných práv občanských na deset let... K propadnutí veškerého jmění... K peněžitému trestu dvaceti tisíc korun... Zakázali pobyt v pohraničních okresech navždy.

Spisovatelka **Václava Jandečková** se dopátrala a ověřila si, že **Ota Tulačka** byl odsouzen v rámci takzvané špionážní sítě **Jaromíra Nechanského**, která byla – jak jsme řekli - využívána americkou tajnou službou. Snahou **Nechanského** podzemní organizace totiž bylo přetvořit v podstatě čistě převaděčskou skupinu „Cyril“ na skupinu špionážní, která by dodávala citlivé informace z pohraničí. K navázání této spolupráce došlo dokonce na popud amerického diplomata **Waltera Birge**. O samotné napojení se pak přičinila zejména americká diplomatka **Louise Schaffnerová**. Spolupráce dvou zcela odlišných odbojových uskupení,

kteřá od samého počátku nebyla nijak snadná, upozorňuje **Jandečková**, se ukázala být dalším z hlavních důvodů, proč nakonec došlo k dekonspiraci a dopadení „Cyrila“.

Patnáct let těžkého žaláře si „Cyril“ skutečně odseděl.

* * *

(Vedle vylíčeného konkrétního příběhu **Oty Tulačky** vnímáme zobecňující kontext z pera **Ivo Pejčocha** a **Prokopa Tomka**. „*V atmosféře ohrožení se Západ musel logicky připravovat na možnou válku. K tomu byly nutné informace. Režimy ve Střední a Východní Evropě byly ze své podstaty přísně uzavřené. Únorem 1948 prakticky přestaly legální cesty mezi Západem Československem. Přísná cenzura československého tisku a utajování veškerých informací omezovaly využívání otevřených zdrojů. Cenzura korespondence se zahraničím zase znemožňovala předávání informací touto cestou. Pokusy o zpravodajské operace pod krytím diplomatické služby končily fiaskem. Příkladem může být spolupráce amerických diplomatů v Praze s mjr. Jaromírem Nechanským a s Veleslavem Wahlem. Na podzim 1949 oba zatkla Státní bezpečnost a v červnu 1950 zemřeli na popravěšti.*“ (In: „**Agenti-chodci na popravěšti**“: *Kurýři západních zpravodajských služeb popravení v letech 1949 – 1958.*) Ze stejného zdroje pak čerpáme podstatný dodatek k dosažení objektivního náhledu do problematiky kopečkářů: „*Proto přišly na řadu zpravodajské operace, při nichž docházeli na území protivníka k získávání informací agenti utajeně. (...) Vysílání uprchlíků na zpravodajské a kurýrní cesty do Československa bylo velmi výhodné. Uprchlíci nebyli finančně příliš náročni, měli motivaci, byl jich dostatek a západní služby neohrožovaly vysláním na nebezpečné mise své vlastní příslušníky.*“)

Když se v šedesátém čtvrtém vrátil po amnestii domů ke svým, měl **Tulačka** nadosmrti narušený ústřední nervový systém, levé oko částečně ochrnuté, špatně srostlá žebra, páteř poraněnou, ledviny krvácející, srdce nemocné.

Jandečková v emailu autorovi sborníku (25. května 2015) vzpomíná: „*Praskla mu aorta a měl hrozná bolesti. Moje babička mu ještě vyčítala, že se pořád přejídá. Když ho konečně odvezli do domažlické nemocnice, zdálo se, že tento svůj boj také vyhraje. Jenže doktoři vůbec nečekali, s kým měli tu čest. Počítali s tím, že prostě zemře. Tři dny s ním nic nedělali. Byla jsem poslední, kdo ho viděl. Přivezla jsem mu tehdy jednu z jeho nejoblíbenějších knih „Bílou vydru“. Teta (sestra mého otce, který byl tehdy 600 km daleko na brigádě v Německu) už to nemohla vydržet a „vlítla“ na doktory, ať s ním konečně začnou něco dělat. Tak ho naložili do helikoptéry a že ho převezou do plzeňské nemocnice. Bylo mi řečeno jen, že během letu umřel. Sám už se na to asi nemohl dívat a nahoře mu jistě bylo lépe. To byl konec takového člověka. Já pak nosila na gymnázium několik dní černou pásku na paži a snad každý den jsem chodila spát do jeho nepřevlečené postele. Do jeho pokoje jsem se pak několik let chodila učit a číst po nocích, dokud se tam nenastěhovala sestra s novomanželem. Tam mě vše inspirovalo.*“ Přidala: „*V souvislosti s natáčením té reportáže (konec května 2015 – pozn. autora) jsme našli ještě jeho ručně vyšívanou taštičku (z vězeňského obleku) s nápisem „Pankrác 1950“.* Měl v ní různec udělaný z chleba. Mohla bych Vám poslat fotografii. A před několika dny jsme

také rozluštili jeho starou nahrávku. Jsou na ni nahrané písně Čerchovanu, které zhudebnil Ota Tulačka.“

Takzvaných operativních akcí StB v pounorovém příhraničí proběhlo povícero. Ta na Všerubsku zdaleka nebyla jediná, byla však „zkušební“. **Václava Janděčková** se zabývala využitím metody „Kámen“ i v prostoru ležícím severozápadněji od Všerubského průsmyku. Časopis *Securitas Imperii* (02/2014, č. 25) přinesl její studii, tentokrát nazvanou **Operativní akce StB s využitím metody „Kámen“ na hranicích u Mariánských Lázní**, konkrétně v katastru Nového Mohelna (dříve Neumuglu). Autorka i zde reflektuje příběhy podvedených a polapených mužů, žen a dětí. *Bizarní divadla o několika dějstvích*, jak tyto příběhy pojmenovává, měla velmi podobné scénáře a koordinovanou režii. Nebylo výjimkou, že „útek na Západ“ vybraným osobám navrhovali a zorganizovali sami agenti StB už ve vnitrozemí.

Lze říci bez nadsázky, že **Janděčkové** strmý vývoj od soukromé badatelky (hledající osudový příběh dnes už nežijícího děda) po uznávanou historiografku a velmi čtenou spisovatelku literatury faktu (knihy „**Kámen**“ se prodalo už čtyři tisíce tři sta výtisků), je klasickým příkladem přerůstání osobního, soukromého zájmu v zájem obecný, společenský. Vnučka **Václava** (*1974), pro jejíhož předka **Otu Tulačku** (*1913) žádalo „*nakomandované publikum*“ (**O. Tulačka**) smrt oběšením, zkrátka pátrala, za co měl být její děd popraven. Čili zpočátku byl za vším prvořadě citový příbuzenský vztah. Při svém lidsky pochopitelném pátrání badatelka objevila v archivních dokumentech souvislosti společensko-historického kontextu; a nemohla nám o nich neříci! Svě výpovědi pojmenovala „**Kámen**“ a „**Tři muži proti totalitě**“.

* * *

Nazdáváme se, že mladá spisovatelka rozpoznala, jakým nebezpečím se pro ni může stát slovní expresivita. Ta její, ta recenzentova. O spisovatelčině zatímním díle napsali či pronesli své úsudky i recenzenti odborní i recenzenti literární. Ovšem jejich přecháštěná tendenčně iracionální expresivnost hrozí srazit spisovatelčino dílo na roveň konjunkturální, časově limitované propagandistické záležitosti. Zatímco látka sama si říká o dimenzi nadčasovosti, na neemocionálním základě vědeckém postavené.

Těž poznamenáváme, že **Václava Janděčková** nezůstává u jediného tématu a při její pověstné pracovitosti není z utopických očekávání, že v roce 2015 opět velmi překvapí.

____(6)____

Dvacáté druhé číslo časopisu Ústavu pro studium totalitních režimů *Securitas Imperii* z roku 2013 přineslo studii (01/2013, č. 22) **Ota Tulačka a tajné akce zaměstnanců amerického velvyslanectví v Praze 1948–1949. Protikomunistická činnost a souvislosti s akcemi StB „Kámen“, „Praha – Žatec“ a „Hansa“**. Ta je napsána v mnohem širším záběru a také v ní **Janděčková** přinesla informace z velké části dosud neznámé. Studie dává vhlédnout do uzlového bodu historie Československa z vícero stran a děje se tak velmi hodnověrně.

V roce 2012 napsala **Václava Janděčková** obsáhlý článek *Jejich cesta tehdy vedla jen na falešnou hranici a zpět* pro *Domažlický deník* (8. 4. 2012) Mimo jiné v něm stojí: „... v době, kdy se země stále ještě přizpůsobovala situaci po převzetí moci komunisty, se naplno rozběhla celá řada bezpečnostních opatření, která měla sloužit zájmům nového

komunistického režimu. Čtenář si možná vybaví například akci SVĚTLANA, která za použití provokatérů StB sloučila vlastní fingovanou organizaci s prvky skutečného protikomunistického odboje. Někteří její účastníci si nikdy neuvědomili, že se stali obětí provokace StB.“

Propaganda tu zničila svědomí národa. Autorka knihy o protikomunistickém odboji hovoří o zakořeněné sovětské ideologii a těch, kteří se jí dokázali postavit, zní titulky rozhovoru, který **Václava Janděčková** poskytla *Parlamentním listům* a který vyšel 12. prosince 2014. Spisovatelka v něm rozvedla několik pasáží ze své duologie a opět vzpomněla na odbojáře **Tulačku**:

„Jsem přesvědčená, že tzv. organizace Praha – Žatec pod vedením bývalého majora Miloslava Jebavého a úspěšného pražského obchodníka a architekta Bohuslava Hubálka měla skutečně poměrně reálné vyhlídky na úspěch. Do příprav byla zapojena celá řada vojenských posádek včetně „vyakčněných“ i aktivních příslušníků Sboru národní bezpečnosti.

Přibližně 6000 ozbrojených vojáků mělo k dispozici dvacet tanků, obrněné vozy, granáty, pancéřové pěsti a plány na přepadení klíčových objektů jako např. věznic, ústředí KSČ, ministerstev, pankrácké zbrojovky, budovy československého rozhlasu, letiště a dalších byly do detailu připravené. Do akce se měly zapojit i pomocné strážní oddíly složené ze sokolů a legionářů včetně tzv. Svazu brannosti a Volyňských Čechů. Od druhého dne pokusu o povstání měly být do akce zapojeny stíhačky, aby střežily pohraničí u sovětské zóny. V případě úspěchu se počítalo i s ustanovením nepolitické vlády na dobu jednoho roku, než by byly připraveny svobodné volby. Pochopitelně se uvažovalo, že celá akce může skončit i neúspěchem, takže byl připraven únikový plán s tankovým a pancéřovým doprovodem, ale to nesmí nijak snižovat jejich odvahu a odhodlání ani význam celé této odbojové kapitoly našich dějin.

Můj dědeček se s Miloslavem Jebavým, mimochodem držitelem několika francouzských vojenských vyznamenání (koncem války pracoval pro britskou vojenskou zpravodajskou službu), několikrát sešel. I s Josefem Hýblerem, krycím jménem „Vašek“, se dohodli, že na domažlickém okrese vybere v každém městě spolehlivého člověka, který by byl v případě úspěšného zahájení převratové akce pověřen k vedení příslušné pohraniční obce.

Dědeček byl velmi svobodomyšlný člověk. V první řadě se nechtěl nechat připravit o domov a hlavně skutečně věřil, že může dojít ke změně. Hromadný zátah na špionážní síť majora Jaromíra Nechanského a Veleslava Wahla, která byla využívána Američany a na kterou byl dědeček také napojen, však na poslední chvíli neustál, jelikož byl podlým způsobem zrazen.“

(7)

Krátce si povězme, jakou se jeví být duologie **Václavy Janděčkové** v kontextu tematicky příbuzné literatury.

Souběh příznivých okolností dal vzniknout paralele: ve stejném roce, kdy **Janděčková** zaujala druhým dílem opusu „**Kámen**“ (2013) – „**Tři muži proti totalitě**“ (2014), vyšla i kniha autorského kolektivu **Libor Svoboda, Martin Tichý** (eds.), **Petr Blažek, Petr Mallota, Slavomír Michálek, Jiří Řezníček, Pavel Vaněk** – „**Cesty za svobodou: kurýři a převaděči v padesátých letech 20. století**“ (Praha: Ústav pro studium totalitních režimů,

2014). Již první ze sedmi studií – **Kurýři a převaděči jako jedna z forem protikomunistického odboje (Libor Svoboda)** – osvětluje podstatu fenoménu převaděčství a řemesla kurýrů na západní a jihozápadní hranici. Protože níže našeho pojednání se vyskytuje několik pasáží na téma pounorového zpravodajství, ze **Svobodovy** poučné studie přinášíme dle našeho kvalifikovaný komentář.

„Podle původních a nutno dodat, že vzhledem k vývoji politické situace i nereálných představ měla v zahraničí fungovat československá exilová zpravodajská služba, jež by byla politicky podřízena hlavnímu orgánu československé pounorové emigrace, Radě svobodného Československa, a rozdělena na tři části. Každá z nich měla fungovat v rámci jednotlivých zpravodajských služeb USA, Velké Británie a Francie, jimž by také byla podřízena. Ambiciózní plán se však nerealizoval. Organizace sice vznikla již v roce 1949 a v jejím čele stál bývalý ministr obrany londýnské exilové vlády za druhé světové války generál Sergěj Ingr (oficiálně pověřen však byl až v roce 1952), její činnost však byla spíše formální. Spíše než hlavou nezávislé československé zpravodajské služby byl Ingr koordinátorem mezi vedoucími všech tří zpravodajských částí podřízených spojeneckým zpravodajským službám. Velmocí evidentně neměly velký zájem na tom, aby na jimi kontrolovaném území operovala cizí, byť spřátelená služba, která by zcela nepodléhala jejich kontrole. Centrály a jimi řízené zpravodajské skupiny, které sídlily v amerických, britských a francouzských okupačních zónách v Rakousku a Německu, tak přímo podléhaly výzvědným službám výše uvedených mocností a plnily především jejich zadání. (...) Noví kurýři byli najímáni v přeplněných uprchlických táborech, v nichž panovaly otřesné životní podmínky. Lákavou odměnou za úspěšnou spoluprací s tajnými službami bylo povolení vycestovat z Německa a Rakouska do USA, Kanady, Austrálie, případně dalších západních států.“

Libor Svoboda (*1970) přispěl do písemnictví studií, která svět českých převaděčů a kurýrů nikterak neidealizuje a nahlíží jej ze zorného úhlu vzácně čisté vědy, prosté všech deformací dobového angažovaného subjektivismu a sterilních politických proklamací.

Pravým opakem kvalit **Svobodovy** studie je „stat“ **Rudolf Kalčík. Životopisná črta**, která snad měla být původně též studií, ale **Martin Tichý** (*1975) jakoby včas intuitivně seznal, že jeho přílišný srůst s hledisky dobově konjunkturálními činí črtu pavědeckou, ba tendenčně propagandistickou víc, než aby zakryla jeden z nejvýraznějších sociálních a psychologických jevů prostupujících každou epochou, každou dějinnou fází: totiž servilní úslužností dobovým paradigmátům, když ji ambiciózní lidské individuum vyhodnotí jako nejjistější metodu sebeprosazení, (jen přechodného) společenského uznání a zabezpečení hmotného zabezpečení. Vskutku – způsoby „hvězdičkářů“ dehonestujících ideové odpůrce, polistopadoví společenští protagonisté převzali se všim všudy. Jako **Martin Tichý, Martin Tichý** neschopný ani těch nejtriviálnějších náhledů do problematiky literární tvorby a už vůbec ne do zákulisí prodávajícího se literárněvědného tvořičství.

Ergo neodbíhejme od tématu, který je v **Jandečkové** knihách z těch nosných a v mnoha ohledech nově nazřených. Na mysli samozřejmě máme zosnovanou (Ministerstvem vnitra a Státní bezpečností) kamuflážní provokaci trestněprávního dosahu, nesoucí název Akce „Kámen“. Před **Jandečkovou** o ní psali shodně v roce 2012 **Petr Blažek** v článku *Akce „Kámen“* (in: *Katalog výstavy Králové Šumavy / Ausstellungskatalog die Könige des Böhmerwaldes* (Ústav pro studium totalitních režimů, 2012) a **Emil Hruška** v knize „*Převedu vás... Na onen svět!*“ (Nakladatelství Epoque, 2012). Zatímco **Petr Blažek** uvádí ověřený údaj, totiž že Státní bezpečnost zahájila rozsáhlou provokační akci s krycím názvem „Kámen“ (v některých dokumentech „Kameny“) krátce po únoru 1948, přičemž ta „*trvala minimálně do roku 1952*“, **Emil Hruška** má za to, že se začala *pravděpodobně* s květnem 1948 a probíhala jen do poloviny roku 1949 (srov. **Václava Jandečková**: „Kámen“, *Nakladatelství Českého lesa*, 2013). A superšpion **Josef Frolík** (in: „*Špion vypovídá*“, Nakladatelství agentury ORBIS, 1990) tvrdí, že akci zakázal až novoapečený ministr vnitra **Rudolf Barák** v roce 1953.

Josef Frolík, samozřejmě *nejednodimenziální* (to budiž řečeno po způsobu **Václavy Jandečkové**) důstojník StB, zakotvivší s tamním velkým ohlasem ve Spojených státech a se stejně velkým rozčilením odsouzený v mateřském Československu k trestu smrti (1971), o průběhu a efektu Akce „Kámen“ referuje ve své knize „*Špion vypovídá*“ navlas stejně, jak to činí **Václava Jandečková**. A shodně popisuje „Kámen“, byť stručněji, také **Petr Blažek**.

Ovšem ve dvou dílčích kauzách mají spisovatelé mínění nejednotná, odlišná.

Předně: Kdo byl duchovním otcem pasti? **Blažek** předesílá, že na akci řízené z pražské centrály StB se podíleli také příslušníci oblastních úřadoven StB v Karlových Varech, Plzni a Českých Budějovicích. Za duchovního otce (tvůrce) – podle první verze – je považován velitel plzeňské úřadovny **StB JUDr. Josef Stehlík** (původním jménem Stelzer), podle verze druhé odborový přednosta Ministerstva vnitra **Štěpán Plaček**. V konečné fázi řídil akci osobně **Antonín Prchal**, jeden z nejvyšších funkcionářů Ministerstva vnitra. Naopak **Josef Frolík** (*22. září 1922) v memoárech „*Špion vypovídá*“ udává: „*Operace „Kámen“ byla duševním dítětem plukovníka Antonína Prchala a realizovali ji náčelníci druhé a třetí správy StB plukovníci Matoušek a Šonka.*“

A ještě poznámka: v „*Třetím odboji na Domažlicku*“ z dílny **Oldřicha Tikala** (Domažlice: Okresní úřad v Domažlicích a *Konfederace politických vězňů* v Domažlicích, pobočka č. 10, 2002) se dočítáme o akci „Kámen“ více než v **Hruškově** „*Převedu vás... Na onen svět!*“, ale výrazně méně než v **Jandečkové** literárně-historiografickém počínu „Kámen“. **Oldřich Tikal** s odvoláním na zjištění historika **Karla Kaplana** má za duchovního otce lsti již uvažovaného **Štěpána Plačka**, velitele politického zpravodajství.

A ještě zadruhé: Velmi rozporuplná jsou tvrzení a teoretické dohady v kauze **Huberta (Emila) Pilčíka**, zvaného „*šelma s dunivým hlasem*“, převaděče, lupiče, psychopatického sadisty a masového vraha. Byl, nebo nebyl **Pilčík** zaangażován do Akce „Kámen“ jako agent

Státní bezpečnosti? **Josef Frolík** to považuje za hotovou věc, **Petr Blažek** na **Frolíkův** názor pouze odkázal, vlastní soud ovšem nevyslovil. Kdo **Frolíkovu** verzi zcela zpochybňuje, je právě **Emil Hruška**. Ten je přesvědčen, že **Pilčík** (vzdor údajně možnému náznaku ze strany spisovatele **Rudolfa Kalčíka** – *Stryček Smrt*: Československý voják, 1965) „nezapadá do profilu spolupracovníka kohokoli. Byl to osamělý lovec. Vpravdě šelma, jejíž skok do přítmi ilegálních útěků přes hranice byl podnícen dobou podmíněným rozpoznáním příležitosti, nikoli předchozí soustavnou pašeráckou a převaděčskou činností“. Dále **Hruška** vyjmenovává tři velké archivy, v kterých on sám bez výsledku pátral. Nicméně připouští, že **Pilčík** se dobře vyznal v pohraničí na Plánsku a Mariolázeňsku.

Autorka „**Kamene**“ a „**Tři mužů proti totalitě**“ se hrůzným zjevem, jakým **Hubert (Emil) Pilčík** bezesporu byl, nezabývá, ale **Emil Hruška** neopomenul v jiné souvislosti „drobnou“ retrospektivu: ing. **P. Hůrka**, jehož otec **Jan** byl jednou z **Pilčíkových** obětí, navštívil v druhé polovině šedesátých let spisovatele **Kalčíka**. Šel najisto: **Kalčík** měl k dispozici veškeré podklady z vyšetřování (včetně fotografií), ale o případu **Pilčík** nechtěl mluvit. Prý by mohl mít i jiné pozadí než kriminální a třebaže je doba politického uvolňování, vše se může změnit (a změnilo se!!) Věděl snad **Kalčík** o kauze zločince nejvíc?

Spisovatele **Rudolfa Kalčíka** – ve své době prominentního – navštívíme i my. Ze světa prozaik odešel v roce 1980, ovšem český a bezprostředně okolní kulturní svět si jeho jméno ještě dnes spojuje s románem „**Král Šumavy**“, někdy bestsellerem. Na rozdíl od trojice **Josef Frolík - Emil Hruška – Václava Janděčková** je **Kalčík** jednak umělcem, jednak občanem nakloněným diktatuře jedné politické strany. Zatímco naše trojice odhaluje tajemné dno poválečného politicko-společenského existování, a že nás až mrazí!, *Rudlu, příslovečného dobráka a duši bezelstnou*, odklonili pražští spisovatelé s aktuálně konjunkturálním chováním a sebevědomím na literárně-tvůrčí túru *do šumavských hvozdů, přičemž na cestu mu přibalili přídomek „český Jack London“ (Rudolf Franz)*. V roce 1960 vyšel „**Král Šumavy**“ s podtitulem *Kapitola z kroniky pohraničního útvaru* (Praha: Nakladatelství Naše vojsko). Literatura a čtenářská obec měla a má k máni strhující drama na samé „čáře“. Drama, a s ním obraz života, v kterém účinkují jen hrdinové, protože antihrdinů „na čáře“ není.

* * *

Měl-li **Kalčík** v šedesátém roce svůj román za *kapitolu z kroniky pohraničního útvaru*, dvaapadesát let po „**Králi Šumavy**“ se podařila beletristická kapitola z fiktivní kroniky agenta chodce a převaděče: román z dílny **Davidy Jana Žáka** se jmenuje „**Návrat Krále Šumavy**“ (Praha: Nakladatelství Labyrint, 2012) a dotvrzuje opodstatněnost teze literárních vědců, že není netendenční literatury. Oslava mytizované a nejvíce medializované, v **Žákově** podání ne nezidealizované osobnosti **Josefa Hasila** (*1924) probíhá v polistopadovém politickém klimatu v podstatě permanentně a **Hasilovo** jméno a skutky jsou mateřským znamenkem doby.

Převaděč **Josef Hasil** byl 20. října 1948 zatčen, udán rumunský reemigrantem. Odsouzen byl k devíti letům, ale již v květnu 1949 uprchl z trestaneckého tábora v Dolním Jiřetíně. Král Šumavy tak stál na scéně dějin. Jako agent chodec vytvořil rozsáhlou špiónážní síť. Když se vracel do Bavorska, vždy převáděl politické vězně, exministery, poslance, kněze i maminky s dětmi.

Nicméně ani **Hasilovi** se nevyhnul osud mnohých běženců. Jen se stal pro CIC již nepotřebným, odjel (1954) do Států. Začínal tam od nuly: myl nádobí, rybařil, pracoval v řeznictví, tesařil, obsluhoval lis, až skončil – do důchodového věku - v továrně na výrobu aut. V září 1972 se chtěl vrátit do Evropy, na olympiádu v Mnichově. Když už byl připraven k odletu, varovali ho, že StB na něho nastražila past. On vůbec netušil, že ho sledují i v USA! Raději zůstal. Za dva roky se oženil a usadil se v Chicagu.

Devět let po **Frolíkově** knize memoárů „**Špion vypovídá**“ přinesl do české bibliografie memoáry beletrizované spisovatel **Ota Rambousek** (21. ledna 1923 – 3. června 2010). Nazval je „**Paměti lichoběžníka**“ a připsal podnázev *Paměti agenta-chodce* (Praha: Nakladatelství Primus, 1999). Do literatury přivedl **Vincence Pažbu**, své alter ego. Že se nechystáme vyprávět podrobnosti o Vincentově horské túře ve velehorách studené války? To proto, že onu cestu pamětlivý čtenář v podstatě zná – vždyť osud těch vykřičených je de facto jeden, jedním univerzálním.

Rambousek po únorovém převratu z roku 1948 odešel na Západ, kde se zavázal ke spolupráci se zahraničním protikomunistickým odbojem. Jako agent chodec (značení od příslušníků StB; v hantýrce agentů *kurýr, kopečkář*) čtrnáctkrát prošel do Československa se zpravodajskými úkoly. Zrazen ... polapen ... odsouzen ... na doživotí. Propuštěn ve čtyřiašedesátém. Emigroval v osmašedesátém. Vrátil se v devadesátém šestém.

Via mala kurýra **Oty Rambouska** vedla Chebskem. Co ještě dalšího se dělo v poúnorovém regionu, ví spisovatel **Václav Jiřík**. (Praha: „**Na opačném břehu**“: Nakladatelství Epoque, 2010). Podobně jako **Václava Janděčková** také Jiřík prostudoval mnoho archivních materiálů, ovšem cituje z nich jen velmi zřídka, neuveřejňuje ani faksimile, zvolil výhradní formu vypravěčova vylíčení událostí a z tohoto je patrná Jiříkova zkušenost beletristy. Čtenář je jaksí vyšachovaný, je jen na něm, aby **Jiříkovým** informacím uvěřil, aniž by dostal příležitost ověřit si jejich pravdivost a opodstatněnost – jak mu to dopřává v tak hojné míře **Václava Janděčková**.

Václav Jiřík se zaměřuje ponejvíce na region chebský, méně na mariolázeňský a františkolázeňský. Protagonisté **Václava Jiříka** jsou muži rozmanitých profesí a sociální příslušnosti. Kupříkladu mladičký **Václav Končelík** (čtyři ročníky měšťanky, dvouletá obchodní škola) s nulovým sociálním zajištěním přišel do Skalné (tehdy Vildštejna), aby pracoval jako smluvní zaměstnanec Státního statku. Na podzim převedl na německé území dvojici abonentů, avšak v Německu byli všichni zatčeni a **Končelík** vyslýchán jakoby Američanem, ve skutečnosti Čechem **Emanem Látem** (jaká to podobnost s falešnou

úřadovnou CIC v Myslívě!!). Po existenčních problémech mezi uprchlíky se **Končelík** stal převaděčem sólistou.

Jen na malé výjimky patřilo k životu mužů vyvíjejících ilegální činnost v příhraničí a na hranicích samých pravidlo „profesně pracovní kariéry“: převaděč – emigrant – agent západní zpravodajské služby – agent chodec (kurýr, převaděč) – migrant do Spojených států nebo Státní bezpečností polapený a československou justicí bezprecedentně odsouzený. Třebaže jsou k tomu důvody, takzvanou Akci „Kámen“ s fingoanými československo-německými hranicemi a úřadovnými CIC **Václav Jiřík** nezmiňuje.

Nezmiňuje ji ani **Petr Martan**, autor knihy medailonků převaděčů v lesnických stejnokrojích „**Za železnou oponu**“ (Čkyně: *Komunita pro duchovní rozvoj, o. p. s.*, 2014). Publikace je opatřena podtitulem *Lesníci a lidé v kraji střední a dolní Šumavy v dobách odporu totalitním ideologiím 1938 – 1989 – 2014*.

Kdo Akci „Kámen“ nepřehlídí, je **Jiří Málek**, který se o ní rozepsal v již zmiňované obsáhlé publikaci **Oldřicha Tikala**. Také **Málek** mylně uvádí, že „akce „Kámen“ byla ukončena koncem roku 1949“, ale o několik řádků dál připouští, že „myšlenka fingoaného a bezpečností vyprovokovaného přechodu státních hranic byla (prý) **údajně** užívána i v pozdějších letech“ a že byla „uváděna v našem regionu dvě místa: Všeruby a Padorf, v okrese horšovskotýnském osada Mýtnice“.

„**Politikové na útěku**“ (Praha: Nakladatelství Epoque, 2004) nazvala svoji knihu ostřílená autorka literatury faktu **Zora Dvořáková** (*1934). Zaměřila se v ní na mezní životní příběhy veličin poválečného společenského života, usilujících odejít z republiky doslova v prvních poúnorových dnech 1948. Zaujala nás kapitola *Dramatický útěk ministra zdravotnictví Adolfa Procházky a Heleny Koželuhové*.

O **Adolfu Procházkovi** telegraficky. Do exilu odešel dvakrát: v roce 1939 a koncem února 1948, když jen několik málo dní předtím (20. února 1948) podal s ostatními demokratickými ministry demisi. Za prvního pobytu v exilu působil jako předseda právní rady československé vlády v Londýně. Po válce mezi vedoucími představiteli Československé strany lidové – měl poslanecký mandát a stal se ministrem zdravotnictví. Názorově vyhraněný antikomunista.

Těž jeho manželka **Helena Procházková Koželuhová** (*1907) byla lidoveckou poslankyní s tak radikálními protikomunistickými postoji, až ji samo vedení lidovecké strany vyloučilo (září 1946) a zbavilo poslaneckého mandátu.

Alois Procházka působil v exilu v Radě svobodného Československa. Od roku 1950 zastupoval exilovou Československou stranu lidovou v Křesťansko-demokratické unii střední Evropy. Byl plodným publicistou a též vydal několik politických a právních spisů.

Helena Procházková Koželuhová (+1967) spolupracovala od roku 1951 s rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa. Krom toho se jí podařilo dokončit třídílnou knihu vzpomínek

„Čapci očima rodiny“.

Spisovatelka **Zora Dvořáková** vylíčila okolnosti, ba často i podrobnosti útěku ještě dalších prominentů. Jsou mezi nimi **Bohdan Chudoba**, poslanec Národního shromáždění za Československou stranu lidovou, **Vladimír Krajina**, generální tajemník Národně socialistické strany, **Hubert Ripka**, bývalý ministr zahraničního obchodu. Atd.

Naopak autorská dvojice **Ivo Pejčoch** a **Prokop Tomek** zacementovala v obecném povědomí zůstávající mezeru knihou „**Agenti-chodci na popravišti: Kurýři západních zpravodajských služeb popravení v letech 1949 – 1958**“ (Cheb: nakladatelství Svět křídel, 2010). „Tato kniha se snaží ukázat kurýry bez příkras. Ukazuje hrdinství i poklesky, živé lidi v konkrétních historických podmínkách. Jako historici nemůžeme soudit, ale snažili jsme se představit tragické aktéry dramatických příběhů v dobových souvislostech a tak přispět k pochopení složitých událostí naší moderní historie.“ Po přečtení příběhů kurýrů nemáme jediný důvod, proč se pod vyznání autorů nepodepsat. Myslíme si, že nestránili nikomu. Nikomu z dvačtyřiceti. Ale tam, kde vede jejich pero nutnost vytvořit dobový mezinárodně politický rámec, jsou místy neobjektivní, tendenční, své době poplatní.

* * *

Náš exkurz najmě do poválečného jihozápadního a západního pohraničí skrze umělé písemnictví odkryl, domníváme se, ne nepodstatný poznatek: třebaže teprve na pomyslné startovní čáře, spisovatelka a historiografka **Václava Janděčková** už stihla přinést do moderní české literatury faktu zásadní novum. Novum o dvojitě slova smyslu.

Na mysli máme úctyhodně detailní vhled do principů fungování státu, respektive vládnoucí politickou stranou jištěného zločinného podniku a vedle toho s jistou nutnou empatií nečernobíle vykreslené dějnotvorné figury zločinný podnik realizující.

Na mysli máme tvůrčí postup literární a metodu působení na čtenáře. Využití faksimilií archivních dokumentů jako konkrétních doprovodných ilustrací textové části knihy je v literatuře faktu naprosto běžné. Tvůrkyně „**Kamene**“ a „**Tři mužů proti totalitě**“ však využívá faksimilie způsobem méně vídaným, v podstatě novým: činí z něj nedělitelnou organickou součást textových sdělení, činí z něj pokračování té které pasáže vyprávění. Usoudili jsme: za tím vším je skutečnost, že debutantce nesvazovala ruce rutina, jak to bývá u spisovatelů po desetiletích „zaběhnutých“ a rutinně mnohoplodných.

____(8)____

Jak smýšlejí o knihách Václavy Janděčkové publicisté, glosátoři a recenzenti? (Nejmenovaný čtenář autorce: „*Vaše knihy mají duši.*“)

První díl volné duologie „**Kámen**“ – „**Tři muži proti totalitě**“, vydaný v roce 2013, se stal doslova událostí na knižním trhu, stejně jako v kruzích profesionálních historiků. Tomu odpovídal mimořádný zájem médií tištěných, elektronických, o nic méně audio a video médií.

Když autorka nabídla napřesrok díl druhý, „**Tři muži proti totalitě**“, do české literatury faktu dvacátého prvního století opět přibyl počin bez nadsázky objevitelský. I ten mediálně komentovaný.

Chtíc nechtíc jsou recenzenti a publicisté ve většině též spisovatelé, takže svými úsudky poctivě odkrývají in publico obraz své duchovní složky, pravdaže neméně i kulturní niveau.

Následující přehled, který nevydáváme za úplný, má za cíl jednak reflektovat ozvy toho kterého, nejčastěji povolaneho pisatele, jednak poukázat na faktograficky nezastupitelné, začasto zcela nenahraditelné tématické novum v dosavadním díle nerutiní spisovatelky.

Symptomatickým v recenzích a podobně se tvářících textech je, že často sklouzávají do formy čítankového vyprávění. Vyprávění o **Stanislavu Liškovi** a jeho skutecích.

Tak spisovatel historiograf a publicista **Miroslav Šiška** už 1. února 2014 pojal v příloze *Práva* velitele stanice SNB ve Všerubech (*Musel vodit lidi do pastí na falešné hranici*) jako kladného hrdinu „románu o skutečném životě“ na hranicích po únorovém převratu. Nic mu nevádí, že **Liška** ještě před rokem 1948 vstoupil do KSČ, přičemž pracoval pro americkou CIC, a nadto na vlastní pěst převáděl své abonenty za bavorské hranice, zatímco časného jara 1948 nedokázal odmítnout spolupráci StB na realizaci akce Ministerstva vnitra „**Kámen**“, která byla pastí na prchající prominenty českého společenského života. Sám ty důvěřující mu uprchlíky do místa falešné hranice přiváděl.

Velmi podobně vyzněla recenze „**Kámen**“. *Past StB a nové svědectví* z pera publicisty a renomovaného spisovatele literatury faktu **Lud'ka Navary**. Recenze vyšla na stránkách *Mladé fronty DNES* záhy po uvedení **Jandečkové** prvotiny na knižní trh.

Žel ani **Zdeňkovi Jančaříkovi**, ač zkušenému publicistovi a krom toho také šéfredктору nakladatelství Portál, se nepodařilo nahlédnout text **Václavy Jandečkové** s nadčasovým, filosofickým a sociálním přesahem. Všimá si, že se prý (zcela chybně) *domažlický rodák Stanislav Liška* (*27. srpna 1911; srovnej: **V. Jandečková**,: *rodák z Pištína na Českobudějovicku*) usadil i s rodinou v kanadském Halifaxu, kde po letech sepsal o Akci „**Kámen**“ svědectví. **Jančařík** je – nikoli neopodstatněně – toho názoru, že knihou „**Kámen**“ se **Jandečková** postarala, aby se hraniční přechod Všeruby (Neumark) „*stal symbolem stále otevřených historických ran*“.

Postrádáme-li ve výše uvedených recenzích intenci filozofickou, není tím popřeno, že texty tří recenzentů příznivě ovlivnily čtenářův zájem o knihu. Naopak. Spisovatelčina prvotina se prodala – s ohledem na mizející oblibu literatury - v počtu až nebývalém. Domníváme se, že známá jména pisatelů referenčních recenzí poptávku po prvním dílu duologie rozhodně ovlivnila v tom nejlepším slova smyslu.

Už 6. ledna 2014 přineslo druhé číslo *Literárních novin* (příloha Nové knihy) článek šéfreditora LtN a publicisty **Oty Řebouna** pojmenovaný *Kámen konečně promluvil*. **Řeboun** poukazuje na fakt, že „*StB důkladně zvažovala, koho zažene do připravených sítí*“ a že „*zájem měla o velké ryby*“. První takovou rybou se stal zakladatel a movitý majitel firmy ETA Hlinsko **Jan Prošvic**, Ten stanul na falešné hranici v noci na 24. dubna 1948. Jeho rodina též. Všichni byli obtěžkáni kufry nabitými technickými výkresy, šatstvem, šperky a valutami, ale do rána z nich byli chudáci, přišli o všechno. **Václava Janděčková** po osudu zabavených věcí pátrala a poslední stopu našla v přípisu z roku 1949: stojí v něm, že šactvo bylo rozděleno mezi příslušníky StB, kteří je nutně potřebovali. Až nevěřičný úsměv pak vyvolává věta, píše **Řeboun**, že „*všechno bude vráceno pravému majiteli, tj. dělnické třídě*“.

V závěru svého článku publicista poukazuje na to, že „*dodnes není známo, kolika lidem Kámen zničil život*“ a že „*krutou daň zaplatili i mnozí epizodní hráči*.“ Tak „*jeden z falešných celníků spáchal po vydírání StB sebevraždu v uprchlickém táboře v Německu, druhý byl popraven doma jako špion na začátku padesátých let*“. Dva z hlavních organizátorů – **Evžen Abrahamovič** a **Emil Orovan** – nebyli nikdy potrestáni.

Na adresu spisovatelky poslal **Ota Řeboun** zasloužený kompliment: „*Václava Janděčková napsala knihu literatury faktu, která se čte jako detektivka*.“

Ani vědecký pracovník Vojenského historického ústavu a spisovatel v jedné osobě **Prokop Tomek** nešetří superlativy, přitom si však zachovává moudrý nadhled vyrovnaného a fundovaného hodnotitele. V recenzi *Poodhalené tajemství akce „Kámen“* (in: *Soudobé dějiny* 3/2014) také on zdůrazňuje „*jak neobyčejně kruté a cynické bylo chování služebníků moci k občanům, jejichž jedinou vinou byla touha žít v normálních politických poměrech*“. Vedle toho konstatuje problém zásadní povahy: je jím „*absence hodnotného dokumentačního materiálu z „druhé strany“ někdejší železné opony*“, takže zdejší historické práce „*bývají založeny především na materiálech z provenience Státní bezpečnosti, zatížených nejen tendenčností, ale nezřídka i autocenzurou svědků a dalších aktérů*“. A faktografická hodnota dnes pořizovaných svědectví je „*devalvována uplynulým časem*“. O to větší hodnotu, soudíme spolu s **Prokopem Tomkem**, má dosud nejrozsáhlejší práce na dané téma, **Janděčkové** monografie *Kámen: Svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Historik **Tomek** je nad jiné povoláním, aby vyzdvihl nesporné přednosti pracovní metody debutantky **Janděčkové**. K těm patří okolnost, že spisovatelka „*k tématu přistoupila především s dokonalou znalostí prostředí, konkrétního terénu, místních pamětníků, osobních vazeb a lokálních dobových reálií. A také s viditelným osobním zaujetím, protože jeden z převaděčů v oblasti Domažlicka (Ota Tulačka) byl jejím dědečkem*“. **Tomek** zkrátka nahlíží první díl spisovatelčiny duologie jako dílo pozoruhodné. Cení si skutečnosti, že **Janděčková** nelíčí aktéry jen dvoubarevně a že napsala knihu čtivou a skutečně přínosnou.

Autor sborníku „*Stopou osudů*“ je přesvědčen, že mezi recenzenty-vypravěči je **Prokop Tomek** odborníkem na slovo vzatým, po všech stránkách kvalifikovaným. Měřit se s ním může snad jen **Petr Mallota**.

Historik a odborný publicista **Petr Mallota**, vědecký pracovník Ústavu pro studium totalitních režimů, vstoupil do diskuse o **Janděčkové** knižním vkladu do polemiky o

(ne)existenci třetího odboje recenzí **Jandečková Václava: Kámen. Svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku**. Přineslo ji periodikum *Securitas Imperii* 1/2014. Jakoby literární teoretik a ne historik, **Mallota** se nerozpakuje nazvat proces vznikání knihy příběhem, který úzce souvisí se způsobem autorčiny práce. „*Autorka*,“ vysvětluje **Mallota** svoji domněnku, „*využívá a kombinuje pestrou paletu pramenů, a to jak úřední, tak neúřední povahy. Způsob verifikace informací, nekompromisní hledání odpovědí, které si musely vyžádat nesmírné úsilí a znamenaly značné časové náklady, ji vynesly mimo obvyklý badatelský orbit a přinesly nečekané plody v podobě zcela unikátních dokumentů.*“

Vůbec se zdá, že **Václava Jandečková** si získala obdiv a respekt především osobností fundovaně obeznalých s problematikou pounorové vnitropolitické krize. Přinesla informace i v okruhu vědců-historiků dosud neznámé a označuje-li **Petr Mallota** již prvotinu **Václavy Jandečkové** za *průlomovou*, eufemismus to rozhodně není. Recenzent vyzdvihuje spisovatelčin profesionální přístup, s jakým *maximálně vytěžuje* rukopisné memoáry emigranta **Stanislava Lišky**, přičemž je prozíravě *konfrontuje s jinými prameny*.

„*Autorka podává i vlastní interpretaci vzniku krycího názvu akce „Kámen“, jenž podle ní pravděpodobně nemá souvislost s hraničními kameny. Výsledkem je kniha nabitá údaji, z nichž celá řada je zcela nových, otevírajících nové perspektivy,*“ uzavírá **Petr Mallota**.

Připomenuli jsme, že **Tomek** a **Mallota** se profesně uplatňují v prostředí Ústavu pro studium totalitních režimů a Vojenského historického ústavu, nepomineme proto invektivní pojmenování recenzního pokusu **Radka Schovánka: Mladá historička popsala zvrácenou akci StB. I bez ÚSTRU (e-týdeník Echo**, 4. ledna 2015).

Ovšem jinak si **Schovánek**, jemuž odpustíme sklon k expresivitě a laborování v interpunkci, udržuje objektivní nadhled. Připomíná, že Akci „Kámen“ poměrně podrobně popisuje **Josef Frolík** v knize „**Špion vypovídá**“, „*i když tvrdí, že se žádné protokoly z této akce nezachovaly, neboť byly ihned zničeny,*“ **Schovánek o Frolíkovi**.

Dialektiku nazření objektivních vnějších podmínek pro práci tvůrčího subjektu a individuálního způsobu, jakým se **Jandečková** se vším vyrovnala a dosáhla cíle, rozhodně podporujeme. **Radek Schovánek** považuje za typické, „*že jedna z nejlepších prací o Státní bezpečnosti vznikla mimo Ústav pro studium totalitních režimů i Ústav soudobých dějin. Dokonce nebyla podpořena ani žádným grantem. Snad právě pro svůj osobní zájem pili a nadšení pro věc se autorce podařilo napsat mimořádně zajímavé dílo*“. Mimořádné tím spíš, že „*struktura Státní bezpečnosti byla na přelomu čtyřicátých a padesátých let mimořádně složitá a nepřehledná. Dodnes neexistuje spolehlivá historická práce, která by dokázala odpovědět, jak konkrétní útvary vypadaly a jakou měly organizaci. Velké množství změn, stejně jako časté odvolávání velitelů jednotlivých složek představuje pro badatele opravdový labyrint. I zde je třeba uznat, že se autorka svého úkolu zhostila skvěle*“.

Čtenář tohoto pojednání si nejspíš povšiml, že recenzenty uchvátil „**Kámen**“ a že druhý díl **Jandečkové duologie** – „**Tři muži proti totalitě**“ – se v hledáčku kritického zájmu objevuje řídkěji. Tak i prodej pare druhotiny nedosáhl úrovně prodeje „**Kamene**“: toho zakoupily čtyři tisíce tři sta recipientů, „**Tři muže proti totalitě**“ zatím třetina z toho (údaj k 31. květnu

2015). Čímž nechceme říci, že je to málo. Pro český trh s literaturou faktu je kolísavý odbyt symptomatickým. Bude proto velmi zajímavé sledovat poptávku po třetí knize **Václavy Jandečkové**. Ta vyjde předpokládaně koncem roku 2015 a přinese dosud neznámé informace velmi blízce související s mezní politicko-zločinnou kauzou z roku 1948.

Ještě ad rem. Invenční recepce „**Tří mužů proti totalitě**“ se nachází v *Katolickém týdeníku* 45/2014 (příloha Perspektivy, 4. – 10. 11. 2014) a je z pera nám už známého **Zdeňka Jančaříka** (*Tři muži, kteří se pokusili o nemožné*). **Jančařík** klade důraz na skutečnost, že póly spisovatelčina zájmu se v knize rozvětvují na téma převaděčství a téma přípravy ozbrojeného politického převratu skupinou Žatec – Praha. V obou případech vlastně jde o příběh zejména **Oty Tulačky**, ale „*i ostatních aktérů třetího odboje...*“ **Jančařík** vyzdvihuje **Jandečkové** entuziasmus, s jakým obhájila statečnost mnoha mužů novodobé historie, mužů, „*o jejichž motivech se dodnes v badatelských kruzích pochybuje*“. **Jančařík** nezakrývá, že v tomto slova smyslu je napadána autenticita plánovaného převratu **Jebavého** skupiny. Prý to celé byla kamuflovaná provokace StB. Tento argument, píše **Jančařík**, „*vychází z výroků jednoho z protagonistů akce pilota Josefa Hýblera, který při výsleších v roce 1949 vyšetřovatele StB navedl na stopu Oty Tulačky, jehož později označil za provokatéra*“. Podotýkáme, že se **Hýbler** zachoval k **Otovi Tulačkovi** velmi nečestně, ba podle. A byla to právě historiografka a spisovatelka **Václava Jandečková**, která – slovy **Zdeňka Jančaříka** – poctivými rešeršemi v archivech přesvědčivě prokázala, že se vyšetřovatelé o přípravě převratu dozvěděli čirou náhodou při výsleších týkajících se odbojové skupiny prof. **Karla Nigrína**.

S hloubkou **Jančaříkova** vhledu do problematiky tématu druhého literárního počinu **Václavy Jandečkové** si zadá snad jen názor **Řebounův**. **Ota Řeboun** (*Zatím „žili“ v archivech StB*), neváhající vyzdvihnout spisovatelčinu prvotinu „**Kámen**“ jako brilantní, informuje potenciální čtenáře, že tentokrát **Jandečková** „*odbojové aktivity svých hrdinů zasadila do širších souvislostí s Akcí „Kámen“ i tzv. Jebavého pokusem o ozbrojený převrat a také zpravodajskou skupinou majora Nechanského*“. Předností spisovatelčina uchopení látky je, míní **Ota Řeboun**, ta okolnost, že hrdinové příběhu nejsou ponecháni napospas čtenářovým dohadům. **Jandečková** „*své*“ postavy sleduje i po desetiletích. Přináší informace o jejich pobytu ve vězení a podmíněném propuštění, zaznamenává **Hýblerův** odchod do Británie v roce 1968 a obnovené přátelství s **Walterem Birgem** v USA či **Tulačkův** letitý boj o soudní rehabilitaci, „*kteřý byl úspěšně zakončen až v roce 1991, dva roky po pádu minulého režimu*“.

Řebounovu recenzi přineslo *Národní osvobození* (4/2015, 18. února 2015). Její autor ocenil mimo jiné také to, že „*některé pasáže dokumentární sondy se čtou jako dobře napsaná detektivka*.“

Dvojdílo „**Kámen**“ – „**Tři muži proti totalitě**“ neušlo ani pozornosti spisovatele a publicisty **Ivo Fenclovi**. Ten v expresivně laděné recenzi *Akce Kámen a chlapi proti totalitě (web Literárních novin*, 20. ledna 2015) uvedl:

„*Jsou perfektně psány, takže vtáhnou, upoutají a souběžně jsou profesionální. Nesou však s sebou i polibek osobního zájmu, protože autorka zčásti píše o vlastním dědečkovi.*

Tak se dají charakterizovat precizní historické práce Václavy Janděčkové, jejichž neuvěřitelná čtivost z nich fakticky dělá literární díla. Ale sebelepší faktografický román by znamenal méně. O čem vlastně hovořím?

O knihách Kámen (2013) a Tři muži proti totalitě (2014), které nás na sedmi stech poutavých stránkách a s mnoha i barevnými fotografiemi provedou českým pohraničím let padesátých.

Jen dodám, že sama Václava Janděčková zvládá rovněž nacházet investigativně svědky, z nichž někteří až do té chvíle ještě nepromluvili a byli jí tedy vyslechnuti poprvé. Navíc si dala i tu práci, že sledovala životy „svých“ protagonistů až do jejich smrti. Asi jako romanopiskyně – a jak by se zachoval sám Victor Hugo.“

Buď jak buď, vyčerpávající badatelské a literární úsilí **Václavy Janděčkové** přineslo své ovoce. Je zasloužené a především velmi trvanlivé.

(9)

Jestliže **Ota Řeboun** poslal spisovatelce uznalý kompliment („*Václava Janděčková napsala knihu literatury faktu, která se čte jako detektivka.*“), potom třetí knihu, která se rodí v **Janděčkové** autorské (do slova a do písmene) kuchyni, aby měl za faktografický thriller. Zatím „jen“ rukopisem vrátila se literární tvůrkyně opět do osmačtyřicátého roku, ale ne do příhraničí. Tentokrát do města měst, do Prahy.

Patří se, aby do samého příběhu své chystané knihy, třetí v rozpětí tři let, přizvala recipienty sama autorka. Ta je ale – řekněme s pochopením -, tentokrát velmi opatrná.

I k dalšímu sobě blízkému tématu přistoupila bez sklonů k ukvapeným, senzačním závěrům. Naopak. Hodně se ptá, často odpovídá, ale také pobízí čtenáře, aby sám hledal a zvažoval. K předčasným rozuzlením se neuchyluje. Přiklání se k názoru, že vyšetřování téměř sedmdesát let staré kauzy, k níž se vrátila tentokrát, ve skutečnosti ještě není u konce a že s objevem nových, neznámých dosud dokumentů musí přijít čas návratu do inkriminované březnové noci roku 1948.

Jedno je jisté již dnes: Čtenáři budou mít problém novou knihu vůbec odložit.

Už jsme to přece řekli: Jako spisovatelka vyrostla **Václava Janděčková**, pozoruhodná osobnost z Prapořiště u Kdyně, neobyčejně rychle.

Fotopříloha

(1)

AVJ1: Nejen spisovatelka a badatelka, ale také cestovatelka Václava Janděčková. AA1: V pracovně – kuchyni – jídelně Václavy Janděčkové by se mnohý podivil. AA2: Prapořištské tusculum manželů Jiřího a Václavy Janděčkových. AVJ2: Estetický cit tvořitel. AVJ3: Václava Janděčková také jinak. AVJ4: Spisovatelčin děd Ota Tulačka je pochován na hřbitově ve Kdyni. AVJ5: Otakar Tulačka u otcova hrobu. AVJ6: Na dědův hrob spisovatelka Janděčková nezapomíná. AVJ7: Ve věznici na Pankráci si Ota Tulačka zhotovil taštičku na chlebový růženec.

Obrázek AVJ1

Obrázek A41

Obrázek A42

Obrázek AVJ2

Obrázek AVJ3

Obrázek AVJ4

Obrázek AVJ5

Obrázek AVJ6

Obrázek AVJ7

AA1: Hráz Myslívkého rybníka – místo fingované hraniční závory. AA2: Sotva rozpoznatelné sutiny naaranžované úřadovny CIC. AA3: Zde stávala vesnice Myslív. AA4: „Liškova“ stanice Sboru národní bezpečnosti ve Všerubech. AA5: V zadním traktu stanice se nacházely vězeňské cely. AA6: Myslívký rybník v roce 2014.

Obrázek AA1

Obrázek AA2

Obrázek A43

Obrázek A44

Obrázek A45

Obrázek A46

Miroslav Vejloupek (Čerchovský)

Stopou osudů

spisovatelek Kdyňska

Hany Štěpánkové

Miloslavy Ledvinové

Václavy Jandečkové

Přebal a grafická úprava Jiří Homolka

Foto archivy autora (AA),

Miloslavy Ledvinové (AML) a Václavy Jandečkové (AVJ)

Vydalo nakladatelství Miroslav Vejloupek – Čerchovský

v Horažďovicích, v srpnu 2015

Technická redakce Jiří Homolka

První vydání. Formát PDF

105 stran. 13,2 MB

ISBN 978-80-902618-4-6

© Miroslav Vejloupek (Čerchovský)